תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נשים

אור הישר על יבמות

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על יבמות

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-יבמות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 8
דף ד. 9
דף ד: 10
דף ה. 10
דף ה: 11
דף ו. 11
דף ו: 12
דף ז. 13
דף ז: 13
דף ח. 13
דף ח: 14
דף ט. 14
דף ט: 15
דף י. 15
דף י: 15
דף יא. 16
דף יא: 16
דף יב. 16
דף יב: 17
דף יג. 17
דף יג: 17
דף יד. 18
דף יד: 19
דף טו. 19
דף טו: 19
דף טז. 20
דף טז: 20
דף יז. 20
דף יז: 21
דף יח. 21
דף יח: 22
דף יט. 22
דף יט: 22
דף כ. 22
דף כ: 24
דף כא. 24
דף כא: 25
דף כב. 25
דף כב: 26
דף כג. 26
דף כג: 27
דף כד. 27
דף כד: 28
דף כה. 29
דף כה: 29
דף כו. 30
דף כו: 30
דף כז. 30
דף כז: 30
דף כח. 31
דף כח: 31
דף כט. 31
דף כט: 31
דף ל. 32
דף ל: 32
דף לא. 32
דף לא: 33
דף לב. 33
דף לב: 34

דף לג. 34
דף לג: 34
דף לד. 35
דף לד: 35
דף לה. 36
דף לה: 36
דף לו. 36
דף לו: 37
דף לז. 38
דף לז: 38
דף לח. 39
דף לח: 40
דף לט. 40
דף לט: 41
דף מ. 41
דף מ: 44
דף מא. 44
דף מא: 45
דף מב. 46
דף מב: 47
דף מג. 48
דף מג: 48
דף מד. 48
דף מד: 49
דף מה. 49
דף מה: 50
דף מו. 50
דף מו: 51
דף מז. 51
דף מז: 52
דף מח. 53
דף מח: 53
דף מט. 54
דף מט: 55
דף נ. 56
דף נ: 57
דף נא. 57
דף נא: 57
דף נב. 57
דף נב: 58
דף נג. 58
דף נג: 58
דף נד. 59
דף נד: 59
דף נה. 60
דף נה: 60
דף נו. 60
דף נו: 61
דף נז. 61
דף נז: 61
דף נח. 62
דף נח: 62
דף נט. 62
דף נט: 63
דף ס. 64
דף ס: 64
דף סא. 65
דף סא: 65
דף סב. 66
דף סב: 67
דף סג. 68
דף סג: 68
דף סד. 68
דף סד: 69

דף סה. 69
דף סה: 70
דף סו. 71
דף סו: 72
דף סז. 72
דף סז: 73
דף סח. 73
דף סח: 73
דף סט. 74
דף סט: 74
דף ע. 74
דף ע: 75
דף עא. 75
דף עא: 76
דף עב. 76
דף עב: 77
דף עג. 78
דף עג: 78
דף עד. 79
דף עד: 79
דף עה. 79
דף עה: 80
דף עו. 80
דף עו: 81
דף עז. 81
דף עז: 82
דף עח. 82
דף עח: 82
דף עט. 83
דף עט: 83
דף פ. 83
דף פ: 85
דף פא. 85
דף פא: 86
דף פב. 86
דף פב: 86
דף פג. 87
דף פג: 87
דף פד. 87
דף פד: 87
דף פה. 88
דף פה: 88
דף פו. 89
דף פו: 89
דף פז. 89
דף פז: 90
דף פח. 90
דף פח: 91
דף פט. 92
דף פט: 93
דף צ. 93
דף צ: 94
דף צא. 95
דף צא: 95
דף צב. 96
דף צב: 96
דף צג. 97
דף צג: 98
דף צד. 98
דף צד: 99
דף צה. 99
דף צה: 100
דף צו. 100
דף צו: 100

דף צז. 100
דף צז: 101
דף צח. 101
דף צח: 101
דף צט. 102
דף צט: 102
דף ק. 102
דף ק: 103
דף קא. 103
דף קא: 104
דף קב. 104
דף קב: 105
דף קג. 106
דף קג: 106
דף קד. 107
דף קד: 107
דף קה. 108
דף קה: 108
דף קו. 109
דף קו: 110
דף קז. 111
דף קז: 111
דף קח. 111
דף קח: 112
דף קט. 112
דף קט: 112
דף קי. 113
דף קי: 113
דף קיא. 114
דף קיא: 114
דף קיב. 114
דף קיב: 115
דף קיג. 116
דף קיג: 116
דף קיד. 117
דף קיד: 117
דף קטו. 118
דף קטו: 119
דף קטז. 119
דף קטז: 120
דף קיז. 120
דף קיז: 121
דף קיח. 122
דף קיח: 122
דף קיט. 123
דף קיט: 124
דף קכ. 124
דף קכ: 125
דף קכא. 126
דף קכא: 127
דף קכב. 127
דף קכב: 128

דף ב.

במשנה

חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן כו', ע' באבני מלואים סי' מ' סק"ו ובאור שמח קונטרס זיקה אות י"ח.

רש"י ד"ה חמותו. שמת בעלה ונשאה אחיו ומת בלא בנים, ע' בת' הריב"ש סי' שע"ד ובנובי"ת חאה"ע סי' נ"ד אות כ"ה ובתוספות רע"ק דמשנתנו אות ד' ובס' חזקה רבה חאה"ע ס"ס ט'

תוד"ה עד. לצרור משמע תרתי שני רישי"ן **כו**', עמש"כ בחידושי לקמן ד"ג ע"ב.

תוד"ה בתו בסה"ד, אלא אור"י דהך בתו איירי בין מאונסין בין מהנשואין. ע' בתוס' לקמן ר"פ נושאין ד"ה עריות ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ה אות ג' וע"ע בתוס' לקמן ד"ג ע"א סד"ה בתו.

תוד"ה אשת אחיו. ותירץ ה"ר משה דלא אתא למעוטי אלא מעירי דכתיב בהאי קרא אבל כרת יש בה ע' משך חכמה ס"פ קדושים בפסוק ערות אחיו ד"ה יש עריות.

תוד"ה ואחות אשתו. דקאמר ר' יוחנן אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור ופריך עלה מ"ש יבמתו דקעביד מצוה משמע דקני לה כו' ע"כ, ולכאורה הרי מצוה הב"ע היא, וי"ל עפ"מ דמחלק בירושלמי שבת פי"ג ה"ג. דבמצה גזולה אינה יוצא ידי חובתו בפסח, משא"כ אם הוציא מצה מרה"י לר"ה יוצא בה ידי חובתו, משום דתמן גופה עבירה ברם הכא הוא עביד איסורא, והתוס' בסוכה ד"ל ע"א ד"ה משום, לא הביאו לדברי הירושלמי, אלא מצד הסברא כתבו הכי לחלק, בין אם מחמת עבירת הגזל נתקיימה המצוה שיוצא בו, ובין אם האיסור אינו נוגע לקיום המצוה ע"ש, וה"נ לא איסור נדה גרם לקיום מצות יבום, רק הוא עביד איסורא, וע' בת' הגרע"א ס"ס קע"ד ובקובץ הערות סי' א' וסי' י"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ד.

בא"ד אבל מה שממתנת מחמת שהוא קטן ואינו ראוי לביאה הוי שפיר דרכי נועם כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ד.

דף ב:

תוד"ה או שנמצאו. ולא נהירא דבהדיא קתני בתוספתא נמצאו אילונית בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה צרותיהן מותרות כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ט סק"ג.

תוד"ה בתו. ובת אשתו היכא דנכנסה לחופה ולא נבעלה נראה לר"י דחייב על בתה כו', ע"ל ר"פ נושאין על האנוסה בתוד"ה עריות ובס' אור גדול סי' ט"ו

דף ג.

בתו עיקר איסורא מדרשא כו' אתיא הנה הנה אתיא זימה זימה, ע' בסה"מ ל"ת של"ו, שם וליתני מן היבום ומן החליצה א"ג מן החליצה לחודה אבא שאול היא דאמר מצות חליצה קודמת בו ועפ"ז מרומז במשנתנו הא דתני בר קפרא לקמן ק"ט ע"א לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול כו' וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ו ובאור זרוע ה' יבום סי' תרל"ח, והיא שיטת ר"ת בתוס' לקמן ל"ט ע"ב והרא"ש בתשובותיו ריש כלל נ"ב וע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"ע וסי' קצ"ח.
רש"י ד"ה מאי איריא דקתני פוטרות דמשמע פטורות הן ואי בעי מייבם. וכן פירשו נמי בתוס', וע' מה שהאריך בפירושם בת' מהר"ח או"ז סי' קס"ד.

דף ג:

לרב ולרב אסי ליתנינהו כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ק"נ.
שם נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואמר רחמנא לא תקח ע' רמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שני.
שם אין לי אלא צרתה צרת צרתה מנין ת"ל לצרור ולא לצור ע"כ, והנה היא דרשת רב יהודא לקמן י"ג ע"א, דקאמר א"ק לצרור התורה ריבתה צרות הרבה ע"ש ומשמע דהוא משום דכתיב בשני רישי"ן כדכ' התוס' בריש מכילתין ד"ה עד, וזה המובן בלשון הש"ס ת"ל לצרור ולא לצור, אמנם גרסת הרי"ף ת"ל לצרור ולא לצרר. הרי דהוא דייק מדכתיב בוי"ו משמע לשון רבים וע"ש בחידושי אנשי שם, אכן גרסת הרי"ף בלתי מובן לע"ד. דזה הוה ניחא אי הוה כתיב בקרא לצרור בוי"ו. אז היה מקום לאמר דמיתורא דוי"ו מרבינן, אבל השתא לפמש"כ במסרה שלפנינו לצרר בלא וי"ו הרי אין מקום לגרסא זו, ואי משום דקרינן כאילו הוה כתיב בוי"ו, א"כ אתינן בזה לדרשת מקרא מסרת, ואין זה במשמעות הענין וצ"ע כעת.
שם אימור דאמרינן אתי עשה ודחי ל"ת ל"ת גרידא ל"ת שי"ב כרת מי דחי, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' סמ"ך.
שם ותו ל"ת גרידא מנלן דדחי דכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך וא"ר אלעזר כו', ע' ת' הרשב"א סי' שמ"ו,
תוד"ה למעוטי. כדאמר בפ"ק דקידושין וכ"ת תנא ושייר והא ארבעה קתני כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

תוד"ה לפי. וי"ל כיון דלגבי בעל לא משכחת צרת צרה אין לנו להחמיר בטומאה כו', ע' בקובץ הערות סי' י"ב.
בא"ד ועוד אור"י דדוקא בטומאה דכתיב גבי בעל הוי כעריות דכתיב בלשון לאו כו', ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ד.
תוד"ה ל"ת. דא"כ היכי דחי עלה מי דמי התם חדא איסורא הכא תרי איסורי הא לא מפלגינן בשום מקום וילפינן מכלאים בציצית אפילו תרי איסורי כו'. ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו.
בא"ד דשאני אשת אח דמצותו בכך וא"א בענין אחר לקיים מצות יבום כו', ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' יוד אות ט'.

דף ד.

אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא במשנה תורה דריש דהא ר' יהודא בעלמא לא דריש ובמשנה תורה דריש כו' ע' ספרי פ' ראה בפסוק בנים אתם ובמשך חכמה שם ובת' הרא"ש כלל ב' סי' ח'.
רש"י ד"ה שאין חוסמין אין סותמין טענותיה לכופה להתייבם לו אלא כופין אותו וחולץ, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רנ"ו וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ח.
תוד"ה דכתיב. ואיפכא ליכא למימר דבמקום גדילים לא תלבש שעטנז כו', וכה"ג הקשו התוס' בכ"מ דלדרוש ההיקש להיפך, וע' בתוס' פסחים מ"ג ריש ע"ב ובמש"כ שם עה"ג ובראבי"ה סי' ס"א.
בא"ד דא"כ לשתוק קרא מיניה וממילא ידעינן דלא דחי עשה דציצית לאו דכלאים, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ח.
תוד"ה וכי מפני. והא דדריש ר' יהודא סמוכים בפ"ב דקידושין כו' א"נ משום דמוכח כו', והנה עפ"ד התוס' דהכא דהיכא דמוכח דריש ר"י סמוכין אפשר להבין הא דאמרו בפסחים כ"ח ע"ב ור' יהודא דריה"ג מנ"ל אבע"א מדסמיך ליה היום אבע"א סמוכין לא דריש ע"ש, דלכאורה שני התירוצים סותרים זא"ז דלתירוץ הראשון דריש סמוכים ולתירוץ השני לא דריש, ועוד הלא קיי"ל בכל הש"ס דר"י לא דריש סמוכין א"כ אין מקום בהחלט לתירוצא קמא, אולם לפמש"כ התוס' הכא ניחא. דבתירוץ הראשון השיב דר"י ג"כ ס"ל כריה"ג, דמדסמיך ליה היום מזה מוכח דקאי על פסח מצרים, והיכא דמוכח הלא דריש ר"י סמוכין. אולם אם לא נאחז כאן תיבת היום להוכחה לדרוש עפ"ז

סמוכין, אז בהכרח דהדרינן לכללין כמו בעלמא דלא דריש סמוכין. וא"כ בע"כ דר"י פליג על ריה"ג.
בא"ד והא דקאמר במשנה תורה דריש ה"ה בעלמא אלא דבמשנה תורה קים ליה דכולהו מוכח או מופנה כו'. ע' ראב"ן סי' ל"ד.

דף ד:

כתב רחמנא לא תלבש שעטנז דומיא דלבישה דאית ביה הנאה. ע' רמב"ן לסה"מ שרש תשיעי, ובמש"כ בחידושי לב"ק ק"ג ע"א שם דרבא רמי כתיב הכנף מין כנף וכתיב צמר ופשתים הא כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין, ע' תרומת הדשן סי' מ"ד ובס' האשכול ח"ב סי' ל"ב ובמש"כ בחידושי למנחות דף ל"ט.
תוד"ה ואמר רחמנא וא"ת והיכי משמע מהכא דשרי כלאים בציצית נימא דעביד לה תכלת בלא שוע טווי ונוז כו', ע' ת' הרשב"א סי' שמ"ז.
בא"ד אבל קשיא דאכתי נימא דאמר רחמנא לעביד להו תכלת בלא קשירה דלא הוי כלאים כו', ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' פ"ח.
תוד"ה ותכלת. לא היה צריך לכך דבין הוא כיתנא בין הוא עמרא יכול לדקדק כו', ע' בת' הרשב"א סי' שמ"ח.

דף ה.

וקא סבר האי תנא הקפת כל הראש שמה הקפה, ע' סה"מ לית מ"ג.
שם אלא אתיא מזקנו דתניא זקנו מה ת"ל כו', ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ב.
שם איכא למיפרך מה לנזיר מצורע שכן ישנו בשאלה דאלת"ה הא דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ליגמור מנזיר אלא מנזיר מ"ט לא גמרינן דאיכא למיפרך שכן ישנו בשאלה והנה לפ"ז יליד נזיר שמשון דליתא בשאלה כדאמרינן במכות כ"ב ע"א, אם הוא מצורע אה"נ דלא יגלח, דעשה ולית דתער לא יעבור על ראשו קדוש יהיה גדל פרע איכא גביה, וקולא דשאלה ליתא גביה, א"כ קשה אמאי לא חשיב במשנה דנזיר ע"א בין החילוקים דנזיר עולם לנזיר שמשון היכא דהוה מצורע, דלנזיר עולם דחי עשה דתגלחת מצורע לעשה ולית דנזירותו משום דאיתיה בשאלה, משא"כ בנזיר שמשון דקולא זו ליתא גביה רק עומדות כנגדו עשה ול"ת דנזיר, והכא אין מקום לתירוץ התוס' בנזיר שם לענין שאלה. דהכא אינם שואלים על נזירותם, אלא מטעם דישנם בשאלה. ובאמת אכתי שניהם נזירים. ולפ"מ דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, הרי אין מקום בשום

אופן לעשה דתגלחת מצורע לדחות לעשה ול"ת דנזירות שמשון שלו וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לעירובין ד"ל ע"ב.
רש"י ד"ה שאין. תאמר בלאו דאחות אשה שכשם שהוא מוזהר עליה כך היא מוזהרת עליו דכתיב הנפשות העושות שניהם במשמע, ע"ל פ"ד ע"ב ובב"ק ל"ב ע"א ושם בתוד"ה איהו ובחגיגה י"ד ע"ב תוד"ה בתולה ובנדרים ד"צ ע"ב תוד"ה חזרו.
תוד"ה ואכתי. דשאני הכא דהוי לאו ועשה שאין שוה בכל כדאמרינן בפ' שני נזירין כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אמור ס"ס ק"ד.
תוד"ה שכן. אבל קשיא נילף מכהן ונזיר ומילה דדחיא צרעת דהוי עשה ול"ת כו' ונראה דהוו כמו שני כתובים הב"כ כו', ע' אור שמח פ"ג ה"ח מה' יו"ט.

דף ה:

אלא כולה משעטנז נפקא, ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' קס"ד.
שם אשכחן עשה דדחי ל"ת גרידא כו', ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ג וסי' ת"ב.
שם מחדא לא אתיא תיתי מתרתי, ע' בת' הרשב"א סי' שמ"ט.
שם ממילה ותמיד שכן ישנן לפני הדבור, והק' הש"א בסי' צ"ו הלא בירושלמי המובא בתוס' קידושין ל"ח ע"א קאמר דלהכי לא הוה דחי עשה דבערב תאכלו מצות לל"ת דחדש בימי יהושע, משום דהיא עשה דקודם הדבור, משמע דעשה דקודם הדיבור קיל ע"ש. וכבר הקדימו בקושיא זו באור זרוע ה' פסחים סי' רל"ג, ועמש"כ בישוב קושיתם בחידושי לתנ"ך יהושע ה' וע"ע משך חכמה לפ' בא בפסוק ולא תותירו.
שם וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לא"ה דחי כו', ע' מה שהאריך הרשב"א ז"ל בתשובותיו בכל הסוגיא בסי' שנ"ד שנ"ה שנ"ו שנ"ז.
תוד"ה כולה משעטנז. ולמ"ד נו"נ אין קריבין ביו"ט לא איצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ"ד קריבין, ע' בס' עולת שמואל סי' ע"ו.
תוד"ה כולכם. וא"ת ול"ל קרא בכבוד או"א דלא דחי שבת כו' גבי אביו אומר השקני ואמו אמרה השקני כו', ע' בשער התירוצים לסוגיין ד"ו ע"א.

דף ו.

דתניא יכול אמר לו אביו היטמא או שא"ל אל תחזיר יכול ישמע לו כו' כולכם חייבין בכבודי, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשי"ז וסי' תתקע"ט ובתרומת הדשן סי' מ"ם ובת' אבקת רוכל סי' ר"א.

שם אלא דקיי"ל דאתי עשה ודחי ל"ת ליגמור מהכא דלא לידחי, ולכאורה לפ"מ דאמרינן לעיל ד"ה ע"א, דלהכי דחי עשה דתגלחת מצורע לעשה ול"ת דנזיר, משום דקילא דאפשר בשאלה, הרי דמשום אפשרות עקירת העשה והל"ת נדחין שניהם מפני העשה, וה"נ לפ"מ דקיי"ל דאב שמחל על כבודו כבודו מחול, א"כ נימא נמי דמפני אפשרות עקירת המצוה היא קלישא ולא תוכל לדחות ל"ת, משא"כ עשה אחרת דאי אפשר שתבטל שפיר דחיא.

וי"ל דל"ד כלל, דהתם אפשרות עקירת נזירותו הוא ביד הנזיר גופיה ע"י שאלה ואי לא מזדקק ליה חכם סגי בג' הדיוטות כדאמרינן בשבת מ"ו ע"ב. משא"כ מחילת האב לאו סמיא בידיה הוא כלל אלא ברצון האב, וכל כמה דלא מחיל הויא המצוה בתקפה.

ואילה"ק ממש"כ הרשב"א בתשובה סי' י"ח דכבוד אב ואם נחשבת כמצוה דאפשר למיעקרה מטעמא דאב שמחל על כבודו כבודו מחול ע"ש די"ל דהתם הכוונה דמשום אפשרות עקירת המצוה ע"י מחילת האב, להכי לא יוכל הבן לברך מתחילה, דאולי ימחול האב על כבודו אז תהיה ברכת הבן ברכה לבטלה למפרע, אבל כל כמה שהאב לא מחל נחשבת המצוה כקבועה וקיימא ולא דמיא למצוה דנזירות כנ"ל. ומכש"כ דאין לאמר דתהיה דין עקירה למצות כבוד אב ואם, דחמירא טובא עפ"מ דהוקש כבודם לכבוד המקום וע' בחידושי הרשב"א בסוגיין ובת"י לכתובות ד"מ ע"א סד"ה כגון ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה והא תנא. קשה דמשמע דאי איירי בשחיטה ובישול ניחא ליה כו', ע' בת' הרשב"א סי' ש"נ.

דף ו:

לא משבת אתה מתייירא אלא ממי שהזהיר על השבת אף מורא האמורה במקדש כו' ע' תורת חיים לב"ק מ"א ע"ב בד"ה כיון שהגיע ובווי העמודים לס' יראים סי' ג'.

שם לפי שנאמר וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת כו', ע' נובי"ת חא"ח סי' ל"ה.

שם מה מושבות האמורים להלן בב"ד אף מושבות האמורים כאן בב"ד ואמר רחמנא לא תבערו, ע' רמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שני ושרש י"ד.

שם אימר דא"ר יוסי הבערה ללאו יצאת הבערה גרידתא הבערה דב"ד בישול פתילה הוא כו', והק' הרשב"א בחידושיו היכי הוה ס"ד דמשום דאתי עשה ודחי ל"ת הוא והא קיי"ל דכי אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת ה"מ כגון מילה בצרעת וכלאים בציצית דבשעה דעבר

אלאו מקיים עשה אבל הכא הא קא מבשל ועבר אלאו קודם למיתת ב"ד כו' ע"כ, מהכא משמע דל"ל להרשב"א מש"כ הר"ן והנמו"י בב"מ ד"ל דכל התחלת הפעולה למטרת המצוה כגוף המצוה יחשב ונקראת בעידנא ע"ש, ולפ"ז גם הבערת ובישול הפתילה לקיום מצוה שריפתה, שפיר נחשבת בעידנא, והוה אמינא דדחי ללאו דהבערה, ומשו"ה צריך קרא דלא תבערו למעוטי, וע' בפסקי תוס' לזבחים צ"ז ע"ב ובחידושי הגרע"א לב"מ שם ובתשובותיו סי' רכ"א רכ"ב וע"ע בתוס' ב"מ ר"פ השואל.

תוד"ה מושבות. הקשה ה"ר יהודא כהן היכי בעי לאוקמי ר' ישמעאל כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצתה והא בפ"ק דשבת אמר דר' ישמעאל קרא והטה ואמר לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה אלמא דבהבערה יש כרת כו', ע' בס' עולת שמואל סי' ע"ו ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אמור סי' ק"ה אות ה'.

דף ז.

תוד"ה לפי. מה שחטאת מצורע טעונה עונה נסכים ושאר חטאות אין טעונות לא חשיב דבר חדש ואין קרוי דבר חדש אלא כשסותר כללו כו', ע' ירושלמי פסחים פ"ה ה"ב ובש"ק ומה"פ וציון ירושלים שם ובתו"כ נדבה פרק י"ט ובהתוה"מ שם סי' קפ"ד.

דף ז:

ומנא תימרא דאמרינן הואיל ואישתרי אישתרי דתניא מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וראה קרי בו ביום כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' צ"ד

שם שחידשו בה דברים ואמרו טבו"י לא יכנס למחנה לויה כו' ע' רמב"ן לסה"מ ל"ת ע"ג ובמשך חכמה ר"פ תזריע ושם פ' נשא בפסוק וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב.

תוד"ה ר' יוחנן. אלא ר' יוחנן לפרושי ברייתא אתא דעשה דקתני לאו דוקא כו', ע' בת' הגרע"א סי' י"ג.

דף ח.

אלא כי איצטריך עליה היכא דנשא מת ומת ואח"כ נשא חי, ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ח שם לקולא וחומרא לחומרא מקשינן, ע"ל נ"ט ע"א תוד"ה דומיא ובב"ק ד"ג ע"א תוד"ה דומיא ובקידושין ל"ד ע"ב תוד"ה ונילף ובגינת וורדים להפמ"ג כלל י"ג.

שם רבא אמר ערוה ל"צ קרא דאין עשה דוחה ל"ת שי"ב כרת, ע' משך חכמה לפ' קדושים בפסוק ואיש אשר יקח את אשת אחיו.
שם רבי אומר ולקח ולקחה ויבם ויבמה לאסור צרות ועריות, ע' דורש לציון דרוש י"ב.
שם א"ר אשי מתניתין נמי דיקא דקתני חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן כו', ע' בת באר יצחק חא"ח סי' ח'

דף ח:

א"ל רב אשי לרב כהנא ממאי דהאי עליה לאיסורא דילמא להיתירא כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' שכ"ט.
תוד"ה **מאי** ולקחה בסה"ד. וא"ת ודילמא אתא קרא למימר שייבם הצרה ולא הערוה ולמ"ד ערוה ל"צ קרא ניחא, ע' דורש לציון דרוש ב'
תוד"ה **מלמד**. ותימה דמשמע דלביאה שנייה ל"צ קרא להתיר ואמאי והא מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה מביאה ראשונה דהא ביאה שנייה לא דחיא חייבי לאוין כו', ע' דורש לציון דרוש ז' וע"ש עוד בדרוש א'.

דף ט.

אשכחן צבור משיח מנלן דכתיב במשיח לאשמת העם הרי משיח כציבור, ע' בת' הרשב"א סי,' שנ"א.
שם **אמו** אנוסת אביו פלוגתא דר' יהודא ורבנן היא ובפלוגתא לא קמיירי ור"ל אע"ג דהלכתא כרבנן כדכ' בת' ח"צ סי' א'.
שם **א"ל** לוי לרבי מאי איריא דתני ט"ו ליתני ט"ז א"ל כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו, ע' בת' חות יאיר סי' קנ"ב.
שם **ב"ש במקום** ב"ה אינה משנה והנה לפ"ז איכא למידק בירושלמי תרומות פ"ג ה"ג, אהא דתנן האומר תרומת הכרי הזה בתוכו ומעשרותיו בתוכו ותרומת מעשר זה בתוכו רש"א קרא שם וחכ"א עד שיאמר בצפונו או בדרומו, וקאמר עלה ר' יוסי בר בון בשם ר' יוחנן אתיא דר"ש כב"ש כמה דב"ש אמרין קדשו מדומעין כן ר"ש אומר קדשו מדומעין, פי' דלא בעינן ראשית ששיריה ניכרין ע"ש. וקשה בשלמא בהא דאשכחן בירושלמי שם פ"ד ה"ד כה"ג דר"א אתיא בהא כב"ש ניחא, דאפשר דלא מצאו לאוקים דברי ר"א באופן אחר, או משום דר"א שמותי מתלמידי ב"ש וע' שבת ק"ל ע"ב תוד"ה דר"א, משא"כ במשנה דתרומת הכרי מאי דוחקיה דר' יוחנן לאוקים מילתא דר"ש כב"ש, במקום דב"ה

פליגי, הרי ב"ש במקום ב"ה אינה משנה, ובאופן דבעירובין ל"ז ע"ב אמרינן דר"ש ס"ל בהדיא ראשית ששיריה ניכרין. והא דגבי תרומת הכרי ס"ל הכי, משום דאיכא סביביו ונקרא שיריים ניכרין כדאמר התם וצ"ע, וע' בת' חו"י סי' צ"ד וע"ע בת' הרשב"א סי' שס"ג ובת' שאילת דוד קונטרס מקור בית אב להלכה מאמר ב'.

תוד"ה מה **עכו"ם**. ומיהו לרבי דנפק"ל חטאת מעליה בעי לאו וכרת כמו באחות אשה, ע' דורש לציון דרוש ז'.

תוד"ה והרי **איסור**. ותימה לר"י דאמאי לא אמרינן נמי לר"ע דליתי עשה ולידחי ל"ת, ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' י"א ובס' עולת שמואל סי' ע"ו.

דף ט:

רש"י **ד"ה** והא"ר יהודא. אלא הכי משכ"ל ראובן אנס אשה וילדה לו בת וחזר שמעון ואנס את אנוסת אחיו שמותרת לו דלא אסרה תורה אלא אשת אח ע"י קידושין כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ד.

תוד"ה בתו מאנוסתו. צ"ל דשניהם אנוסות דאי אנסה ראובן ושמעון נשאה א"כ לשמעון אסירי תרווייהו כו', ע' בס' אור גדול סי' ט"ו.

דף י.

באחותה דהיתירא קמיירי באחותה דאיסורא לא קמיירי, ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד אות כ"ה ובדורש לציון דרוש ז'.

תוד"ה **לר'** יהודא. וי"ל דשמא אסור לקדש מדרבנן שמא יבעול, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ג'.

בא"ד **וא"ת** כיון דמתניתין סבר כר' יהודא דאסר באנוסת אביו א"כ ע"כ סבר נמי דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין דהא בהא תליא כו', ע' דורש לציון דרוש ז'.

דף י:

בין הוא בין האחים חייבין על הצרה כרת, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ה.

שם ור' **יוחנן** אמר בין הוא ובין האחין אינן חייבין לא על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת, ע' משך חכמה לפ' אמור בפסוק גרושה מאישה ובפרשת דרכים בדרך מצותיך ח"ג מובא בת' באר יצחק חא"ח סי' ח' וע"ע בדורש לציון דרוש ב'.

שם איהו שליחותא דאחים ק קעביד איהי שליחותא דצרה קעבדה, ולכאורה מאי שייך בזה שם שליחות הלא בכתובות ע"ד ע"א אמרינן דחליצה ליתא בשליחות אמנם במעילה

כ"א ע"א אשכחן שם שליחות אף על דבר שהוא רק לניחותא דבעלים כההיא דמעטן של זיתים ע"ש ובחידושי שם הארכתי בזה.
תוד"ה איהו הוא דקאי בלא יבנה. והשתא אייתר לא יבנה לנתקה מכרת ללאו כו', ע' דורש לציון דרוש י"ב.

דף יא.

צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה כעריות כו', ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ט"ו ובתבואת שור קונטרס בכור שור
תוד"ה חד אמר בעשה. כן גרסת הקונטרס כו' ואור"ת דגרסינן חד אמר בלאו כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קס"ד ובדורש לציון דרוש י"ב
תוד"ה צרת סוטה. טומאה כעריות כתיב בה דאמר רב היינו במקום לאו ניחא כו', ע' נובי"ת חאה"ע ס"ס ק"נ.
בסה"ד אבל מ"מ קשה כיון דסוטה ודאי חשיב לה רב ערוה א"כ סוטה ספק הו"ל ליחשב כספק ערוה כו', ע' מה שתירץ בזה בדורש לציון דרוש יוד וע"ע בס' חזקה רבה חאה"ע סי' ל"ד.

דף יא:

דתניא ר' יוסי בן כיפר אומר משום ר"א המחזיר גרושתו מן הנישואין אסורה מן האירוסין מותרת משום שנאמר אחרי אשר הוטמאה, ע' נוב"י תנינא חי"ד סוף סי' ק"כ.
שם טומאה בהדיא כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה למיקם עלה בלאי. ע' ברמב"ן לסה"מ ל"ת ט"ו השכוחה לפי דעתו מהרמב"ם ז"ל ובס' חזקה רבה חא"ח סי' יוד.
שם ור' יוסי בן כיפר לאו בסוטה לית ליה כו', ע' קונטרס בכור שור.
שם היא וצרתה ס"ד אלא אימא או היא או צרתה ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ו.
שם המחזיר גרושתו משניסת צרתה מהו כו', ע' דורש לציון דרוש י"ב.
תוד"ה מאי נסתרה. ויל"ל דלחומרא עשה הכתוב ספק כודאי כדפרישית לעיל. נ"ב הוא בתוד"ה צרת סוטה. וע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' קמ"ז.

דף יב.

לא קשיא כאן שהכיר בה כאן שלא הכיר בה, ע' נוב"י תנינא חאה"ע סי. נ"ד.

דף יב:

הילכתא צרת אילונית מותרת ואפילו הכיר בה כו ע. נובי"ת חאה"ע סי' ע"ח.
שם א"ד ספרא בנים הרי הם כסימנים ואית דאמרי בנים עדיפי מסימנים למאי נ"מ כו', ע' מל"מ פ"ב ה"ט מה' אישות ובס' אור גדול סי' כ"ט וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף קצ"ט וסי' אלף רט"ז ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ט'.
תוד"ה שלש נשים משמשות במוך. פ' הקונטרס מותר לשמש במוך אבל שאר נשים אסור כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"ו ובת' הגרע"א סי' ע"א ע"ב.
תוד"ה שמא תעשה. פי' בקונטרס דכשהיא מתעברת וחוזרת ומתעברת דוחק האחד את חבירו ופוחת צורתו כו' ור"ת מפרש דסנדל הוא כו', ע' נובי"ת חאה"ע ס"ס ל"ה.

דף יג.

מה"מ א"ר יהודא דא"ק לצרור התורה ריבתה צרות הרבה ע"כ, וכמ"כ נקט סתמא דהש"ס לעיל ד"ג אמנם ר"ש מבע"ל האי לא תקח לצרור לדרוש, דבשעה דנעשו צרות זו לזו לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן כדאמרינן לקמן כ"ח ועמש"כ בחידושי שם.
שם רב אשי אמר סברא הוא צרה מ"ט אסירא דבמקום ערוה קיימא צרת צרה נמי במקום ערוה קיימא, ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק ויבמה.
שם האי תנא סבר מיתה מפלת והאי תנא סבר נשואין הראשונים מפילים כו', ע' דורש לציון דרוש י"ב.
במשנה ב"ש מתירין הצרות לאחים וב"ה אוסרים כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ה.
תוד"ה משום צער. וי"ל דלאו דוקא נקט צער לידה דה"ה נמי דמשום צער עיבור חיישינן שמא נשרו כו', ע' בנ"י ובדו"ח להגרע"א ובתשובותיו ס"ס קע"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ט'.

דף יג:

חוצה ל"ל לרבות הארוסה ואידך מחוצה החוצה ופירש"י לרבות ארוסה שאם נתארמלה מן האירוסין צריכה לייבם כנשואה וחוצה משמע חיצונה שלא נתקרבה עדיין לביאה ע"כ. והנה בקידושין ד"ט ע"ב אהא דר' יוחנן יליף קידושי ביאה מקרא דבעולת בעל דנעשה לה בעל ע"י בעילה פריך הש"ס כעורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה ומשני דאי מהתם הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל ע"ש, והשתא קשה לפי המבואר

בסוגיין, הלא כל דין ארוסה דזקוקה ליבם ילפינן בין לב"ש ובין לב"ה מקרא דהחוצה, דמשמע חיצונה שלא נתקרבה עדיין לביאה, הרי מקרא מלא הוא דארוסה נקראת מדין התורה בלא ביאה.

וי"ל דר' יוחנן אמר לך דהא דדרשו החוצה לרבות ארוסה הוא רק אחרי דאית לן קרא דבעולת בעל למילף מינה דין קידושי ביאה, וממילא בע"כ כי יקח קנין בפ"ע לכסף לחוד אתא, אבל אי לאו קרא דבעולת בעל לא הוה דרשינן כלל החוצה לארוסה, דמקרא דובעלה הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל. או הוה דרשינן ליה לארוסה שנתקדשה בשטר הואיל דגומר ומוציא גומר ומכניס כדאמרינן בקידושין שם. וע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק לא תהיה אשת המת ד"ה הנותן גט.

שם רבא אמר טעמייהו דב"ש דאין איסור חל על איסור כו', ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' י"א וע"ע דורש לציון דרוש ב' ובת' שיבת ציון סי' פ"ח.

שם איקרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ל"ג וסי' קי"א ובהוספות שם סי' מ"ו.

תוד"ה דאמר. ואור"י דאיכא למימר דדרך סריטה אסר רחמנא דוקא הנה התוס' נקטו הכא כמסקנת הש"ס במכות כ"א ע"א דגבי מת שריטה וגדידה אחת היא ע"ש, אולם לפ"ז איכא למידק הכא בגמרא דפריך האי לא תתגודדו מבע"ל לגופיה דאמר רחמנא לא תעשו חבורה על מת הרי לזה אית לן כבר קרא דשרט לנפש לא תתנו בבשרכם, ושפיר אייתר לן קרא דלא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות, וע' בסה"מ ל"ת מ"ה וצ"ע כעת.

דף יד.

אב"א קודם בת קול ואב"א לאחר בת קול כו', ע' בת' שאילת דוד קונטרס מקור בית אב להלכה מאמר ב' ובת' מקום שמואל בחידושיו ליו"ד סי' ר"מ.

שם למ"ד לא עשו דהא ב"ה רובא ומ"ד עשו כי אזלינן בת"ר היכא דכי הדדי נינהו הכא ב"ש מחדדי טפי. ע' בת' פנים מאירות בהקדמתו לחלק שלישי.

שם דר' אבהו כי איקלע לאתריה דריב"ל הוה מטלטל שרגא וכי איקלע לאתריה דר' יוחנן לא הוה מטלטל שרגא כו', ע' בת' אבקת רוכל ס"ס יוד.

שם בשלמא ב"ש מב"ה לא נמנעו דבני חייבי לאוין נינהו, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ח.

תוד"ה ד' יהושע. וא"ת ומ"ש דלא קיי"ל כבת קול דר"א דב"מ נ"ט כו' וכבת קול דב"ה קיי"ל דהלכה כב"ה וי"ל כו'. וכן האריכו התוס' בזה בב"מ שם ובברכות נ"ב ובעירובין ד"ו ופסחים קי"ד וחולין מ"ד וע' ראבי"ה סי' קנ"א.

תוד"ה במקומו במתכוין היו מביאים עצמם שיהיו צריכים לכך משום חיבוב מצוה, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' יוד אות ט'.

דף יד:

ללמדך שחיבה וריעות נוהגין זב"ז לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו, ע' משך חכמה למגילת אסתר בפסוק וישלח ספרים.

תוד"ה אלא ב"ש. דאם נתקדשה לראשון בפרוטה ולשני בדינר לב"ש מקודשת לשני ובניה

מן הראשון ממזרים כו', ע' שעה"מ רפ"ג מה' אישות.

בא"ד ואור"י דעיקר הך ברייתא משום צרות קתני לה כו' ומשמע משום צרות גרידא היו נמנעים, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' פ' אות כ"ג.

דף טו.

א"ל רשב"ג מה נעשה להם לצרות הראשונות מעתה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף ק"צ.

שם אלא אי אמרת לא עשו מאי מה נעשה, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ט.

שם אלא שאני בתו של ר"ג דאילונית הואי, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ג'.

שם עידוב מקואות כשפופרת הנוד כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' נון.

רש"י ד"ה ה"ג הכיר. לת"ק דוקא דלא הכיר בה הוא דהוי מקח טעות אבל הכיר בה צרתה אסורה ולאחרים אפילו הכיר בה מותרת דקתני היתה ולא קתני נמצאת ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ז.

דף טו:

מה אלמנה שאין איסורה נוהג בכל בנה פנום זו שאיסורא שוה בכל כו'. ע' בס' עולת שמואל ח"ב דף י"ד ע"א.

תוד"ה צריכה. וי"ל דיש ג' מיני ענייני מוהל דמוהל היוצא ע"י המסיקה לכו"ע אינו מכשיר כו', ע' שבת י"ז ע"א תוד"ה גוזרני ושם קמ"ד ע"ב תוד"ה אמר ובחגיגה כ"ה ע"א תוד"ה יתננה ובר"ש מכשירין פ"ו מ"ה.

תוד"ה למאי נ"מ ק"ק דאמאי נקט ולד מחזיר גרושתו דהו"ל למיפשט ולד יבמה גמורה לשוק לב"ה דקאי בה כו', ע' דורש לציון דרוש ב'.

דף טז.

בני צרות אני מעיד לכם, ע' אבני מלואים סי' ו' סק"ג.
שם שב בני שב. כה"ג סנהדרין י"א ע"א חולין נ"ד ע"ב בכורות ל"ח ע"ב.
שם וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קל"ו ובמש"כ בחידושי לחולין ד"ז ע"א.
תוד"ה בני צרות. דהתם אין שום תקנה לעשות שתתייבם שאין להמית אחותה אבל היבמה שנתקדשה לשוק אפשר לתקן ע"י גירושין שתתייבם כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ק"נ בהגה"ה.

דף טז:

נכרי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין שמא מעשרת השבטים הוא כו'. ע' מהרי"ק שרש פ"ה ובת' מהר"ח או"ז סי' קט"ז ובנובי"ק חאה"ע סי' ה'.
תוד"ה אמוראי. וליכא למימר משום דסברה דהולד כשר דבתר נכרי ועבד שדינן ליה כו', ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ג' ובת' שיבת ציון סי' ס"ז.
תוד"ה קסבר. וא"ת בשלמא מעבד הוי ממזר דבעבד איכא לאו אלא מנכרי אמאי הוי ממזר ב"ד של שם גזרו ומדאורייתא ביאת היתר היא כו'. ע' דורש לציון דרוש ז' ובאב"מ סי' ד' סקי"ג ושם סי' ט"ז סק"א.
תוד"ה נכרי שקידש. ורב אסי סבר כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והולד ממזר מנכרי ועבד כו', ע' אבני מלואים סי' ד' ס"ק י"ג.
תוד"ה בדוכתא דקביעי. דבדוכתייהו הוו רובא מעשרת השבטים ולא כמו שפי' בקונטרס משום דכל קבוע כמע"מ דמי כו', ע' פלתי סי' ק"י סקי"ב ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קנ"ד.

דף יז.

נהר גוזן זו גינזק. ע' דורש לציון דרוש ג'.
שם גמירי דבנתא דההוא דרא איצטרויי איצטרו איכא דאמרי כי אמריתא קמיה דשמואל א"ל לא זזו משם עד שעשאום עכו"ם גמורים כו', ע' במיוחסות סי' קמ"ב ובת' הרמ"א סי' ס"ב.

שם כסף גלגלתא להיכא יהבת א"ל לפום נהרא א"ל א"כ מפום נהרא את כה"ג בב"ב כ"א ע"ב פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתא מצי מעכב ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב.

והנה הכא מבואר דפום נהרא הוא שם מקום וכן פירש"י נמי בעירובין כ"ד ע"ב ועפ"ז בלתי מובן מש"כ בס' העתים ה' עירובי חצרות סי' קכ"ה כדהעיר שם בעתים לבינה ע"ש.

רש"י ד"ה והאיכא בנות שנשבו ונשאום נכרים והולידו מהם, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ב.

דף יז:

ואיצטריך למכתב אחים ואיצטריך למכתב יחדו דאי כתב רחמנא אחים ה"א לילף אחוה אחוה מלוט כו', ע' דורש לציון דרוש ו'.

שם איצטריך סד"א הואיל וחידוש הוא דקמשתרי ערוה גביה אימא עד דמיחדי באבא ובאימא צריכא, ע' אור שמח סוף קונטרס זיקה

שם תנן יבמתו שמתה מותר באחותה באחותה אין באמה לא, הא דלא משני דאתיא כמ"ד יש זיקה משום דעדיפא מינה משני כדכתב בת' הרשב"א ח"ד סי' רי"ח.

דף יח.

לאפוקי מב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור קמ"ל, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רי"ט.

שם ואי אמרת יש זיקה הויא ליה צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה, הא דלא משני דאתיא כמ"ד אין זיקה ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"כ ושם רכ"א.

שם דהא ר"ג אמר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין, ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ח.

תוד"ה דילמא. דלאלתר דוקא לא חייש אבל הכא פעמים שאחר זמן גדול כו', ובזמן מרובה חיישינן שמא ימות לכו"ע כו', וכ"כ התוס' בגיטין כ"ח סע"א ובסוכה כ"ד ע"א ובריש יומא, ועמש"כ בחידושי שם, וע"ע בשעה"מ פ"ד הט"ז מה' סוכה ובס' תורת רפאל סי' ק"ח.

תוד"ה מיאנה. ופי' בקונטרס תמתין גדולה עד שתגדיל הקטנה ואין הלשון משמע כן כו' אלא נראה דתמתין הקטנה כו' ע"כ, ויל"ד טובא על מה שלא הביאו דרש"י גופיה פי' לקמן במשנה ק"ט ע"א תמתין קטנה כו', וע' באור שמח קונטרס זיקה אות ה'.

דף יח:

אילימא לרבנן השתא ייבם ולבסוף נולד כו', הא דלא משני לא זו אף זו קתני, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רכ"ב.

שם אלא אשת אחיו שלא היה בעולמו לר"ש היכי משכחת לה כו', ע' דורש לציון דרוש וי"ו.

תוד"ה שומרת יבם. אור"י דדוקא קידש אומרים לו המתן מלישא משום דבשעת נישואין נראה כנושא אחות זקוקתו כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי. ק"נ.

דף יט.

אם מאמרו של שני מאמר כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רכ"ו.

שם קא טעי רבא בארבעה זוגי חדא דאו קתני ועוד ר"ש פוטר בארבעתן מבע"ל ועוד תניא כו', עמש"כ בזה בספר הצבא הנספח לתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ב.

שם ועוד תניא ר"ש פוטר בשתיהן מן החליצה ומן הייבום שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זל"ז לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן הנה מקור דרשת ר"ש הוא לקמן כ"ח ע"ב. אבל סתם מתניתין דהתם לא ס"ל לדרשה זו. אלא מבע"ל לעיל ד"ג ע"ב ודי"ג ע"א לפטור צרתה וצרת צרתה עד סוף העולם ועמש"כ בחידושי שם.

דף יט:

הא בבא דסיפא למאן קתני לה, עמש"כ הרשב"א בחידושיו ומה שהוסיף בזה בתשובותיו סי' אלף קצ"ד ושם קצ"ו.

שם ורבנן גמרי מקידושין דעלמא מה קידושין דעלמא מדעתה אף קידושין דיבמה מדעתה, ע' בת' הריב"ש סי' א'.

שם אלא מ"ט דרבנן א"ק ולקחה לו לאשה וייבמה עדיין ייבומי הראשונים עליה כו'. ע' דורש לציון דרוש ז'.

דף כ.

אמאי קרי ליה איסור מצוה אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים, ע' סה"מ שרש ראשון ובמפרשים שם.

שם קפסיק ותני ל"ש מן הנשואין ול"ש מן האירוסין בשלמא מן הנשואין עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה אלא מן האירוסין יבא עשה וידחה ל"ת כו', ולכאורה ניהי

דלגבי דידיה איכא עשה כנגד הל"ת לדחות, אבל גבי דידה ל"ת איכא, כדאמרינן לקמן פ"ד ע"ב כל היכי דהוא מוזהר היא מוזהרת, וע' תוס' נדרים ד"צ ע"ב, אבל עשה גבי דידה ליכא דלידחי וע' ב"ב י"ג ע"א תוד"ה כופין, ומצאתי בהפלאה לכתובות כ"ד ע"ב שכ' דביבמה המצוה גם עליה להיותה מצוה משותפת דבלעדה גם הוא לא יוכל לקיים ועמש"כ בחידושי לכתובות שם, וע"ע בת' הגרע"א ס"ס רכ"א ובריטב"א לקידושין ד"י ובאב"מ סי' ל"ג סק"ב.

אמנם קשה איך יתקיים האי כללא דהגאון בעל הפלאה ז"ל אליבא דר' יוסי דס"ל לקמן ק"ה ע"ב איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה ואמרינן התם מדבריו של ברבי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות ע"ש, ואיך תיסק אדעתין לאמר הכי הרי היא פטורה עוד מכל מצות שבתורה וזיקתה ודאי זיקה גמורה מן התורה וע' ה"צ סי' א', ובאופן כזה מה שייך לאמר שהיא משותפת עמו במצוה זו, ובהפלאה הלא כללא כייל.

וכן משמע בתשובת הרשב"א סי' י"ח דלית ליה להאי כללא. דהא כ' דלהכי אין מברכין על מצות חליצה ויבום משום דהעיקר הוא משום פריה ורביה והיא אינה מצווה על פו"ר ע"ש. ולדברי ההפלאה ניהי דעל פו"ר אינה מצווה, אכן כשבאה המצוה דחליצה או יבום לפעולה ממשית. הרי אז היא משותפת עמו יחד במצוה זו, ואין להפריד אז בין הדבקים. ומדוע אין מברכין, ובע"כ דס"ל להרשב"א ז"ל דדין המצוה בלתי אוגדתן יחד, ומתחשבין רק עם סיבת המצוה שהיא משום פו"ר, ומכיון דעל זה אינה מצווה להכי נחשבת מצוה זו לאינה עיקרית ואין מברכין עליה.

אחרי שובי נחמתי דאין מקום לקושית ההפלאה, דחלות עשה לא שייך כלל על היבמה, דכיון דרחמנא אמר ויבמה ודרשינן לקמן נ"ד ע"א בין בשוגג בין באונס בין בעל כרחה, א"כ אין אנו צריכין בדידה לעקירת שום לאו.

רש"י ד"ה קדש עצמך לעמוד ולהזהר אף במותר לך להוסיף עליהם שניות המותר לך על העריות כו' ע"כ. אמנם האי קדש עצמך במותר לך לא נאמר דוקא על העריות, כי אם גם על שאר מצות מפני שישראל קדושים הם, וכדאמרו גבי גיד הנשה שמנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור וכדהאריך בזה בראב"ן סי' יוד וע"ע ברמב"ן ר"פ קדושים.

תוד"ה בשלמא. תימה דמן הנשואין נמי תיקשי ליה דאמאי חולצת כו', ע' קונטרס בכור שור.

תוד"ה יבא עשה. ואור"י דלק"מ דלא בעינן שתהא ראויה להקמת שם אלא שהיבמה והיבם יהו ראוין להקמת שם כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קמ"א ובת' שיבת ציון סי' ע"ג.

דף כ:

ואס"ד חייבי לאוין מדאורייתא לחליצה רמיא לייבום לא רמיא אם בעלו אמאי קנו, ע' נובי"ת חא"ה סי' קל"ה קל"ו ובדורש לציון דרוש י"ג.
שם **גזירה** ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, ע' בתוס' לעיל ע"א ד"ה יבא עשה ובנוב"י קמא חא"ח סי' ל"ה.
שם **דאר"ל** כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ד ושם חלק ד' סי' ר"פ ובמיוחסות סי' קל"ו.
שם **הכא** נמי אפשר בחליצה דמקיים עשה ול"ת מיתיביה ואם בעלו קנו תיובתא, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ' ובת' עונג יו"ט סי' א'.
רש"י **ד"ה** סריס אדם שסירסו אדם ולא מחמת חולי נסתרס מאליו כו'. וכן פירש"י לקמן ע"ה סע"א דסריס חמה בידי שמים הוא מחמת חולי, והתוס' הכא בד"ה פצוע שכתבו דסריס בידי שמים שלא היה להם שעת הכושר ע"ש. והוא כלשון המשנה לקמן ע"ט ע"ב על סריס חמה דזה משמע דוקא ממעי אמו, וע' מה שהאריך בזה הגר"ח ז"ל בחוט המשולש סי' י"א.
תוד"ה **אטו**. לאו דוקא נקט ביאה שניה דהא אפילו גמר ביאה ראשונה אסור כו'. ע' מל"מ פט"ו ה"ד מה' אישות ובהעמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' יוד אות ט' ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ע"ח.

דף כא.

הני אפשר בתשובה. ופרש"י עריות אפשר בתקנה כל זמן שלא הוליד ממזר יפרוש הימנה ויתחרט כו' ע"כ, והוא כפי' התוס'. בב"ב פ"ח דהאי אפשר בתשובה הוא דוקא בעריות שאין בהן ממזרות אבל כשיש בהן ממזרות זהו מעוות לא יוכל לתקן. אמנם אין כן דעת הר"ר חיים בתוס' והרשב"ם שם. אלא אפילו בדאיכא ממזרות נמי מועיל תשובה, ורש"י דהכא לטעמיה במשנה חגיגה ד"ט בהא דר"ש בן מנסיא היכא דהוליד ממזר כן בברייתא שם דאפילו לא הוליד רק שאסרה על בעלה אינה מועיל תשובה, והתוס' בסוטה ד"ד שהורו על סוגיא דיבמות דהיכא דלא הוליד ממזר בר תשובה הוא, היתה נמי כוונתם על סוגיא דהכא, ומה שנרשם שם אהא דלקמן כ"ב הוא בטעות. דהתם איירי בבעל תשובה שכבר הוליד ג"כ ועמש"כ בחידושי שם.

שם **התם** שלפניו מיהא משתמר הכא אי לאו שניות פגע בערוה גופה, ע' נובי"ק חאה"ע סי' כ"ו.
שם **אלא** מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ע' בת' הריב"ש סי' רצ"ד.
תוד"ה **ומותר** באשת חמיו. ירושלמי אשת חמיו אסורה משום מראית העין כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קפ"ב ובח"ס אה"ע ח"א סי' ל"ח
תוד"ה אי הכי מאם אם חמיו לא מצי למיפרך דתימא ליה אני מותרת לך כו' דבעיא היא לקמן כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ז אות ב'.

דף כא:

א"ר **ספרא** היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, לע"ד אין לאמר דאמר הכי מצד הסברא דהא כמה פעמים אשכחן גם מאמוראים אחרים ומסתמא הגמרא. אלא כולם סמכו על הפסוק דושמרתם את משמרתי, דמיניה ילפינן דאין גוזרין גזירה לגזירה כדפירש"י בביצה ד"ב ע"ב, אולם קשה בחולין ק"ד ע"א דקאמר ומנא תימרא דלא גזרינן גזירה לגזירה וצריך להביא ראיה לזה ממשנה דחלה. וע"ש תוד"ה ומנא וצ"ע. וע"ע רמב"ן לסה"מ סוף שרש ראשון.
רש"י ד"ה ה"ג ואמר רבא וכללא הוא בתמיה, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ז אות ו'.
תוד"ה לא אסרו וי"ל דקים ליה בהנהו דשרי. ע' נובי"ק חאה"ע סי' כ"ו.

דף כב.

אי הוה כתיב להיתירא מי היה סמכת עלייהו דמר בריה דרבנא מי חתים עלייהו, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ו
שם א"ל רבינא לרב אשי מ"ש למעלה דקא חשיב לה לאשתו ומ"ש למטה דלא קחשיב לה לאשתו כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' כ"ו.
במשנה מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מן היבום כו' חוץ ממי שיש לו בן מן **השפחה** ומן הנכרית ע' מיוחסות סי' קליה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתפ"ז.
שם מ"מ לאתויי מאי א"ר יהודא לאתויי ממזר פשיטא כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קט"ז ובתוספות רע"ק דמשנתנו אות י"ט ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ד.

דף כב:

והאי בר תשובה הוא והתנן ר"ש בן מנסיא אומר איזהו מעוות לא יוכל לתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא. הנה מסוגיא זו מוכח דתשובה מועלת גם כשהוליד ממזר ואפילו לר"ש בן מנסיא, והוא כדאמרינן בקידושין ד"מ ע"ב דאפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שוב רשעו כו', וכן אמרו בירושלמי סנהדרין רפ"י אין כל דבר עומד בפני כל בעלי תשובה. ובירושלמי מכות פ"ב ה"ו שאלו לקוב"ה חוטא מהו עונשו אמר להן יעשה תשובה ויתכפר לו, ולפ"ז בלתי מובן פירש"י בחגיגה ד"ט ע"א במשנה, אהא דר"ש בן מנסיא אם הוליד ממזר, וכן בברייתא שם ע"ב, דאפילו לא הוליד רק שאסרה על בעלה אינו מועיל תשובה, וע"פ דרך זה פירש"י נמי לעיל כ"א ע"א בד"ה עריות אפשר בתקנה, ועמש"כ בחידושי שם וצ"ע.

שם ור' יוסי בר"י א"ק אחותך היא משום אחותו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום בת אשת אביו, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רכ"ד.

שם ורבנן אע"ג דכתיב אחותך איצטריך למכתב היא כו. מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ע' בת' הגרע"א סי' מ"ו

שם ואימא פרט לאחותו מאנוסתו, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רכ"ה.

תוד"ה בן. אע"ג דסתם אח או בן הוי אפילו ממזר כו' אלא משום דלא נילף מבני יעקב, ע' דורש לציון דרוש ז'.

דף כג.

א"ק בת אשת אביך מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו משפחה ונכרית, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ב. שם לכי מגיירא גופא אחרינא היא, ע' דורש לציון דרוש ב..

שם א"ק כי יסיר את בנך מאחרי בנך מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנה. ע' בגרסת הרי"ף ובת' הרמ"א סי' ס"ב, שם אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העכו"ם קרוי בנך, ע' ראב"ן סי' ס"ו ובאבני מלואים ר"ס ט"ז ובס' עולת שמואל בחדושיו לכתובות דף י"א ע"א

תוד"ה וכי יש. וא"ת ונימא שנואה היינו רשעה דהיא שנואה לפני המקום כו'. ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' וישב ס"ס כ"ז ובפ' אחרי סי' צ"ה אות י"ב.

תוד"ה קסבר רבינא. וכן נראה עיקר לר"י דכיון דבתר ישראלית שדינן ליה הוה טפי ממזר ממאי דהוה שדינן בתר נכרי דאין ממזרות לנכרי כו' ע"כ, וכ"כ התוס' נמי בבכורות מ"ז

ע"א ד"ה ולא תימא וכן פירש"י ג"כ בקידושין ס"ח ע"א ד"ה לחומרא שהממזרות תלויין בקידושין וע"ש ע"ב רש"י ד"ה ומשני מהכא ובאבני מלואים סי' ד' ס"ק י"ג ובס' עולת שמואל בחידושיו לכתובות ד"ג ע"ב.

דף כג:

במשנה לזה ב' ולזה ב' אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת כו', ע' בת' ח"צ סי' ק"ח ובאור שמח קונטרס זיקה מן אות כ"ד ולהלן.

שם דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני ואינו ידוע, ע' קונטרס בכור שור.

שם ודוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע ביבמה לשוק, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רכ"ז.

דף כד.

אע"ג דבכה"ת כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו הכא אתאי גז"ש אפיקתיה מפשטיה לגמרי, ע' רמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שני.

שם השתא דאמרת קרא בגדול כתיב אימא בכור לייבם פשוט לא לייבם א"כ אשת אחיו שלא היה בעולמו דמיעט רחמנא ל"ל, ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

שם פריך ר' אחא ואימא למעוטי בוכרא דאמא, ע' קונטרס בכור שור.

שם א"ק כי ישבו אחים יחדיו הוקשה ישיבת אחים זה לזה. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ל"ז.

שם ואלא בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא לגריעותא מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק כו', וכ' התוס' דהו"מ למימר לחשיבותא שאין ירושתו חוזרת ביובל, ובבכורות ס"פ יש בכור תירצו התוס', משום דר' אלעזר פליג שם ואמר כולם חוזרין ביובל ע"ש, וע"פ תירוצם תתישב עוד קושיא, דהו"מ למימר לחשיבותא דיהבינן ליה אחד מצרא חלקו בירושה וחלק אחיו המת, משום דבכור קרייה רחמנא כדאמר אביי בב"ב י"ב ע"ב, אלא משום דרבא פליג שם, כדתירצו התוס' בבכורות מהא דר' אלעזר כנ"ל, ועמש"כ בחידושי לב"ב שם.

תוד"ה וספק חלוצה. ולמה לא תחלוץ כיון דספק חלוצה מותרת לכהן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ס ובת' מהר"ח או"ז סי' ר"ל.

תוד"ה ה"ג ואם. ויש ספרים דלא גרסינן אלא הולכים אצל קטן ותו לא כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ה.

דף כד:

הנטען על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה ה"ז לא יכנוס כו', ע' שאילתות פ' פנחס סי' קל"ד ובהע"ש שם.

שם הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ג.

שם אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה ע' משך חכמה לפ' קדושים בפסוק וכי יגור אתך גר.

שם הנטען על אשת איש וכו' אמר רב ובעדים כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רכ"ח ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ח וסי' ר"מ ובת' עונג יו"ט סי' קע"א ובהרחב דבר לפ' תצא כ"ב כ"ב.

שם וה"ק דאע"ג דאתא אחר ואפקיה לקליה לכתחילה לא יכנוס, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קע"ז.

רש"י ד"ה הנטען. חשוד כלומר שטוענים עליו דברי לעז, ע"ל צ"ז ע"א רש"י ד"ה הנטען הנחשד ובח"ס אה"ע ח"א ס"ס מ"ם.

רש"י ד"ה לא ישאנה משום לעז שלא יאמרו אמת היה הקול הראשון ע"כ. ועוד יש חשש שלא נתגיירה לשם שמים אלא כדי שתנשא לזה כמש"כ הרשב"א בתשובה סי' אלף ר"ה.

רש"י ד"ה אבל יש לה בנים מן הראשון לא תצא דכי מפקא לה קא מחזקינן לקלא קמא ועבדינן להו ממזרים, ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' י"א.

תוד"ה לא וי"ל דמעצמן נתגיירו כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר ורבים מעמי הארץ מתיהדים ויש ספרים שכתוב בהן כו', וע' בתוס' לקמן ק"ט ע"ב ד"ה רעה ובע"ז כ"ד ע"א רש"י ד"ה גרורים ובת' הגרע"א סי' מ"א.

תוד"ה **אמר** רבי. אר"ת דתצא מן הרוכל אם נשאת לו כו' דאין לאמר תצא מן הבעל כו', אין כן דעת הרשב"א בתשובה סי' תקנ"ז וע"ש סי' תקצ"ו ותתל"ב ושם סי' אלף קפ"ז וסי' אלף רל"ז ובחלק ד' סי' שכ"ג ובנובי"ק חא"ח סי' ל"ה ובחאה"ע ס"ס ע"ב ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' רי"ח,

בא"ד **דאין** האשה נאסרת על בעלה אלא ע"י קינוי וסתירה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' תתר"כ.

בא"ד **ואין** לתמוה אמאי שריא כיון שאומרת טמאה הא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא כו', ע' בת' חמדת שלמה חא"ח סי' ט"ז ובהעמק שאלה לשאילתות פ' נשא ר"ס קכ"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קפ"ד,

דף כה.

מנעלים הפוכים תחת המטה אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא כו' ע' בת' הרמ"א סי' ס"ז ובת' הגרע"א סי' ק"א וסי' קצ"ט.

שם אמר אביי אמרה לי אם דומי דמתא יומא ופלגא ולא אמרן אלא דלא פסק ביני וביני כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"ב סי' א' ובת' הגרע"א סי' קצ"ט.

שם ולא אמרן אלא דליכא אויבים אבל איכא אויבים אויבים הוא דאפקי ליה לקלא ע' בת' הרשב"א סי' שפ"ו ושם ח"ד סי' רנ"ז ובת' שבות יעקב ח"ב סי' קמ"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קנ"א

שם התם אלומי אלמיה לקלא הכא אמרינן קם ביה בקלא וליתיה, ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ו ק"ז.

במשנה המביא גט ממדה"י ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו, ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ג' ובנמו"י בסוגיין ובת' הגרע"א סי' רכ"א רכ"ב ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קס"ד.

שם ר' יהודא אומר הרגתיו לא תנשא אשתו כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א.

שם התם ליכא כתבא הכא איכא כתבא דתנן מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח, ע' חידושי הרשב"א ובאבני מלואים ר"ס י"ב.

דף כה:

הא התירה ישאנה במאי עסקינן אילימא בחד כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ד אות י"א.

שם לעולם בחד וכדא"ר חסדא אר"י ביחיד מומחה ה"נ ביחיד מומחה ע' בת' הריב"ש סי' תצ"ח.

שם טעמא דב"ד הא בתרי לא מ"ש מהא דתנן עדים החתומים על שדה מקח כו', ע' תומים סי' ס"ו סקל"ז. ן

רש"י ד"ה ושאני עדות אשה דאקילו בה רבנן הלכך אפילו רשע נאמן ואנא לית לי דרב מנשיא כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ע"ב בהגה"ה.

תוד"ה באומר. אור"י דאע"ג דאמר הרגנוהו נעשה כאומר אני הייתי עם הורגיו כו', ע' תומים סי' ל"ד סקכ"ג.

תוד"ה לא חשו חכמים לדבר זה. ואע"ג דשרי מ"מ בעל נפש יתרחק כדתניא עלה באלו טרפות כו' ע' בת' הריב"ש סי' ר"י ובנובי"ק חאה"ע סי' ל'.

תוד"ה אמר להו. ולנטען על אשת איש ל"ד דהתם בדין שיוציא אם הוא אמת אסירא ליה כו', ע' אבני מלואים סי' י"ב סק"ב.

דף כו.

קס"ד מיתה אמיתה וגירושין אגירושין נימא מתניתין דלא כרבי כו', ע' בת' הריב"ש סי' רמ"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' פ"ז.
במשנה ארבעה אחין ב' מהם נשואים ב' אחיות ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רצ"ד.
שם וב"ה אומרים יוציאו פי' משום קנסא הואיל ועבד איסורא כדמפרש בת' הרשב"א סי' שנ"ח
תוד"ה אגירושין אגב מיתה נקט גירושין דאפילו נתגרשה כמה פעמים שריא לינשא ע' בת' הריב"ש סי' רל"ג.
תוד"ה אי הכי תלתא נמי אא"ב יש זיקה ניחא כו', ע' בפירש"י ד"ה תלתא נמי ובאור שמח קונטרס זיקה אות כ"ב.

דף כו:

וחליצה פסולה צריך לחזור על כל האחין אי הכי כו', ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ט.
רש"י ד"ה לא גרסינן מדקאמרת והך חליצה על כרחך חליצה פסולה היא כלומר גרועה כו' ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' מ"ה ובת' מהר"ח או"ז סי' קצ"ז.

דף כז.

חלץ לאחיות לא נפטרו צרות לצרות נפטרו אחיות ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ו.
שם חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה לצרה נפטרה בעלת מאמר, ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ט.
שם ואצרת רחל מי מיפטרא והתנן אסור אדם בצרת קרובת חלוצתו, ע' אור שמח קונטרס זיקה אות י"ד.

דף כז:

משום דהויא יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קצ"ח.
שם שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ו.

דף כח.

ונימא להו דנפול בבת אחת וריה"ג היא דאמר אפשר לצמצם לא סתם לן תנא כריה"ג, והנה צ"ל דתירוץ הש"ס דהכא סמיך אמסקנת הש"ס דבכורות ד"ט ע"א דמסיק תיובתא דאביי תיובתא דלפי אוקימתא דאביי הלא סתים תנא במשנה שם כריה"ג.
תוד"ה הך. ולא מיתסר אלא משום ביטול מצות יבמין וגזרינן דילמא מיבם אידך ברישא, עמש"כ הרשב"א בחידושיו ומה שהוסיף בזה בתשובותיו סי' אלף קצ"ה.
תוד"ה ר' אליעזר אומר בש"א יקיימו. וא"ת וכי. טעמא דב"ש אתא לאשמעינן דהכי פריך בפ' ר"א דמילה ע"כ ולולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד דבשבת שם שפיר פריך על ר"א הקפר וכי טעמא דב"ש אתא לאשמעינן ע"ש. משא"כ כאן דמקור משנתינו דהכא היא מהא דעדיות פ"ה מ"ה דבכל הפרק שם חשבו כל הני תנאי ר' יהודא ד' יוסי ור' ישמעאל ור' אליעזר בהדייהו גם במשנה שלפניה כל הני קולי דב"ש וחומרי דב"ה וחשיב הא נמי בהדייהו.

דף כח:

תניא ר"ש פוטר בשתיהן מן החליצה ומן הייבום שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זל"ז לא יהיו לך ליקוחין אפילו באחת מהן, ולכאורה לפ"מ דדרשה זו היא רק דעת ר"ש וכ"ה ג"כ לעיל י"ט ע"א ומבואר בהדיא דסתמא דמשנתינו לא ס"ל להך דרשה, ומהשתא איכא למידק בקידושין ד"נ ע"ב אהא דרמב"ח יהיב טעמא לסתם משנה דהתם, מדרשת ר"ש דהכא, דסתמא דמשנתינו פליג עלה וצ"ע כעת.

דף כט.

א"ר אבין אף אנן נמי תנינא בש"א יקיימו יקיימו אין לכתחילה לא כו', ע' אור שמח קונטרס זיקה אות י"ז.

דף כט:

אשתו ארוסה לא אונן כו', בתשובת רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' צ"ט הוכיח מהכא דאם כתב בגט לארוסתו דהוית אנתתי מקדמת דנא לית לן בה אע"פ שלא נשאת עדיין דהא חזינן דחז"ל קראו לארוסתו אשתו, וע"ע בשאילתות פ' אמור ס"ס ק"ג ובמפרשים שם ובראב"ד ומפרשים פ"ב ה"ו מה' אבל ובמש"כ בחידושי לזבחים ד"ק ע"א.

שם שומרת יבם בין יבם אחד בין שני יבמין ר"א אומר יפר ר"י אומר לאחד ולא לשנים רע"א לא לאחד ולא לשנים כו', והנה לפ"מ דקיי"ל בזה כר"ע צ"ל דמש"כ בתשובת הרא"ש כלל יוד סי' ח' שהיבם מיפר לזקוקתו ע"ש, כתב כן רק לפרושי טעמא דמאן דס"ל הכי.

תוד"ה **יעשה** מאמר ויקנה. ומשום ביטול מצות יבמין ליכא למיחוש כו', ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ח.

תוד"ה **עבד**. וי"ל דהכא גריס רבה רבו של אביי דמסיק עלה א"ל אביי ולקמן גריס רבא כו' ע"כ. אולם בראב"ן ר"ס צ"ה משמע דבתרווייהו גרים רבא ולהכי תירץ בתר דבעי הדר פשטה כו' ע"ש.

דף ל.

אבל הכא דלא אידחי לה מהאי ביתא לגמרי כו', בנוגע לכולא סוגיין ע' בת' הרשב"א ח"ד בסימנים רצ"ט ש' ש"א ש"ב.

שם **טעמא** דגירש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גירש אסורה א"ר אשי זאת אומרת יש זיקה אפילו בתרי אחי ולרב אשי קשיא דר"נ כו', ע' אור שמח קונטרס זיקה אות ז'.

דף ל:

במשנה וכולן שהיו בהן קידושין או גירושין בספק הרי אלו הצרות חולצות ולא מתייבמות כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתע"ח וסי' תתקצ"ג.

שם **אשה** זו בחזקת היתר ליבם עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק, ע' בחידושי הרשב"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' י"ג וסי' כ"ט.

תוד"ה אשה זו. וי"ל דמ"מ היא בחזקת היתר לשוק דמוקמינן הערוה בחזקת שלא נתגרשה כו', ע' בחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל ס"ס ג'.

בא"**ד** וכן ההיא דישב לה קוץ בושט דחיישינן שמא הבריא כו' מסתברא טעמא לאיסורא טפי מלהתירא, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ד' איך שהסביר בהבנת התוס' וע"ע בת שיבת ציון סי' נ"ה ובת' מהר"ם לובלין סי' ס"ו ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"א.

דף לא.

גירושין דשכיחא גזרו בהו רבנן מפולת דלא שכיחי לא גזרו בהו דבנן כו' קמו ביה רבנן בגיטא דגיטא מעליא הוא כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ט"ז וסי' כ"ג.

שם רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בשתי כתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו דהו"ל ספיקא דאורייתא כו', ע' תומים סי' ל"ד ס"ק כ"ז וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף רמ"ו ובת' חמדת שלמה חא"ח סי' א'.

שם אוקי תרי להדי תרי וארעא אוקמא בחזקת בר שטיא כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ר"ל וסי' רל"ה ובת' אבקת רוכל ס"ס קפ"א ובת' הגרע"א סי' קל"ו קל"ז ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ד.

רש"י ד"ה ומתניתין דהכא בכת אחת. עד אומר קרוב לו ועד אומר קרוב לה כו', ע' בחידושי הרשב"א ובנובי"ק חאה"ע סי' נ"ח ובאבני מלואים סי' ל' סק"ט.

דף לא:

זימנין דחזו מכתבא ואתו ומסהדו כו'. ע' בריב"ף ובתומים סי' מ"ו ס"ק ל"ח ובקצוה"ח סי' מ"ו סקי"ח ושם ד"ס ס"א ובנה"מ שם.

שם ודחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם אי הכי בגירושין נמי נימא הכי התם להצלה דידה קאתי כו', ע' רמב"ן לסה"מ סוף שרש שני ובת' הגרע"א סי' כ"ט ובמה שהארכתי בחידושי לתמורה ד"ג ע"א.

שם אלא מדרבנן וגזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רכ"ו.

תוד"ה דחזו. דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם שאני אילם שאינו ראוי להגיד כו' מיהו בחומש פירש"י ע"פ שנים עדים פרט שלא ישלחו כתבם לב"ד, וכ"כ התוס' ג"כ בב"ב ד"מ ע"א, ונלע"ד לבאר טעמא דרש"י דבכל עדות אמרינן מפיהם ולא מפי כתבם, עפ"מ דאמרינן בסנהדרין ל"ה ע"א נהי דבפומא כתבין ליבא דאינשי אינשי ע"ש, הרי דבכתב חסר לב המעיד להעיד המעשה כמו שהיה בדיוק, לכן גזרה תורה מפיהם, דדוקא אז ירגיש הדיין נשמת הענין כשיסתכל בפני המעיד, ובתכונת נפשו כשיעיד עדותו, ודבר זה אי אפשר לראות מתוך הכתב, וע"ע בת' הריב"ש סי' קצ"ג וסי' ר"י ובתומים סי' ל"ט סק"ח.

תוד"ה להצלה. אלמא כי ליכא זמן לא קטלינן לה, ע' קצוה"ח ר"ס **ל'**.

דף לב.

א"ד אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא מ"ט מאי דעביד בה שקליה, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ש"ג.

תוד"ה שנשא חי ואח"כ נשא מת. אע"ג דבכי האי גוונא שרו ב"ש צרה ליבומי כו', ע' בתוס' דבסמוך ד"ה לא פקע ובאור שמח קונטרס זיקה אות י"ח.

דף לב:

תוד"ה איסור כולל. צ"ל דאשת איש ונעשית חמותו לא חשיב איסור כולל כו', ע' דורש לציון דרוש ח' ובת' הגרע"א סי' ר"ד,
תוד"ה בין רשעים. ור"ש סבר דאע"פ שיש בעבירה זו שני איסורין כיון דלא מחייב אלא חדא כו', ע' נוב"י קמא חא"ח ס"ס ל"ה.

דף לג.

א"נ שחתך אצבעו בסכין טמאה, ע' במהרש"ל ומהרש"א ובת' אחיעזר חאה"ע סי' ג'.

דף לג:

זד ששימש בשבת כו' יש כאן משום זרות ומשום שבת כו' אי בהקטרה הא"ר יוסי הבערה ללאו יצאת הנה בירושלמי שבת פ"ב סוף ה"ה קאמר דמחייב משום מבשל וע' מה שהאריך בזה בת' באר יצחק הא"ח סי כ"ב ומה שהביא שם בשם החמדת שלמה חאה"ע סי' ט"ז, וע"ע בחמדת שלמה שם סי' כ"ה ובנובי"ת די"ד סי' מ"ג.
שם השתא ר' יוסי באיסור כולל מחייב שתים באיסור ב"א מיבעיא ע' תוס' חולין ק"א ע"א ובשאג"א סי' ע"ב,
במשנה ומפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן. ע' בת' הרשב"א סי' יוד.
שם הא ל"ק פיתוי קטנה אונס נינהו ואונס בישראל מישרא שרי כו', ע' רמב"ם וראב"ד פ"ג ה"ב מא"ב ופ"ב ה"ד מה' סוטה ובמג"מ וכ"מ שם ובמל"מ פי"א ה"ח מה' אישות ד"ה הן אמת ובמש"כ הגר"א ז"ל באליהו רבא לנדה פ"ה מ"ה ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ד' ו וסי' קע"ב וע"ע בת' מהרי"ק סי' פ"א.
תוד"ה א"ר יוסי. וי"ל דאע"ג דבאיסור מוסיף לר' יוסי חייל איסור קל על איסור חמור כו' מ"מ באיסור כולל ס"ל לגמרא דלא חייל קל על חמור, ע' נובי"ת חא"ח סי' קי"ז בהגה"ה ובת' הגרע"א סי' ק"ע.
בא"ד וי"ל דאיסור אשת איש קיל דיש לה היתר בחיי אוסרה ע' אבני מלואים סי' י"א סק"ב.

דף לד.

כי קאמר ר יהושע מועה בדבר מצוה פטוד ה"מ גבי תנוקות דזמנו בהול כו', ע' בת' חות יאיר סי' צ"ד.

שם בשלמא כולהו משכחת לח דשוינהו שליח ושוו אינהי שליח ופגע שליח בשליח, ע' אבני מלואים ס"ס ל"ו.

שם בשופעת מתוך י"ג לאחר י"ג לאחיובי אינהו מתוך י"ב לאחד י"ב לחיובי אינהי, ע' בנוב"י מ"ת חאה"ע סי' נ"ה ובת' עונג יו"ט סי' קמ"א וע"ע במל"מ פ"ב הכ"א ופ"ד ה"ז מה' אישות ובתומים ר"ס ל"ה.

שם והא אין אשה מתעברת בביאה ראשונה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קס"ד ובת' שיבת ציון סי' ע"ג ובס' חזקה רבה חאה"ע ס"ס ל"ד. רש"י ד"ה ומאן האי תנא מיגו דאסרי ליה הנך קידושין בכולהו שאר אחוותא כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד

רש"י ד"ה אם היתה שבת. אבל משום יוה"כ לא הוי מחייב אהוצאה דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ והכי מפרש בכריתות, ע' שאגת אריה סי' ע'

בא"ד הוקדשה מיגו דאיתוסף איסוה"נ על החלב משום קדשים איתוסף ביה נמי איסור אכילה משום זרות כו', הנה הכא קרי רש"י למוקדשין איסור מוסיף ובשבועות כ"ד ע"ב קרי לה כולל, וע' שאג"א סי' ע"ו.

רש"י ד"ה אבל הכא גבי נישואין אין זמנו בהו דאין זמן קבוע למצוה כו', ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' א'.

רש"י ד"ה ומתוך י"ב לאחר י"ב. כשחשכה ר"ה של י"ג לנקבות כו', ע' נובי"ת חא"ח סי' ו' ובחאה"ע סי' נ"ב.

תוד"ה בערב הפסח. המ"ל משום דאכילת תרומה איקרי עבודה כו', ע' בת' חמדת שלמה הנ"ל.

תוד"ה מתוך י"ג. וקשה דלא הוי בבת אחת דנדות חל עליו תחילה שאין יכול לקדש ולא לעשות שליח עד שיגדיל דאין מעשה קטן כלום, ע' מל"מ פ"ד ה"ז מה' אישות.

דף לד:

והא תמר בביאה ראשונה איעברא כו', במהרש"א הקשה מדוע לא פריך מלאה שג"כ נתעברה מביאה ראשונה וע' מה שתירץ בנוב"י קמא חאה"ע סי' כ"ב, וע"ע בת' הריב"ש סי' קכ"ז ובח"ס אה"ע ח"א סי' ו' ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

שם כל כ"ד חדש דש מבפנים וזורה מבחוץ דברי ר' אליעזר אמרו לא הללו אינו אלא כמעשה ער ואונן כו', ע' משך חכמה לפ' וישב בפסוק ותקרא את שמו שלה בד"ה ובסוף.

דף לה.

א"ר גידל אמר רב הוראת שעה היתה, ע' מיוחסות סי' קל"ב.
שם דאמר שמואל מיאנה בו א"צ להמתין ג"ח נתן לה גט צריכה להמתין ג"ח אלא בזנות וזנות בקטנה לא שכיח. ע' בת' הריב"ש סי' רצ"ז.
שם אלא אמר אביי אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר כו', ע' בס' אור גדול סי' ל"א וע"ע באבני מלואים סי' י"ג סק"ו.
תוד"ה אע"פ. ואי מבת כהן כי תהיה לאיש זר שמעינן נמי אשת איש א"כ יהא לוקה נמי כו', ע' אבני מלואים סי' ו' סק"ב.

דף לה:

במשנה החולץ ליבמתו, והנה כה"ג קתני נמי לקמן ד"נ חלץ ועשה מאמר, ואע"פ שהיא החולצת, וכ' עלה בת' הרשב"א ח"ד סי' רצ"ד שלא אמרו דקדוק הלשון אלא הענין ע"ש, ולולא דבריו ז"ל היה נלע"ד מפני שהוא הגורם לכל פעולת חליצתה להכי תלי בדידיה. שוב מצאתי כדברי בנובי"ק חאה"ע סי' צ"ד ות"ל ש שכוונתי לדבריו ז"ל.
שם **הכונס** את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' שכ"ז ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקכ"ז.
תוד"ה **ונמצאת** מעוברת. בחולץ תוך ג' חדשים איירי כו', ע' נוב"י תנינא חי"ד סי' צ"ו ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג ושם חי"ד סי' א'.
תוד"ה תיגלי. דהכא אין זה ספק ראוי להתברר עכשיו שאי אפשר לידע העתידות כו', ע' אבני מלואים סי' מ' סק"ט.

דף לו.

אלא אמר רבא ה"ק הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת ה"ז לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא וביאת מעוברת ל"ש ביאה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קל"ט.
שם **דילמא** איכא אינש דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואתי למימר קשרי חלוצה לכהן. ע' בת' הרשב"א סי' תק"נ.
רש"י **ד"ה** אלא תחלוץ בתוך ג'. ונראה בעיני דה"ג בשלמא תחלוץ בתוך ט' כו', ע' בתוד"ה בשלמא ובת' מהר"ח או"ז סי' קס"ד.

תוד"ה **הלכתא** כוותיה דר"ל בהני תלת. ותימה דלא חשיב הא דפ"ק דע"ז כו' ע"כ, וכמו הכא כן בכ"מ האריכו התוס' אמאי לא חשיב רבא עוד דברים דהלכתא כוותיה דר"ל כדחשיב הכא הני תלת כמבואר עה"ג, ולעד"נ להעיר עוד מהא דשבת קנ"ג ע"ב, דאמר רמב"ח המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה, והקשה לו רבא חלא כל התורה הוקשה לעכו"ם מדכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והוא עד דעביד מעשה בגופיה ובמחמר ליכא מעשה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול כדפירש"י שם, ולפ"ז הרי ס"ל לרבא כר"ל בב"מ ד"צ ע"ב דקלא לא הוי מעשה. דאילו לר' יוחנן אין מקום להקשות מקרא דלעושה בשגגה, לפ"מ דס"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה, וכיון דס"ל לרבא כר"ל, אמאי לא חשיב רבא נמי דהלכתא כוותיה דר"ל בחסמה בקול והנהיגה בקול דלא הוי מעשה, ועמש"כ בחידושי לשבת ולב"מ שם ולתמורה ד"ג ע"ב, וע"ע בת' הרשב"א סי' שס"ח ובס' הזכות סי' ו'.

דף לו:

לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו כו', ע' בת' הרא"ש ריש כלל נ"ג.
שם **אמר** רבא ר"מ ור' אליעזר אמרו דבר אחד כו', ע' בת' הרשב"א סי' שי"ד ובמה שהארכתי בזה בחידושי למנחות נ"ז ע"ב וע"ע באבני מלואים סי' י"ג סק"ה.
שם ע"כ ל"ק ר"מ התם אלא משום דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה כו', ע' ש"א סי' ק"א ובמה שהאריך בדבריו ע"פ סוגיא זו בת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ג וע"ע בת' הריב"ש סי' רמ"א ובנובי"ק חאה"ע סי' י"ח ובח"ס אה"ע ח"א סי' ל'
שם ואיתמר מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה כו', ע' בת' הריב"ש סי' תמ"ו ובת' הגרע"א סי' קכ"א
תוד"ה ולא קתני. א"נ התם שקינא לה ונסתרה לא חיישינן שיבא עליה כיון דאסורה ליה מדאורייתא ולא בעי גס, ע' מל"מ פי"א הכ"ד מה' גירושין ובת' שיבת ציון סי' פ"ב.
בא"ד וה"ר יוסף מאורליי"ש הורה מטעם זה באחד שקידש מינקת חבירו שלא להצריך גט אלא הפרשה בעלמא כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ג.
תוד"ה הא לא **שהא**. וא"ת ואמאי לא אזלינן בתר רוב נשים דולד מעליא ילדן ואר"י דחיישינן למיעוט מצוי כזה, ע' בת' חמדת שלמה, חאה"ע סי' ט"ז.
בא"ד וגוסס שאין מעידין עליו להשיא את אשתו, אע"ג דשמא התם משום ערוה החמירו, ע' בת' חמדת
שלמה חאה"ע סי' כ"ג.

דף לז.

בשלמא התם כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג כו' כיון דלא אפשר עבדינן כרבנן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ד,

שם וזו הואיל ולא הוכר עוברה לשליש **ימיה** איתרע ליה רובא ע' בת' הגרע"א סי' פ"ט **שם** ת"ר ראשון ראוי להיות כהן גדול ושני ממזר מספק כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' ס"ה.

רש"י ד"ה נתיני גבעונים שנתגיירו בימי יהושע בערמה ויש בהן צד עבדות דכתיב ויתנם יהושע חוטבי עצים כו'. הנה שיטת רש"י ר"פ עשרה יוחסין ור"פ אלו נערות דדוד גזר על נתינים וע"ש בתוס' שהאריכו בזה וברמב"ם פי"ב הכ"ב כ"ג כ"ד מאיסורי ביאה, אולם הכא לא בא רש"י לפרש טעם האיסור כדהתם. רק מדוע כלל נתינים להתחתן עם גרים וחרורים להכי כתב מפני צדדי ההשתוות שביניהם. משום גירותם בימי יהושע ומצד עבדות שגזר עליהם.

תוד"ה מי עבוד. ומכאן מדקדק בה"ג ובשאילתות דהא דאמר בפ' אע"פ דהלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו עמש"כ עה"ג וע"ע בשאילת שלום לשאילתות פ' וירא סי' י"ג אות ט"ז ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ד ע"א.

תוד"ה רוב היולדות. וא"ת מה מועיל המתנת ג"ח משום הבחנה כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"ט ושם מ"ת סי' קל"ז ובס' חזקה רבה חי"ד סי' י"ח.

בא"ד ואין לאמר כיון דהמתינה ג"ח שריא לינשא כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ה'.

תוד"ה וזו הואיל. וכ"ת דאיכא רובא אחרינא דרוב נשים מתעברות עברות ויולדות כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"ט ובס' חזקה רבה חאה"ע ס"ס ל"ד.

דף לז:

יתר על כן אראב"י לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו כו'. הנה דין זה כמו שהוא בברייתא פסקו בטושו"ע סוף סי' ב', וזהו נמי מש"כ הרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל מ"ג סי' ז' דעל זה ראוי לעשות תקנה בחרמות ונדויין וקנסות ע"ש, אבל מש"כ המחבר שם סי' א' סי"א וז"ל טוב לעשות תקנה בחרמות ונדויים על מי שישא אשה על אשתו ע"כ דבר זה יש לו שייכות רק לחרם ר"ג שלא לישא שתי נשים אפילו במקום אחד המבואר בסעיף יוד הקודם לזה, ובבאר הגולה ציין המקור לדברי המחבר בסי' א' שם שהוא מתשובת הרא"ש הנ"ל, ובודאי כתב כן מפני שבב"י גופא סוף סי' א' סמיך דברי הרא"ש אצל הדברים השייכים לחרם ר"ג, ועל שניהם ביחד אתפלא דלא זה המקום, דהרא"ש איירי רק במי שנשא בשני

מקומות ע"ש. אך י"ל דהתקנה שלא לישא שתי נשים נחוצה, דבזולת התקנה יכולה התקלה לבא שישא את שתיהן משתי מדינות ונמצא אח נושא את אחותו, ונלע"ד דכל מש"כ הרגיש הגר"א ז"ל בביאורו ע"ד המחבר בסי' א' שם ולהכי כתב בס"ק ל"ד ע"ד התקנה וז"ל מחמת קטטה כנ"ל ועיגון וגם משום הא דאמרינן בפ' החולץ לא ישא אשה במדינה זו כו' עכ"ל, וכוונתו דעצם התקנה היא משום קטטה כנ"ל, ויוכל לבא מזה גם לעיגון, וגם משום הא דאמרינן בפ' החולץ לא ישא אשה במדינה זו, פי' דחשש תקלה זו תהיה ג"כ נשמרת ע"י כלל התקנה כנלע"ד, וע"ע ברמב"ן לסה"מ שרש חמישי.

שם ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"מ.

שם א"ל רב משרשיא מי דמי התם אינהו ודאי ואיהו ספק הכא אידי ואידי ספק. ע' בת' הרא"ש כלל פ"ד סי' ג'.

שם להא **דמיא** לספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה דהתם אמרי ליה אייתי ראיה דאתינא את ושקול, ע' בת' הרשב"א סי' אלף ד"מ.

שם דתנן מי שהלך למדה"י ואבדה לו דרך שדהו אדמון אומר ילך בקצרה וחכמים אמר' יקח לו דרך כו' ע' תומים בסוף קונטרס תקפו כהן.

תוד"ה יחודי. ויש כאן פת בסלו כיון שאם היה רוצה היה בא עליה וכיון שפעמים לא היה בא עליה לא מיחמדא ולא חזיא כו' ע"כ, והנה מלשון התוס' וכיון שפעמים לא יבא עליה כו', משמע דהתנאי עמה היה רק על היחוד. כדהאריכו התוס' והתו"י ביומא י"ח ע"ב ע"ש, ומשום דברירת הנשואין לאו בידה הוא לא מיחמדא ולא חזיא, ומיהו אכתי קשיא כיון דהברירה בידו לבועלה, דילמא בשעת תביעה רואה טיפת דם חימוד ונאבד, ומזה ראיה דגם הכא ס"ל להתוס' כהט"ז בסי' קצ"ב סק"א דאם בעלה תיכף משנתפייסה מותרת בלא שבעה נקיים, וע' בקונטרס תפארת ישראל על ה' נדה מהגאון בעל כו"פ ובדגול מרבבה שם ובמש"כ בחידושי לנדה ס"ו ע"א וע"ע בראבי"ה סי' קצ"א ובת' הריב"ש סי' שצ"ה.

דף לח.

הוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, ע' בת' הריב"ש סי' ק"ס.

שם הוי ממון המוטל בספק וחולקין, ע' תוס' ב"ב קמ"א סוף ע"א ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקס"א.

במשנה מתה מה יעשה בכתובתה ובנכסים ויוצאין עמה כו', ע' בת' הריב"ש סי' שס"ב.

רש"י ד"ה שומרת יבם ממתנת ומצפה ליבם כמו עניה זו לשוא שמרה כו', וע' ברכות ד"ג ע"א רש"י ד"ה ושמר.
תוד"ה הוי יבם. אלא הא דקרי הכא יבם ודאי היינו משום שהיבם הוא ודאי יורשו של סבא אבל ספק הוא ספק אם הוא יורשו כלל. ע' קצוה"ח סי' קי"ב סק"ד וע"ע בראב"ן ס"ס שי"ז ובהעמק דבר לפ' פנחס כ"ז ח'.
תוד"ה ובה"א. ור"ת אומר דלא דמיא הך לדהתם דהכא ל"פ ב"ש בכתובה אלא בנכסי מלוג כי', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ל"ז ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקס"ב תקס"ג.

דף לח:

ואביי לותביה מהא דלמא כתובת אשה שאני, ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ב.
תוד"ה ב"ש. ועוד דבארוסה ושומרת יבם יש לחושבה כעוברת על דת כו' ע' בת' הגרע"א סי' ק"א וסי' קי"ד.

דף לט.

וקסבר אביי ידו כידה א"ל רבא אי דנפלי לה כשהיא תחתיו דכו"ע ל"פ דידו עדיפא מידה כו', ע' בת' הריב"ש סי' שפ"ה שפ"ו.
שם סד"א מצוה דרמיא רחמנא עליה עבדה השתא תיקום עליה באיסור אשת אח, ע"ל ד"ח ע"ב תוד"ה מלמד בדורש לציון דרוש א' ודרוש י"ב ובאבני מלואים ס"ס י"ח.
שם אשה הקנו לו מן השמים. הא דלא מציא אמרה איש הקנו לי מן השמים, ולא יהא לו בנכסי מלוג, ע' בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' תרנ"ח ובמשך חכמה לפ' משפטים בפסוק מהר ימהרנה וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ח.
במשנה מצוה בגדול ליבם לא רצה מהלכין על כל האחין כו', ע' בתוס' לעיל כ"ד סוף ע"א ובת' הרשב"א סי' אלף קס"ה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקמ"ו.
שם תלה בקטן עד שיגדיל או בגדול עד שיבא ממדה"י או חרש או שוטה אין שומעין לו כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ל"ו ובת' הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ב.
שם אמאי חוזרים אצל הגדול למיכפייה ליכפייה לדידהו כיון דמצוה עליה דידיה רמיא לדידיה כפינן, ע' בת' הריב"ש סי' קכ"ז וסי' קנ"ט ובנובי"ת חאה"ע סי' צ'.
תוד"ה וספק לעיל פ' ד' אחין גריס רבה כו' ע"כ, אולם בראב"ן גריס בשני המקומות רבא כמש"כ בחידושי שם ע"ש.
תוד"ה גבי אחין אפילו לא רצה לייבם אלא לחלוץ ה"מ למיפרך, ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' א'.

דף לט:

אית דאמרי בביאה דכו"ע ל"פ דביאת קטן עדיפא כו', ע' בת' הריב"ש סי' א' וסי' תק"ט.
שם אמאי נינטר דילמא גדיל ומייבם אלא כל שהויי מצוה לא משהינן, ע' תרומת הדשן סי' ל"ה מאי דפשיט מזה לענין קדוש לבנה.
שם אישתמודעינהו פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א בעדים וח"א אפילו קרוב, אפילו אשה והלכתא גלוי מילתא בעלמא הוא ואפילו קרוב ואפילו אשה, ע' מה שהאריך בזה בת' הריב"ש בסי' קפ"ב קפ"ג וע"ע בס' התרומה ה' חליצה סי' קל"ג ובנובי"ק חאה"ע סי' כ"ז וסי' צ"ג ובת' הגרע"א סי' צ"ב וסי' קי"ז ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' נ"ד.
שם מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"ע וסי' קצ"ח.
רש"י ד"ה אטלע הצדד לה רגל ימין. עמש"כ עה"ג בשם הערוך ובמה שהאריך בזה בנובי"ק חאה"ע סי' צ"ד.
תוד"ה אמר רב. אבל אם לא תרצה לייבם מחמת שתתן אמתלא לדבריה אם אין יכולין להטעותו כפינן ליה וחליץ כו', ע' בת' ח"צ סי' א' ובהעמק שאלה לשאילתות פ' תצא ר"ס קנ"ד.
בסה"ד ור"ת פסק דמצות ייבום קודמת וחזר בו בפרק מצות חליצה ופסק דמצות חליצה קודמת. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ו ובת' הרא"ש ריש כלל נ"ב ובס' התרומה סי' קל"ג ובנובי"ק חאה"ע סי' נ"ד.

דף מ.

ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין, הנה הרמב"ם קבע הלכה זו רפ"י ממעה"ק למ"ע דאכילת כהנים מחטאות ואשמות על סמך מקרא זה, וכ"כ בסה"מ מצוה פ"ט ע"ש, אמנם נפלאתי ע"ד רש"י בפסחים נ"ט ע"א שכ' דהאי קרא הוא המקור למ"ע דאכילת קדשים בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלים לישראל ע"ש, וזה פלא דהא עצם קרא במלואים כתיב ותקשה אליבא דשמואל דס"ל במנחות י"ט ע"ב דלא ילפינן דורות משעה כדהעירו התוס' בסוגיין, ורש"י בא עוד לחדש דהאי קרא קאי גם לאכילת קדשים קלים הנאכלין לישראל, באופן דבקרא גופא מסיק כי קדש קדשים הוא עד דמשו"ה נפסל בלינה עד בקר ראשון הרי דדוקא בקדק"ד ובאכילת כהנים הכתוב מדבר, וביותר תקשה דהא רש"י גופיה פי' בברכות מ"ה ע"ב דמ"ע דאכילת זבחים היא מהקרא דוהבשר תאכל דכתיב בפ' ראה. ועמש"כ בחידושי שם וצ"ע כעת.

שם וכי תימא רצה לתיאבון אוכלה רצה אכילה גסה אוכלה אכילה גסה מי שמה אכילה והאר"ל האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור מלא תעונה, וקשה מה ענין מצוה דאכילת שירי מנחות לעבירה דאכילה ביוה"כ דילמא התם לא עבר משום דרחמנא רמי חיובא על הנפש דתעונה והאוכל אכילה גסה ביוה"כ, הרי הוא טעונה בזה שהזיק לו ולהכי פטור, משא"כ גבי שירי מנחות דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בדם ואיהו הוא דקא אכל אפשר דמקיים מצותו בכך, וטפי הי"ל להקשות דבאכילת שירי מנחות כתיב למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין כדאמרינן בסוטה ט"ו ע"א ולא עבידי מלכים דאכלי אכילה גסה כדאמרינן בזבחים כ"ח ע"א וצע"ק.

רש"י ד"ה פטור. דלא עבר על אשר לא תעונה שאף זה עינוי הוא שמזיק א"ע וכן פירש"י נמי ביומא ד"פ ע"ב ד"ה פרט למזיק וע' נובי"ת חא"ח סי' קט"ו ובדורש לציון דרוש א' בהגה"ה.

תוד"ה רצה. א"נ הכא מריבויא ילפינן דכהן המקרי בצריך שיאכל ממנה ולא כולה, ע' משך חכמה פ' צו בפסוק והנותרת ממנה ובפסוק וכל מנחת כהן ושם פ' אמור בפסוק איש איש מזרע אהרן.

תוד"ה מאי. דא"צ שיתכוין לשום מצוה אלא שלא יהא אוכלה אכילה גסה. ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' נ"ד.

תוד"ה אכילה. וי"ל דתרי ענייני אכילה גסה הם, וכ"כ התוס' בב"ק ק"י ע"א אולם בפסחים ק"ז ע"ב ובנזיר כ"ג ע"א ובתוס' הרא"ש להוריות ד"י ע"ב הביאו ברור החילוק דאכילה גסה שנפשו קצה מלאכול עליה פטור ביוה"כ מלא תעונה עונה ויש עוד מין אכילה גסה שאין אוכל לתיאבון ע"ש. ועפ"ז היה מקום לע"ד לתרץ קושית התוס' בשבת ע"ז ע"א שהקשו אהא דס"ל לר' יוחנן אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה מברייתא דב"ק י"ט ע"ב דקאמר דשמה אכילה ותירצו שם לחלק בין נזקין לשבת, וחילוקם שם גופה צריך ביאור מדוע תהיינה חלוקות אכילת נזקין מאכילת שבת לגבי הבהמה ע"ש, אולם לפי חילוק התוס' דהכא אפשר לחלק גם התם, דבמוציא עצה כמלא פי פרה לפרה התם ס"ל לר' יוחנן דאכילה כזו היא ממש נגד טבעה ותכונתה דוגמת אכילה לאדם שנפשו קצה בה, משא"כ בב"ק אע"ג דלאו אורחה לאכול דבר כזה מ"מ כשהיא רעבה לאכילה אוכלת משו"ה אע"ג דבסתמא נקראת אצלה אכילה עיה"ד אפ"ה כיון דאכלה משלם נזק שלם.

ובזה אפשר ליישב פסק הרמב"ם בפי"ח ה"ג מה' שבת שפסק שם כר"ל נגד ר' יוחנן והרב המגיד שם כ' דהרמב"ם נקט שם גרסת ר' אושעיא במקום ר"ל והגאון מהר"ץ

חיות בחידושיו לשבת הביא תירוץ אחר לפסק הרמב"ם בשם הגר"א והמרכבת המשנה ע"ש, אולם לפמש"כ י"ל דהרמב"ם סובר דכל האי כללא דנקטינן כר"י לגבי ר"ל הוא רק בנוגע לדינא בזו הלכה כר"י בר מהני תלת דחשיב ביבמות ל"ו. משא"כ בשבת שם פליגי בטבעיות הבהמה אם אכילה כזו נחשבת אצלה ע"י הדחק וממילא מחייב המוציא שיעור כזה או לא, ובזה הכריע דמצד הטבע נוטה בזה שאכילתה ע"י הדחק שמה אכילה, ואין זה ענין לפלוגתת ר"י ור"ל בעלמא כנ"ל.

עוד אפ"ל דהרמב"ם דפסק שם אכילה עיה"ד ש"א הוא משום הכרעת הברייתא דב"ק י"ט ע"ב, וכמו שפסק כאותה ברייתא בפ"ג ה"ו מנזקי ממון וז"ל בהמה שאכלה אוכלין שאין דרכה לאכלן אבל אוכלתן ע"י הדחק כגון פרה שאכלה שעורים כו' אם אכלה ברשות הניזק משלם נזק שלם כו'. ותירוץ התוס' לחלק בין אכילת נזקין לאכילת שבת או כמו שחילקתי לעיל דתרי מיני אכילה עיה"ד איכא לא נראה להרמב"ם לחלק, ור' יוחנן לגרמיה דלא תקשה עליו מהברייתא אפשר דמחלק בהכי כנ"ל.

והנה בירושלמי ס"פ כלל גדול אהא דתני ד' הושעיה (מסתמא היינו האי ר' אושעיא המובא עה"ג בבבלי במקום ר"ל וכן גריס רבינו חננאל שם ושהמניד משנה אחז גרסתו להעמיד על ידו פסק הרמב"ם נגד ר' יוחנן כנ"ל) הוציא תבן לפרה כמלא פי פרה הוציא תבן לגדי כמלא פי גדי חייב ר' אילא אמר ד' יוחנן בעי מעתה הוציא אוכלין לחולה כמלא פי חולה יהא חייב וע"ש בגרסאות פ"מ וק"ע, והנה מקושית ר' יוחנן מהא דחולה ש"מ דדעתו הוא דאין אנו מתחשבין עם פרט זה רק עם קביעת השיעורין להוצאת שבת, והשתא הא דא"ר יוחנן בבבלי אכילה ע"י הדחק ל"ש אכילה, פירושו דלענין שבת אין לנו לחייבו בשביל הוצאת אכילה כזו כמו שלא נתחשב עם הפרט של המוציא אוכלין לחולה כמלא פי החולה, ומעתה אין מקום בכלל לקושית התוס' בשבת שם מברייתא דב"ק דהתם אנו מתחשבין עם הפסדו של הניזק דאף אם אכילתה היתה ע"י הדחק אבל עכ"פ הפסידו, ואע"פ דאיכא דין משונה בחצר הניזק לשלם רק ח"נ אבל בזה תפסו דענין דחק האכילה נחשב לאורחא דמשלם נ"ש, ולהכי אמרינן בזה דשמה אכילה, משא"כ בהוצאת שבת דהענין הוא שיעור הוצאה של הכלל משו"ה אין אנו מתחשבין עם שיעורא זוטא של הפרט.

אמנם עצם דברי הירושלמי בלתי מובן לע"ד, לפ"מ דמפרש בק"ע שם דפליגי אי אזלינן בתר דעת המוציא, דבשלמא אי הוה פלוגתתם באכילה ע"י הדחק היינו דמקשה ליה ר' יוחנן מהא דחולה דאכילתו היא ע"י הדחק ואמרינן בב"ק ק"י ע"א דלא שמה אכילה, משא"כ אי פלוגתתם היא בשיעורא ולאו שיעורא מ"ש חולה דנקט דבדידיה י"ל דלהכי

פטור משום דנפשו קצה באכילתו ואינה כלל בנדר אכילה, מפי הי"ל להקשות הוציא אוכלין לקטן כמלא פי קטן יהא חייב, ובע"כ משום דשיעוריה כגרוגרות לא משגחינן במה דאיהו צריך לאכילת הקטן וה"ג בשיעורין דאוכלי בהמה כיון דתנן שיעוריה כמלא פי פרה לא משגחיגן במאי דאיהו א"צ רק לגדי וע"ש בפ"מ והשתא מ"ש דנקט חולה, ובהכרח דכוונת פלוגתתם היא רק באכילה ע"י הדחק ובזה סבר ר' יוחנן דכל הוצאה לאכילה שע"י הדחק פטור משום דל"ש אכילה ועוד אי על פחות משיעור הקבוע פליגי מאי חדית ר' הושעיה ואיך פליג עליה ר' יוחנן הלא משנה ערוכה שנינו שם ע"ה ע"ב דאפילו אינו כשר כלל להצניעו ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו ע"ש, ועכ"פ המצניעו חייב על הוצאתו, ומכש"כ הכא דהוכשר לו לפי הגדי ומדוע לא יהיה חייב.

וכמ"כ קשה לפ"מ דאמרינן בעירובין ד"ד ע"ב תאנה כגרוגרות להוצאת שבת ואף לפ"מ דמסקינן שם דשיעורין הלמ"מ ואסמכינהו רבנן אקראי ע"ש בכל אופן איך הקשה לו ר' יוחנן מהוצאת אוכלין לחולה דהוא אכילת אדם שהוא דאורייתא על הוצאת אוכלין לבהמה דהוא רק מדרבנן, כדאמר שם ע"ה ע"ב לא אמרו כל השיעורין הללו, וכן שם ע"ח ע"א כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא אזיל רבנן בתר דשכיחא לקולא כו', ולפ"ז הרי חילוק גדול ביניהם דמאכל אדם א"א לרבות על שיעורא דגרוגרות אפילו לעוג מלך הבשן כדאמרינן ביומא ד"פ, ולהכי לא נוכל ג"כ למעטו גם לחולה משיעור גרוגרות דהוא הלמ"מ, משא"כ לשיעור אוכלין דבהמה דכל עיקרו מדרבנן הוא והם שיערו בכוונת המוציא וחלקו אם הוציאו לפרה או לגמל כו', לפ"ז שפיר חדית ר' הושעיה בדין כוונת הוצאתו לגדי, ואי ס"ל לר' יוחנן דחכמים עשו בזה חיזוק לדבריהם כשל תורה, בשביל זה אין לדחות דברי ר' הושעיה ולהקשות עליו מהוצאת אוכלין לחולה אלא מצד חכמים עשו חיזוק כו' וצ"ע.

דף מ:

א"ר יוסף אף אנן נמי תנינא מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו כו', ע' אור שמח קונטרס זיקה אות י"ד.

דף מא.

במשנה מת יבם יוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה, ע"ל ד"ח ע"א ובת' הרשב"א סי' שנ"ח.

שם מאי וכן אימא אבל המגרש, ע' קונטרס עץ שתול סי' י"ג.
שם מ"ט דרב משום דהואי יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון, ע' בת' אחיעזר חאה"ע סי' א'.
שם מתיב רב המנונא ג' אחין ב' נשואין ב' אחיות כו', ע' אור שמח קונטרס זיקה אות ל"ד.
במשנה ר' יהודה אומר הנשואות יתארסו והארוסות ינשאו ע' אבני מלואים סי' י"ג סק"ג
שם ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול, ע' מה שהאריך בזה הרמב"ן בתורת האדם ענין האבילות.

דף מא:

התם אם יבא אליהו ויאמר דהא קידש בת חליצה וייבום היא כו', ע"ל ל"ה ע"ב תוד"ה תיגלי מילתא ובת' שיבת ציון סי' פ"ו ובעמק יהושע סי' ג' שם ת"ר ג' חדשים הראשונים ניזונית משל בעל כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקס"ג וסי' תתנ"ה ובת' הריב"ש סי' ש"ג וסי' שס"ג.
שם נפלה לפני יבם קטן מיבם לית לה מבעל מאי פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א אית לה וח"א לית לה והלכתא לית לה משמיא קנסוה, וקשה מ"ש דוקא הכא התחשבו חז"ל עם דין שמים להצטרף לרעתה, הלא אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה כדאמרינן בחולין ד"ז ע"ב, ואפ"ה אם הוא במקום סכנה על כל אחד מישראל החוב להצילו ואפילו לחלל עליו יוה"כ שחל להיות בשבת ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי כדפירש"י בב"ק פ"ה ע"א אהא דורפא ירפא ע"ש ול"ד להא דריש ב"ק אדם דאית ליה מזלא ובשבת ס"א ע"ב מזלא דהאי גברא הוא דקא מקבל כתבא וכן בב"מ ק"ו ע"א גבי שדפון דא"ל משום לתא דידך כו' ע"ש. דהתם בא רפואה או עונש מן השמים על האדם דאפשר לתלות במזלו, וה"נ ודאי דעצם מיתת בעלה תלינן במזלה, דהא בתרי או תלתא זימני נקראת קטלנית וקאמר רב אשי לקמן ס"ד ע"ב דמזלה גרים ע"ש, משא"כ הכא דאיירינן לגבי מזונות שבעלה התחייב א"ע וכתב לה בכתובתה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל יומי מיגר ארמלותך. ומאן מפיס אם לא היה כותב לה כך אפילו היה יודע שתפול לפני יבם קטן, ומה"ט גופה לא מצאו חז"ל כנגדה שום טענה אחרת רק טעם זה דמשמיא קנסוה, וזה בלתי מובן הרי על שלשה חדשים הראשונים חל על נכסי הבעל חיוב מזונותיה מפני שיעבודו שנתחייב בכתובתה כמש"כ הב"ש בסי' ק"ס סק"ה, הלא דאז אין עליה שום קנס או עונש מן השמים על מזונותיה, ותיכף ביום הראשון של אחר הג' חדשים חל עליה קנס מן השמים לסלקה משיעבוד הבעל

שנתחייב בכתב ידו על כל ימי מיגר ארמלותה וצ"ע כעת, וע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ל"ו ובת' חו"י סי' צ"ד בכללי דרב אחא ורבינא ובת' הנרע"א ס"ס צ"ב.
תוד"ה עמד בדין וברח לאו בברח בשבילה איירי שרוצה לעגנה כו', ע' תוס' כתובות ק"ז ע"ב ד"ה עמד בסה"ד ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקס"ו.
בא"ד ולאו דוקא ברח דה"ה חלה כו'. ע' באור זרוע ה' יבום סי' תרל"ו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתנ"ה.

דף מב.

אר"נ אמר שמואל משום דא"ק להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, בבית שמואל ר"ס י"ג נסתפק אי דין הבחנה הוא דאורייתא או האי קרא הוא רק אסמכתא ע"ש, ובאמת הרי האי קרא דרשינן לקמן ד"ק ע"ב דרחמנא הכי קאמר ליה לאברהם לא תנסב נכרית ושפחה דלא ליזל זרעך בתרה כדהרגישו התוס' בסוגיין בד"ה לזרעך ועמש"כ בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' וירא ר"ס י"ב ובאבני מלואים ר"ס י"ג
והנה ראיתי בס' ארעא דרבנן סי' קצ"ג אהא דהבחנת ג' חדשים א' גרושות וא' אלמנות שכ' וז"ל אע"ג דבפ' החולץ יליף ליה מקרא דלהיות לך כו' כתב הרמב"ם פי"א דה' גירושין דהוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא עכ"ל, ולא ידענא איפוה מצא ברמב"ם שם האי לישנא. הלא אדרבה מדכ' שם בהלכה כ' וז"ל וגזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה לילד כו' צריכה להמתין תשעים יום ע"ש, משמע דראויות לילד דאיירי שם בהלכה י"ח הוא מדאורייתא. זולת אם נימא דהוא הבין במש"כ הרמב"ם וגזירת חכמים היא כו'. היינו דכלל דין הבחנה היא גזרת חכמים ובכלל הגזירה היתה אפילו שאינן ראויות לילד, אמנם כדכ' הרב המחבר ז"ל הנ"ל דהרמב"ם כ' דהוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ליתא שם, ומספיקא של הב"ש אי הוא דאורייתא או דרבנן משמע נמי דדבר ברור בזה לא נמצא ברמב"ם
שם מתיב רבא לפיכך גר וגיורת צריכות להמתין ג"ח כו', ע' ריב"ש סי' תס"ב.
שם רבא אמר גזירה שמא ישא את אחותו מאביו וייבם את אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק, ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"מ.
שם ותמתין משהו ותנשא וכי מלו ג"ח ליבדקה, ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' פ' וע"ע בת' הריב"ש סי' תמ"ו ובת' הגרע"א סי' פ"ט וסי' ק"ד.

שם לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו כו', ובכתובות ד"ס ע"א פתח בברייתא האיסור בדידה. מינקת שמת בעלה בתוך כ"ד חדש ה"ז לא תתארס ולא תנשא כו', וע' בנוב"י קמא חאה"ע סי' י"ז.
שם אלא סתם מעוברת למניקה קיימא כו', ע' אבני מלואים סי' י"ג ס"ק ט"ז.
רש"י ד"ה ויפטור את יבמתו. וסתם נכרית זונה היא איכא למימר שמא אינו בנו של זה כו', ע' מהרש"א ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ה' ובנוב"ק חאה"ע סי' כ"ג.
רש"י ד"ה וכי מלו ג"ח. ואי מיעברא ודאי בר קמא הוא דאי בר בתרא הוא אכתי לא הוה מינכר דלא מלו ג"ח כו', ע' נוב"ת חי"ד סי' קפ"ח.
רש"י ד"ה מחפה עצמה. שלא תראה מעוברת כדי שלא יבינו שבן הראשון הוא ויירש בנכסי בעלה שני, ע' נוב"ת חאה"ע סי' קל"ז.
תוד"ה לאחר ג"ח. אבל אם מת היבם לאחר ג' צריכה להמתין ג"ח דיותר יבמה קרובה לביאה מארוסה כו', ע' בת' ח"צ סי' א' ובפני יהושע לכתובות ד"ט בתוד"ה מאי לאו ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ד וע"ע בת' רקאנטי סי' רל"ח ובמעשה בצלאל שם.
תוד"ה לזרעך. לקמן בפ' נושאין דריש מהאי קרא דאזהר ליה רחמנא לאברהם לא תינסיב נכרית ושפחה כו', ע' נוב"ק חאה"ע סי' י"ג.
תוד"ה גר וגיורת. מכאן משמע דגר מותר בגיורת ודלא כאוסרים כשינשאו מקודם זילא יחזרו לסורם. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' תצא סי' קנ"ד אות יוד.
תוד"ה סתם רבינו שמשון זקנו של רשב"א היה אומר דגרושה מינקת מותרת לינשא כו' ואין נראה לר"ת כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קי"ט וסי' רל"ו ובת' הריב"ש סי' י"ג ובנוב"ק חאה"ע סי' י"ח ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' ח'.

דף מב:

הלכה כר' יוסי מכלל דיחידאה פליג עליה אין והתניא כו', ע' בת' הגרע"א סי' צ"ה.
שם כולן צריכות להמתין ג"ח, ע' בת' הריב"ש סי' ר"ב ובס' התרומה סי' קל"ג.
שם מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם כו'. ע' בת' חו"י סי' צ"ד ובראבי"ה סי' קי"ג.
רש"י ד"ה אשה בושה לבא לב"ד ולתבוע יורשים בשביל בנה, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' א'.
תוד"ה הלכה כר' יוסי. ודייק דליתנהו להני כללי מדאיצטריך ר' יוחנן לפסוק כר' יוסי אע"ג דיחידאה פליג עליה כו' ע"כ, וקשה דהו"ל נמי להביא מהא דפליגי ר' יהודא ור' יוסי בשבת ל"ה ע"א בשיעור ביה"ש וארבב"ח א"ר יוחנן הלכה כר' יהודא לוגין שבת

והלכה כר' יוסי לענין תרומה כו', ופירש"י מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודא להכי והלכה כר' יוסי להכי ש"מ מספקא ליה כו' ע"ש והשתא אם בעירובין שם היה מוחלט לר' יוחנן הא דקאמר דהלכה כר' יוסי לגבי דר' יהודא א"כ אמאי מספקא ליה, ובע"כ דלדידיה גופיה ליתנהו להני כללי בהחלט וצ"ע.
תוד"ה סתם. וי"ל דודאי בסתם ואח"כ מחלוקת מודה ר' יוחנן דאין הלכה כסתם אבל בתרי מסכתי אית ליה לר' יוחנן דהילכתא כסתם, ע' בת' מהרי"ל דיסקין סי' ל"ז.

דף מג.

אמימר שרא ליארס ביום תשעים כו', ע' בת' הריב"ש סי' תס"ג.
שם והא ההוא דעבד סעודת אירוסין ביום צ' ואפסדיה רבא לסעודתא כו', ע' סנהדרין י"א ע"א תוד"ה רשב"ג ובת' פנים מאירות ח"א סי' ג'.
תוד"ה במקום שמותר לכבס גרסינן ול"ג לספר כו', ע' בתוס' ישנים ובנוב"י קמא חי"ד סי' צ"ט וע"ע בתורת האדם להרמב"ן ענין האבילות, ד"ה בפרק החולץ.
תוד"ה מלישא וליתן מלבנות ולנטוע. בפ' בתרא דתענית בירושלמי מוקי בבנין ונטיעה של שמחה כו', ע' ראבי"ה סי' תתפ"א..

דף מג:

בשלמא נישואין בלא סעודה איכא שמחה אלא אירוסין בלא סעודה מי איכא שמחה.
ע' בת' הריב"ש סי' ר"ס.
שם אלא א"ר אשי שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד, ע' בתוד"ה שאני ובת' הרא"ש כלל כ"ז סי' ו'

דף מד.

וקראו לו זקני עירו הן ולא שלוחן ע"ל ק"א ע"ב תוד"ה וקראו ובת' שיבת ציון סי' צ"ז ובמש"כ בחידושי לערכין ד"ב ע"א.
שם ודברו אליו מלמד שמשיאין לו עצה הוגנת לו כו' כלך אצל שכמותך כו', אולם אם אמר אעפ"כ אני רוצה ליבמה כי יש לי במה לפרנסה אין כופין אותו לדברי הפוסקים דמצות יבום קודמת אלא יעשה מה שלבו חפץ אחרי שהב"ד קיימו מה ש שמחוייבים לדבר, כדכ' בת' הרא"ש כלל נ"ב סי' ו'.

שם אי הכי **אפילו** טובא נמי עצה טובה קמ"ל ד' אין ספ' לא כי היכי דנמטייה עונה נה בחדש. נ"ב דעפ"ז מובן ג"כ השיעור במשנה דכתובות צ"ג ע"ב מי שהיה נשוי ד' נשים דהתוס' דייקו שם על מספר ארבע ע"ש וע"ע במשך חכמה ר"פ עקב.
שם היינו טעמא דר"ע דא"ק בית חלוץ הנעל הכתוב קראו ביתו, ע' משך חכמה לפ' אמור בפסוק גרושה מאישה ד"ה שם בתו"כ.
רש"י ד"ה אם **בא** יבם לחלוץ חולץ לפסולה ולא יפסול את הכשרה לכהונה כו', ע' שאגת אריה סי' צ"ג.
תוד"ה כל שאינו **וייל** דהתם בני חליצה נינהו אלא דפומייהו הוא דכאיב להו. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קס"ד.
תוד"ה אלמה לא. **הקשה** ה"ר י"ט ב"ר יצחק אכתי צרת צרה היכי משכחת לה כו', ע' בס' דורש לציון דרוש ו'.
תוד"ה דלמא י"ל **דנהי** דאין חשיב סתם מ"מ חשיב כרבים לגבי יחיד כו', ע' בתוס' לעיל מ"ב ע"ב ד"ה סתם.

דף מד:

איכא למיפרך **מה** לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ועוד היא תועבה כתיב ואין בניה תועבין, ע' מה שהקשה במהרש"א ומש"כ על דבריו בשער התירוצים.
שם הכל מודים **בבא** על חייבי כריתות שהולד פגום כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"א ובדורש לציון דרוש ב' ובמנחת חינוך מצוה רס"ד וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ט"ז ובת' דבר אברהם ס"ס כ"ו.
תוד"ה ה"נ משמע הכא דזונה פסולה לתרומה כו' ותימה לר"י מנלן דאסורה בתרומה כו'. ע' בתוס' לעיל ס"פ ארבעה אחין ובמשך חכמה לפ' אמור בפסוק את אביה.
בא"ד ואין להקשות **ל"ל** דכתב רחמנא זונה לא יקחו כיון דזונה אסורה בתרומה ק"ו דאסורה לכהונה כו', ע' אבני מילואים סי' ו' סק"ב.
תוד"ה עשאה זונה. היינו **לשמעון** התימני ולר"ע משום דגלי לן לרא שיש ממזר מחייבי כריתות כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ה אות ד'.

דף מה.

ר' **יוחנן ור' אלעזר** ור' חנינא דאמרי נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כו', ע' בת' שיבת ציון סי' ס"ז ובאבני מלואים סי' ז' סקי"ג ובס' עולת שמואל בחידושיו לכתובות ד"ג

שם דכולהו אמוראי דמכשרו **מודו** שהולד פגום לכהונה כו', ע' יורש לציון דרוש ב' ובת'.
הגרע"א סי' צ"א ובת' דבר אברהם ס"ט כ"ו.
שם ואף ר' יהודה **מורה** בה להיתירא, ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ו.
שם וכי אתא לקמיה **דרבא** א"ל או גלי או נסיב בת מינך, ע' בחזקה רבה שם סי' רנ"ז
רש"י ד"ה שבנה פגום. **בנה** פגים לאו דוקא כו' אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה ע' בת' רמ"א סי' י"ח.
רש"י ד"ה בת מינך. **בת** ישראל מן הנכרי הכשרה כמותך אבל ממזרת ושפחה לא תשא, ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ב'.

דף מה:

ההוא דהוו קרו **ליה** בר ארמאה אריב"ל מי לא טבל לקירויו. ע' בת' עין יצחק הא"ח סי' ב'.
שם הלוקח עבד מן **הנכרי** וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' מ"ט ובחידושי הגר"ח פי"ג הי"א מאיסורי ביאה.
תוד"ה כיון דאמו. ואומר **רבינו** שמואל דהורדוס לא נשא בת ישראל שעשה תשובה כו', ע' נחל אשכול לס' האשכול ה' מילה סי' מים.
בא"ד וי"ל דממזר כיון **דאביו** ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה כו', וכ"כ התוס' נמי בסנהדרין ל"ו ע"ב ד"ה חדא לאתויי ע"ש, ולכאורה קשה הלא בב"ק פ"ח ע"א אמרינן מקרב אחיך ממובחר שבאחיך ואיך נופל לאמר על ממזר שהוא ממובחר שבאחיך, ואפשר לאמר דכוונת התוס' הוא אם אנו מוקמינן אותו על דין תורה ממש, אז בע"כ הוא מקרב אחיך, וממובחר שבאחיך הוא רק מדרבנן, וזה היתה כל טענת הורדוס מאן דריש מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן כדאמרינן בב"ב ד"ג סע"ב. פי' דמדין התורה לא היה נפסל למלכות בשביל שהיה עבד. דגם עבד כשר למלך דאחיו הוא במצות וע"ש בתוד"ה מאן דריש. נמצא דרק עם דרשתם זו נפסל לדעתם מן המלוכה, ולהכי קם קטלינהו לכולהו רבנן כנלע"ד.
תוד"ה מי. ודבורה לא היתה דנה אלא מלמדת להם שידונו. ע' ברכי יוסף הח"מ סי' ז' אות י"ב ובשערי תשובה לאו"ח סי' תס"א סק"ה,

דף מו.

וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין אפקעיה לשעבודיה כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' מיט וסי' קל"ד וע"ע בת' הרשב"א סי' צ ט

שם רמו ליה אריוסא בצואריה ארפו ליה וצמצמו ליה ארפו ליה כי היכי דלא ליהוי חציצה צמצמו ליה כי היכי דלא לקדום ולימא להו לשם בן חורין אני טובל, הנה מכאן הוכיח בס' האשכול ח"א ס"ס ס"א דלענין טבילה שלא תחצוץ המשיחה שעל הצואר לא גזרינן רפוי אטו מהודק ע"ש. וקשה הלא התם היו צריכין אל החבל על צוארו בשביל הצמצום כדי שלא יוכל להקדים ולאמר שהוא טובל לשם בן חורין משא"כ בעלמא אפשר דגזרינן, ועוד התינח חבל שעל הצואר כדאמרינן ר"פ במה אשה לפי שאין אשה חונקת את עצמה. וממילא קושרתן בריוח שיהא רפין ע"ש, ואיך נוכל ללמוד מהא דבסוגיין לחבל הקשור באבר אחר דליכא להאי טעמא שלא נגזור רפוי אטו מהודק וצ"ע כעת.

שם והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי ויש בו משום בישולי נוכרים כו', ע' ראבי"ה סי' ק"ו.

רש"י ד"ה הקדש. עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח דהויא קדושת הגוף כו', עי' בת הריביש סי' שנ"ט.

תוד"ה א"ל ר"ע. תימה לר"ע מנלן דאין משלשין במכות כו'. עמש"כ עה"ג ובמה שהאריך בדברי התוס' בשער התירוצים.

דף מו:

בטבל ולא מל כו"ע ל"פ דמהני כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' קט"ז. ך

שם **וגמירי** דאין הזאה בלא טבילה, ע' בר"ש סוף מס' פרה ובטו"א מגילה י"ג ע"א, ומה שאמרו בש"ס בלשון גמירי ע' מה שהאריך בזה בת' חו"י סי' קצ"ב וע"ע משך חכמה לפ' יתרו בפסוק וכבסו שמלותם.

שם **לעולם** אינו גר עד שימול ויטבול פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מאן חכמים ר' יוסי כו', ע' בת' הרשב"א סי' מ"ד.

שם **פשיטא** כיון דא"ר יהודא בחדא סגיא היכא דמל לפנינו מטבילין מאי לפיכך כו', ע' משך חכמה לפ' לך בפסוק המול ימול.

רש"י **ד"ה** אין מטבילין שמא ערבי מהול וגבעוני מהול הוא כו' ע"כ, והנה מזה מוכח דר' יוסי ס"ל דמילה לשמה בעינן וע' מה שהעיר בזה בנחל אשכול ה' מילה סי' מים.

דף מז.

בארץ צריך להביא ראיה בחו"ל א"צ להביא ראיה דר"י וחכ"א בין בארץ בין בחו"ל צריך להביא ראיה. ע' נובי"ק חאה"ע סי' כ"ח.

שם **בא** הוא ועדיו עמו קרא ל"ל א"ר ששת דאמרי שמענו שנתגייר בב"ד של פלוני סד"א לא ליהמנייהו. פי' משום דהוא עד מפי עד. וע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ה.
שם **נאמן** אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך כו'. ע' בת' הרמ"א סי' מ"ד ובאבני מלואים סי' ג' סק"ג.
שם **לדבריך** נכרי אתה ואין עדות לנכרי, ע' נמו"י ובת' הגרע"א סי' רכ"א וסי' רכ"ב ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' ג' ובת' הגאון מהרי"ל דיסקין חלק הפסקים סי' א'.
שם נאמן אתה לפסול בניך ואי אתה נאמן לפסול בני בניך. ע' קצוה"ח ר"ס ל"ג.
תוד"ה **נאמן** אתה לפסול עצמך. היינו דוקא במילי דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא. ע' בת' חמדת שלמה. חא"ח סי' ט"ז ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ו.
בא"ד **דקיי"ל** נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, עי' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ג'.
בא"ד **דר'** יהודא ס"ל כר"ע דאמר אין ק קידושין תופסין בחייבי לאוין. ע' בס' עולת שמואל בחידושיו לכתובות ד"ג ע"ב.
תוד"ה כך נאמן. וכשאומר על הקשן שהוא בכור א"כ הראשון ממזר כו,. ע' בת' שיבת ציון סי' ס"ז ובת' הגרע"א סי' ק"י.
תוד"ה והלכתא. ולא כמו שמפרש ר"ת דאין הלכה כד' יהודא כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וארא ס"ס מ"א.

דף מז:

ובמקום שנדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובלין, ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' ב'.
שם **מאי** קראה דכתיב ותרא כי מתאמצת היא וגו' אמרה לה אסיר לן תחום שבת כו', ע' בנחל אשכול לס' האשכול ה' מילה סי' ליה שהקשה הלא נעמי הודיעה לה רק עונשן מנלן מתן שכרן ע"ש. ולע"ד דעונשין ומתן שכרן לא ילפינן כלל מנעמי כי היכי דלא ילפינן מינה שאר דברים שבברייתא, רק הא דאין מרבין ומדקדקין עליו, דמדאמרה לה חיובא דתרי"ג מצות ואיסורא דע"ז ודין ארבע מיתות ב"ד ובכ"ז נתאמצה ללכת אתה ותחדל לדבר אליה.
שם **מפקדינן** שש מאות ושלש עשרה מצות, ע' רמב"ן לסה"מ שרש ראשון. '
שם **דאי** הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר קרינא ביה וקידושיו קידושין. ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' נ"ב.

תוד"ה **שם** נר. וי"ל דאיירי כגון שטבלה מקודם לשם שחרור כי', ע' אור שמח פו"ג הי"ב מה' איסורי ביאה במילואים ובחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל שם.

דף מח.

אמר רבא מ"ט דרשב"א דכתיב כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה כו', ע' שאגת אריה סי' נ"ג.

שם ת"ר וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה ר"א אימר תקוץ ר' עקיבא אומר הגדיל כו', הארכתי בזה בחידושי עה"ת פ' תצא וע"ע נובי"ק חי"ד סי' צ"ט

תוד"ה המפקיר. אבל הפקר שמסלק רשותו מועיל אפילו בעל פה כו' והפקר אינו אלא סילוק בעלמא כו' זה כתבו נמי בגיטין ל"ח ע"ע ע"ש, ולטעמייהו אזלי בב"מ די"ב ע"א בד"ה ויצא במש"כ דבמתנה איכא דעת אחרת מקנה משא"כ בהפקר דמיד כשיצא מידו ליכא בשעת זכייה דעת אחרת ע"ש, והטעם משום דאינה אלא סילוק, וכשהפקיר נסתלק רשותו ובשעת הזכייה ליכא מאן דמקני ליה. וזה מתאים עם שיטתם בב"ב קל"ח ע"א. דהא דאר"ל בכריתות כ"ד הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם זכה, דאיירי בשתק ולבסוף צווח אבל צווח מעיקרא לא קנה ויחזרו לנותן דלא יהיב ליה אלא אדעתא דליקבל מיניה ע"ש, וא"כ בע"כ מאוגד הנותן למתנתו עד שזוכה המקבל, דאם לא יקבל הרי הוא שייך עדיין להנותן ואין לשום זולתו חלק בזה, ועמש"כ בחידושי לנדרים מ"ג ע"א.

דף מח:

ר"ש בן אלעזר אומר תשעים יום ירח שלשים ימים שלשים ואח"כ שלשים כו', ע' ספרי ר"פ תצא ובהעמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' י"ב אות א'.

שם תניא ר' חנינא בנו של ר"ג אומר מפני מה גרים בזה"ז מעונין ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות ב"נ ר' יוסי אומר כו' אבא חנין אומר כו' אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה א"ר אבהו ואיתימא ר' חנינא מאי קראה ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות. ופירש"י אשר באת שמיהרת ולא איחרת, והנה עכ"פ לפירש"י לא בא ר' אבהו אלא לפרש טעמא דאחרים, וע' בתוד"ה אשר באת מה שהקשו בזה, ולולא דבריהם היה נלע"ד עפ"מ שדקדקו המפרשים על כפל הלשון בפסוק ישלם ה' פעלך. ותהי משכורתך שלמה וגו', ע"ש מש"כ כל אחד לפי דרכו, אמנם בתרגום מפרש יגמול ה' לך גמול טוב בעלמא הדין

על עובדך טב ויהא אגרך שלימא לעלמא דאתי כו' ע"ש, והנה גם לפי פירושו קשה בפסוק לשון משכורתך שלמה, האם יעלה על הדעת שהקב"ה יקפח שכרה שלא יהיה במילואו. עד שחז"ל במדרש דרשו שרמז לה שלמה יעמוד ממך ע"ש אולם לפי המבואר הכא דכל התנאים החליטו שיש גזר דין על הגרים שיהיו מעונין ויסורין באין עליהן בזה"ז. לפ"ז שפיר יש מקום לברכת בועז, שיגמול לה השי"ת טוב בזה ובבא כתרגומו, אמנם אחרי שתזכה בעוה"ב יותר משאר גרים אפשר שבשביל זה תנוכה שכרה מעט מעוה"ב. לכן מסיק ותהי משכורתך שלמה שלא ינוכה ג"כ שכרה בבא. בשביל הטוב שתשיג בעוה"ז. ולפ"ז תהיה כוונת ר' אבהו דקאמר מאי קראה, על כלל הברייתא, שכל התנאים יצאו רק לחפש טעמים מדוע גרים בזה"ז מעונין כו', אבל מנין להם ההנחה בהחלט לאמר כן על כל הדורות והמקומות שהם מעונין כו'. הלא הא דלא ראינו אותם בהצלחה אינה ראיה. ולה"ק מאי קראה היכן מרומז זה בכתוב, וקאמר מדצריך בועז לברכה שישלם ה' פעלה. והאם חשיד קוב"ה לקפח שכר הגרים חלילה. וכפל עוד דבריו. ובע"כ דבזולת ברכתו תהיה ככל הגרים בעוני ויסורים בזה"ז, לכן הוצרך לברכה שיגמול לה השי"ת טוב בזה ובבא כתרגומו, והוסיף עוד משכורתך שלמה שלא ינוכה משכר העוה"ב, בשביל טוב העוה"ז שאינם בכל הגרים, הלא מוכח מן הכתוב דסתם גרים מעונין בזה"ז, כ' היה נלע"ד לולא פירש"י ז"ל.

רש"י ד"ה גר תושב. והזהירו הכתיב על השבת דמחלל את השבת כעובד ע"ז, ע' ח"ס חא"ח סי' ס"ב.

תוד"ה ירח. משמע דסתם חדש שלשים יום והא דאמרינן בר"ה כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' ג'.

תוד"ה אין מקיימין. ונראה לר"י דטעמא דר"ע, לפי שצוה הקב"ה לאברהם למול עבדיו לכך אסור לקיים שאינם מלין. עי' בס' עמק יהושע סי' ב'.

תוד"ה זה גר. ונראה דהכא בעושה מלאכה לצורך ישראל דומיא דוינפש בן אמתך. ע' בת' הרשב"א סי' נ"ט ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקנ"ט ובמשך חכמה לפ' משפטים בפסוק וינפש בן אמתך וע"ע בתורת האדם להרמב"ן סוף ענין ההוצאה.

דף מט.

במשנה איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דכרי ר"ע כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ג.

שם אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר נדה דהא תפסי בה קידושין שנאמר ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תפסי בה קידושין. הנה תפיסת קידושין בנדה מהאי קרא יליף חזקיה, כדאמרינן בין בקידושין ס"ח ע"א. ואביי בדורו המאוחר צירף לזה דין סוטה ושבשני אלו לא הוי ממזר, ועמש"כ בחידושי לקידושין שם ולשבועות י"ח ע"ב וע"ע בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ט"ו.

רש"י בד"ה ולר' סימאי. וכגון נתינה לישראל דקיימי בלא תתחתן בם ומשבעה אומות הוא, ע"ל כ"ג ע"א תוד"ה ההוא וברש"י לקמן ע"ו ע"א וברי"פ הלוקין ד"ה נתינה וברי"פ עשרה יוחסין ד"ה נתיני וברי"פ אלו נערות ובתוס' שם וברמב"ם ספי"ב מאיסורי ביאה ובמגיד משנה שם.

תוד"ה הכל מודים. וי"ל דאליבא דרב דאמר אין קידושין תופסין ביבמה איצטריך לאשמעינן שפיר כו', ע' אור שמח פ"א ה"א מה' יבום.

דף מט:

נדה דהא תפסי בה קידושין שנאמר ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תפסי בה קידושין. ע' כת' הרשב"א סי' אלף רי"ש.

שם ואביי שומרת יבם מספקא ליה אי כרב אי כשמואל. ע' בדו"ח להגרע"א מערכה ה' אות ל"ו.

שם וכתוב בה משנת ראב"י קב ונקי, ופירש"י במקומות מועטים הוא נזכר במשנה, והוסיפו בהגה"ה או בברייתא וע' מה שהאריך בזה עה"ג ר"ב רנשבורג, ולא הזכיר מה שהאריך בזה באור זרוע ח"א ה' תפלה סי' ק"ח, וע' מה שהארכתי בחידושי לבכורות כ"ג ע"ב.

שם אמר ישעיה ידענא ביה דלא מקבל מה דאימא ליה ואי אימא ליה אישוייה מזיד כו', מלשון זה מבואר שהיה לישעיה מה להשיב למנשה. ולפי מסקנת הסוגיא מובא, דאי היה ס"ל לישעיה כר"ע בפירושא דמספר ימיך אמלא דזכה משלימין לו לא זכה פוחתין לו, אז היה משיב לו דמתחילה היו רוצים לפחות משויו וע"י תפילתו מלאו לו מה שנפסק לו בשעת לידתו. ואי הוה כחכמים דברייתא הרי היה באמת גמר שנותיו ואח"כ הוסיפו לי. אולם לפמש"כ בחידושי עה"ת בפ' משפטים, דישעיה הוה ס"ל בהכרח דיש מזל לישראל. וא"כ קרא דאת מספר ימיך אמלא סובב על ציר המזל, ועפ"ז היתה טענתו איך קאמר והוספתי על ימיך. לפ"ז היה בלבו של ישעיה ג"כ להשיבו, דבאמת אין מזל לישראל, ומשו"ה ע"י תפילה וזכות משתנה מזלו לטובה. וישעיה הלא

ס"ל בהדיא הכי. כדאמר מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו ודרשו חז"ל בשבת קנ"ו ע"ב דבנבואה זו הורה על השתנות מזלו של אברהם אבינו להוליד ע"ש. אמנם מדקים ליה לישעיה דמנשה לא יקבל שום תשובה ממנו, לכן לא השיבו דלא לישוייה מזיד **שם** אמר שם איבלע בארזא ע' בת' הרשב"א סי' ר"כ.

רש"י ד"ה דהא תפסי בה קידושין. לאשה דאף לאחר שזינתה לא פקעי מינה קידושיה הראשונים, ע' בת.' שיבת ציון סי' ע"ה ובאבני מלואים ר"ס י"ח ובת' אחיעזר חאה"ע סי' א'.

רש"י ד"ה אי כרב דאמר בפ' האשה רבה מניין שאין קידושין תופסין ביבמה כו' והולד ממזר, ע' בת' הגרע"א סי' ר"ה ר"ו.

רש"י ד"ה להדי פומא דישעיה נסרוה לפומא ונח נפשיה, ומש"ה איענש לנסורי פומיה משום דקרינהו לישראל עם טמא שפתים מדעתו שלא צוה לו הקב"ה כו', בזה נשמר רש"י דלא תקשה מדוע לא איענש על שקראם גוי חוטא בנים משחיתים וכדומה. משו"ה כ' דהתם היתה הנבואה ככה, משא"כ עם טמא שפתים קראם מדעתו. אכן קשה דהכא משמע דעונו זה לא נמחה עד יום מותו, הלא מקרא מלא דיבר הכתוב דהמלאך אמר לו בשעת נגיעת הגחלת על פיו כי בזה תסור עונו וחטאתו תכופר. כדפירש"י בישעיה ו' שם. וצ"ע.

תוד"ה אי כרב אי כשמואל. מתוך פי' הקונטרס משמע דלרב ליכא לאו ביבמה כו', עי' העמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ה אות י"ג.

תוד"ה אשוייה מזיד פר"ח שרצה להשיבו דבמשה כתיב ויראו את אלקי ישראל, ע' ברש"י ישעיה ו' בפסוק כי נדמיתי. ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף נ.

דתניא את **מספר** ימיך אמלא אלו שני דורות זכה משלימין לימין לו לא זכה פוחתין לו דברי ר"ע. ואילה"ק הלא ר"ע ס"ל בשבת קנ"ו אין מזל לישראל. ואמאי לא יועיל לו זכותו להרימו למעלה מן המזל גם להוספה על שנותיו. די"ל דאה"נ דאם יתפלל בהפילה מיוחדת נוסף על זכותו כהא דחזקיה שהתפלל ודאי יועיל שיתרומם למעלה מן המזל, ור"ע איירי בזכותו התמידי, שזה יועיל לו רל להשלמה ולא להוספה, והא דר"ע השיב לחכמים משלו הוסיפו לו, משום דס"ל דגבי חזקיה מעשה שהיה כך היה כדקאמר תדע שהרי נביא עומד ומתנבא הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין לא נולד מנשה, וע"ע מה שהאריך בזה בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים למנחית ד"ל.

תוד"ה מוסיפין לו **והא** דאמר במו"ק כ"ח בני חיי ומזוני כי'. ע' בתוס' שם ובשילהי קידושין ובשבת קנ"ו ע"א ובת' הרשב"א סי' קמ"ח וסי' ת"ט ובמיוחסות סי' רפ"ז.

דף נ:

במשנה נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום, ע' ברי"ף ובאור זרוע ח"א סי' תרמ"ט.

דף נא.

וחכ"א **נתן גט לזו** וגט לזו אסור בקרובות שתיהם וחליצה לאחת מהן ע' בית מאיר סי' ק"ע ס"ד.

דף נא:

תוד"ה אי ביאת. **וא"ת** לר"ש נמי תיאסר לראשון משום דזינתה תחתיו כו', ע' בקובץ הערות להגאון ר"א ווסרמן סי' מ"ג.
בא"ד וארי' דמיירי בבא **עליה** בשוגג שאין נאסרה, ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' קס"ה.
בא"ד א"נ בקטנה **דפיתוי** קטנה אונס הוא וכה"ד התוס' בכתובות ד"ט ע"א ד"ה ואב"א ושם ד"מ סע"ב והיא דעת הראב"ד בפ"ג ה"ב מא"ב ובפ"ב ה"ד מה' סוטה ובמק"א הארכתי בזה.

דף נב.

עשה מאמר ובעל ה"ז כמצותה לימא מסייע ליה לר"ה כו', ע' בס' חזקה רבה חאה"ע ס"ס כ"ט.
שם דאר"ה מצות **יבמה** מקדש ואח"כ בועל כו'. ע' בת' הריב"ש סי' קס"ב.
שם אמר אחד **ללבלר** כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה ה"ז גט מפני שבידו לגרשה ולאשה בעלמא אין גט מפני שאין בידו לגרשה ע"כ, אמנם זהו בנוגע לדיני גירושין אבל משום לתא דאל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. איכא בשניהם, כמבואר לעיל ל"ז ע"ב ובשילהי גיטין, וע"ע בנובי"ת חאה"ע סי' קכ"ו ובאבני מלואים סי' ל"ה סקי"ג.
רש"י ד"ה אמר אבי. האי תנא לאו אשטר מאמר קאי אלא אשטר כתובה קאי, ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה א'
תוד"ה **דמתפקד**. שמא החמיר עליו משום שביזה את רב יהודא עצמו ע' באגרת הנידוי להגאון בעל מקים שמואל סי' צ"ט.

תוד"ה **לכשאכנסנה** אגרשנה ה"ז גט. תימה דבפ' כל הגט אמרינן דאין גט שמא יאמרו גטה קודם לבנה כו'. ע' בס' הצבא הנדפס בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ראשונה. בא"ד **והרי** זה גט דקאמר היינו לגרש בו לכתחילה, ע' נוכי"ת חאה"ע סי' ק"ח.

דף נב:

עשאוה כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הוא דלא קני, ע' בת' עונג יו"ט סי' ק"ט בהג"ה מה שהביא בשם מהרי"ט וע"ע בנמו"י לב"ב מ"א ע"א מש"כ בשם הראב"ד ובקצוה"ח סי' ער"ה סק"ד ובמה שנחלקו עליו בנה"מ סי' רי"ש ס"ק י"ד ובח"ס ח"ו סי' כ"ח ובת' ריב"ד חא"ח סי' ט"ז וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"מ ובת' הרא"ש כלל ט"ו סי' ב' ובת' הגרע"א סי' ל"ז וסי' רכ"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ו ובס' חזקה רבה חח"מ סי' א' וסי' ק"ח ובחוט המשולש בחלק התשובות מהגאון ר' הלל ז"ל סי' ה'

שם **הא** לא דמיא אלא לעודר בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר הוא דקני, ע' קצוה"ח סי' רנ"ו סק"ב.

תוד"ה **ולאשה**. ונראה לר"י דהיינו דוקא למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל אבל למ"ד אדם מקנה הוי גט כו'. ע' בת' הגרע"א ס"ס קמ"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' י"א ובס' חזקה רבה האה"ע סי' צ"ה וע"ע בח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ה.

דף נג.

רבינא אמר דכו"ע יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קמיפלגי מ"ס בעינן ת"כ ומ"ס לא בעינן ת"כ. ע' אבני מלואים סי' ל"ח סק"ג.

תוד"ה **רבינא** ואור"י דלענין התרה לשוק לכו"ע הויא חליצה כדקיי"ל דאין תנאי בחליצה כו' ע' בת' חוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' מ"ז.

דף נג:

והאמר רבא אין אונס לערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת כו', ע' שאילתות פ' וארא סי' מ"ב ובמפרשים שם ובהעמק שאלה לפ' תצא סי' קנ"ד אות ב'.

תוד"ה **שאנסוהו**. אין לפרש שאנסוהו היינו שאיימו עליו להרגו אם לא יבא עליה כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' מ"ם.

תוד"ה אין אונס. ואור"י דהכי פריך אונס רחמנא פטריה ממיתה אפילו בעושה מעשה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ע"ב ובס' אור גדול סי' א'.

בא"ד **דהא** אשה חייבת ברצון אע"ג דהויא קרקע עולם, ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' נ"ז.

דף נד.

והא"ר ישן לא קנה ביבימתו, ופרש"י דישן לאו בר דעת ולא הוי קנינו קנין ע"כ הנה מזה משמע דאע"ג דרש"י פי' בדבור הקודם אלא בישן שנתקשה כשהוא ישן, מ"מ כוונתו דגם הביאה היתה כשהוא ישן ומשו"ה פריך הש"ס מצד הקנין כשהוא ישן, אכן בת' פנים מאירות ח"ג סי' כ"ב הבין בפירש"י שנתקשה כשהוא ישן ונכרים הדביקוהו ע"ש, ולדידיה צריך לפרש דאע"ג דמשני אלא בישן מ"מ לא חזר הגמרא מהא דקאמר קודם כשאנסוהו נכרים, ולפמש"כ לבד מה דלא משמע הכי מקושית הש"ס מהא דישן לא קנה ביבמתו, אלא דגם תיבת אלא בישן. משמע דהגמרא נאיד מאוקימתא דאנסוהו נכרים כו' וצ"ע כעת.

שם **את** מקורה הערה מכאן לה להעראה מן התורה, ע' נובי"ת סי' כ"ג.

שם **מחדא** לא אתיא תיתי חדא מתרתי', ע' בת' הרשב"א סי' שמ"ט.

תוד"ה **ישן** וקשיא דהא קטן אע"ג דלא הוי בר דעת הוה קונה אי לאו דמיעטיה קרא כו' ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ד.

דף נד:

אלא פריך הכי מה לנדה ואשת אח שכן אין אוסרן מתירן תאמר באשת איש שאוסרה מתירה:

ע' שאג"א סי' ע' ובקונטרס אחרון שם.

שם מה נדה אע"פ שיש לה היתר לאחר מכאן בשעת איסורא בכרת אף אשת אח נמי אע"פ שיש לה היתר לאחר מכאן בחיי בעלה בכרת, ע' משך חכמה לפ' קדושים בפסוק ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ח.

שם **אלא** המערה בבהמה מהו א"ל אם אינו ענין להעראה דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם דאתיא מהקישא מדר' יונה תנהו ענין להעראה דבהמה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' צ"ה ובת' באר יצחק חא"ח סי' ה'.

שם **ואי** כתב רחמנא באחות אם שכן ודאית אבל אחות אב אימא לא, ע' נזיר מ"ט ע"א ובספרא ר"פ אמור ובת' הרשב"א סי' כ"ז וסי' תרל"ו ובמה שהארכתי בחידושי לחולין דף י"א.

רש"י **ד"ה** ה"ג ממשפחתו יגאלנו משפחת אב קרויה משפחה ע"כ, הנה רש"י נשמר בזה לאפוקי מגרסת השאילתות בפ' אחרי סי' צ"ה דגריס ממשפחתו וירש אותה משפחת אב קרויה משפחה כו' וע"ש בהע"ש.
תוד"ה בזכור מהו. הא דלא יליף זכור ובהמה מהקישא דר' יונה כו'. ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ח'.

דף נה.

אחותו דכתב בה כרת ל"ל לכדר' יוחנן דאר"י שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ולר' יצחק דאמר כו', ע' נובי"ת חח"מ סי' סמ"ך.
שם הערה דחייבי לאוין מנלן מדגלי רחמנא ש"ז גבי שפחה חרופה מכלל דחייבי לאוין בהערה כו', ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' כ"ג.

דף נה:

תוד"ה אשה לבעלה ותירץ הר"ר שמעון הזקן דהא דאמר הכא דקני בהערה היינו בשלא עשה כי אם הערה ופירש מיד כו', ע, מל"מ רפ"א מה' מכירה ובת' דבר אברהם ר"ס כ"ו תוד"ה לאחר מיתה. הא דפשיטא ליה בבעל טפי מבבן היינו מהך דרשה דהכא דאשמעינן דלאחר מיתה לא מיקרי שארו ע"כ, הנה התוס' הכא כתבו לפי המסקנא דבסוגיין ובפ' יש נוחלין שם כתבו לפי הס"ד דהכא ועמש"כ בחידושי שם.
בא"ד וי"ל דהיינו כמ"ד התם דמעשה חידודין לאו כלום הוא כו' ע' בס' אור גדול סי' מ"ג.
תוד"ה לשקינא לה. וי"ל דהכי פירושו שקינא לה דרך אברים שאמר לה איני חושדך אלא דרך אברים וכן שלא כדרכה ע' מל"מ סוף ה' סוטה ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' פ' ובחוט המשולש חלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' ו'.
תוד"ה אינו חייב. ונראה דלמ"ד הערה זו הכנסת עטרה אין ראויה להתעבר בהערה אלא במירוק גיד כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א.

דף נו.

מאי קנה רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ג סק"ב.
שם בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש אינה אוכלת כו' ע' אור שמח פ"י ה"ב מה' אישות.

רש"י ד"ה מכאן ואילך מהכנסת עטרה ולמטה אינו אלא נשיקה ופטור כו', ע' בית שמואל סי' כ' סק"ג ובנוב"י תנינא חאה"ע סי' כ"ג.

דף נו:

מתיב ר"ז והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת כו', ע' בת' חמדת שלמה חא"ח סי' ל"ח ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' פ"ב.

שם אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה כו'. ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' רכ"ה ובס' פרי יהושע לפסחים מ"א.

שם משום טומאה אין משום זונה לא אלמא באונס לא קרינן ביה זונה, ע' בעל המאור ובחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל פ"א הכ"ב מאיסורי ביאה.

שם הכל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת מכלל דאשת כהן כדקיימא קיימא, ע' בס' עמק יהושע סי' ד'.

שם פצוע דכא כהן שקדש בת ישראל כו' לר"מ דאמר משתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה הא נמי לא אכלה לר"א ור"ש דאמרי משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה הא נמי אכלה, ע' בס' שערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' רמ"ד.

דף נז.

בעא מיניה ר' יוחנן מר' אושעיא פצוע דכה כהן שנשא בת גרים מהו שיאכילנה בתרומה אשתיק כו', ע' שעה"מ פט"ו ה"ט מאיסורי ביאה ובאבני מלואים סי' ד' ס"ק ט"ז.

שם איתמר רב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות, ע' לח"מ פ"י ה"ב מה' אישות ובשעה"מ שם קונטרס חופת חתנים סעי' ד'.

רש"י ד"ה או דילמא קדושה נמי איתוספא בה וקהל איקרי ואסורה לפצוע דכא ולא אכלה ל"א מפי המורה כו' ולשון ראשון נראה עיקר, ע' בחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל פט"ו ה"ט מאיסורי ביאה.

דף נז:

רש"י ד"ה יש חופה לפסולות. כה"ג שהכניס אלמנה בת כהן לחופה ולא בא עליה ומעיקרא נמי לא קידשה כו', ע' בדו"ח להגרע"א מערכה י"ב.

תוד"ה דב אמר יש חופה לפסולות. נראה לר"י לפרש לפי שיטת הקונטרס דפליגי בחופה בלא כסף דרב ושמואל סברי כרב הונא כו', ע' בס' בני אהובה פ"י ה"ב מה' אישות ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' שי"ג.

תוד"ה נשאת. אבל פחות מבת ג' כיון דלאו בת ביאה היא לא בדיק לה ואיכא למיחש לסמפון וגם חוזר ומשלחה כו', ע' מל"מ פ"ג הי"א מה' אישות ובאור שמח שם פ"י ה"ב.

דף נח.

מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל. ע' שעה"מ פ"ג ה"ה מה' אישות ובמש"כ בזה בחידושי לסוטה כ"ד בארוכה.

שם אמר רמי בר חמא משכחת לח כגון שבא עליה ארוס בבית אביה, ע' אור שמח רפ"י מה' אישות.

שם דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה שומרת יבם קרית לה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' שכ"ח ובהגה"ה שם ובנובי"ת חאה"ע ס"ס קמ"ה ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ט.

תוד"ה ונקה האיש מעון. וא"ת ונוקמא כגון שבא עליה בשוגג כו', ע' בפתח השער לת' עין יצחק ח"א.

דף נח:

כהן גדול שקידש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו בתר נישואין אזלינן או בתר ארוסין כו'. ע' מל"מ פ"א ה"ד מה' מכירה.

תודה ע"י גלגול. א"נ דמשמע ליה מאיש אחר אפילו קטן כו', ע' סוטה כ"ו ע"ב תוד"ה אבל וברמב"ם פ"א ה"ו מה' סוטה.

דף נט.

ת"ר והוא אשה בבתוליה יקח פרט לבוגרת שכלו לה בתוליה דברי ר"מ כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' ה'.

תוד"ה דומיא דגרושה וא"ת אדרבה גרושה דומיא דאלמנה, ע' ב"ק ד"ג ע"א

תוד"ה דומיא ובקידושין ל"ד ע"ב תוד"ה ונילף ובגינת וורדים להפמ"ג כלל י"ג.

בא"ד ואע"ג דבהשולח דמ"א ע"ב אמרינן לא דלכו"ע גז"ש עדיפא מהקישא כו'. עמש"כ עה"ג ובתוס' גיטין שם ובברכות ד"נ ע"א תוד"ה אלא ובגינת ורדים להפמ"ג כלל י"ד.

תוד"ה הא לא וקצת משמע בפ"ק דקידושין דלא חשיבא בעולה אישתני גופה כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ג סק"ב ובת' הגאון מהרי"ל דיסקין חלק הפסקים סי' ל"ד.
תוד"ה אלא לאו דאע"ג דיש קנס בשלא כדרכה בהעראה אין קנס כו' ע' משה"ק בזה הגאון ר' בערוש ז"ל בהקדמותו לפני יהושע ע"מ כתובות ובמש"כ על דבריו בת' הגרע"א סי' קס"ד,
בסה"ד אבל קשה אי לא מחייב קנס בהעראה א"כ מאי פריך בבן סורר הניחא לס"ד כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' צ"ה.

דף נט:

דהא א"ר אלעזר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה, ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ה ובנובי"ת חאה"ע סי' ה'.
שם ממ"נ אי בעולה הויא זונה נמי הויא כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"א.
שם א"כ אין לך אשה שכשרה לכהונה שלא נעשה מוכת עץ ע"י צרור, ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' מ"ס.
שם אלא אר"ז בממאנת, ע' בירושלמי דמכילתין פי"ג ה"א ובאור שמח פ"ד הי"ט מה' אישות.
שם ת"ר אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא, ופירש"י לא ישא כהן גדול דכתיב בתולה יקח בשעת ליקוחין תהיה בתולה ע"כ והנה המל"מ פי"ז הט"ו מא"ב הקשה בקידושין ד"ט ע"ב דקאמר דאי מובעלה הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל כו' ע"ש, הלא אם נימא הכי, קרא דוהוא אשה בבתוליה יקח היכי משכחת לה הלא ביאה אינה קונה אלא בגמר ביאה והרי היא בעולה אלא ודאי דכסף לחוד קונה. וע' שעה"מ פ"ג ה"ה מה' אישות מש"כ בזה.
ולע"ד בפי' הגמרא עפמש"כ הרשב"א בחידושיו שם, דרבי דיליף מקרא דובעלה ס"ל כר' יונתן דלא צריך קרא לחלק, וכיון דממילא הן מחולקין נמצא דובעלה הוא קנין בפ"ע, אבל ר' יוחנן ס"ל כר' יאשיה דצריך קרא לחלק, והכא דאין מחולק כדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה, ומשו"ה לפי הכלל בכולא תלמודא היה מקום לאמר, דהאי ובעלה קאי על כי יקח, והיינו דצריך שתי הפעולות ביחד, אולם אחרי דכתיב נמי בקרא בעולת בעל, דמיניה נוכל למילף דנעשה לה בעל ע"י בעילה. בע"כ מוכח דהאי כי יקח הוא קנין בפ"ע רק לכסף בלבד, נמצא דכמו לרבי כן לר' יוחנן, יוכל כה"ג לקדש אשה בכסף לחוד, אלא משמעות דורשין איכא בינייהו. דלרבי דס"ל ל"צ קרא לחלק ממילא מחולק תיבת

כי יקח לקנין בפ"ע משא"כ לר' יוחנן לפ"מ דס"ל צריך קרא לחלק לפ"ז הוה משמע ליה פשטות כתוב זה, דובעלה קאי על כי יקח הקודם להצריך שתי הפעולות ביחד, אמנם אחרי דאית ליה נמי קרא דבעולת בעל להורות דביאה הוא קנין בפ"ע, ממילא דגם כי יקח הוא קנין בפ"ע. ובלא"ה מוכרחים אנו לפרש כן דאם לא כן תקשה משנתנו דריש קידושין דתנן האשה נקנית בשלש דרכים בכסף בשטר ובביאה ואם נאמר דכוונת הכתוב כי יקח איש אשה ובעלה היינו דמקדש והדר בעיל. הרי דליתא רק שתי דרכים, ובע"כ דבין לרבי בין לר', יוחנן שלשה קניינים נפרדים הם, אלא דמר יליף קידושי ביאה מובעלה ומר מבעולת בעל, ועכ"פ אליבא דתרווייהו נשאר קידושי כסף קנין בפ"ע.

דף ס.

א"ר הונא אמר רב הלכה כראב"י כו', ע' תורת האדם להרמב"ן סוף ענין הכהנים ובמה שהארכתי בחידושי לבכורות כ"ג ע"ב בתוד"ה משנת ראב"י.

שם ור"א בן יעקב אמר אלה למעוטי נדה ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ש ובח"ס חאה"ע קמא סי' קל"ח.

שם כמאן אזלא הא דתניא מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה כמאן כראב"י כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ט"ז.

תוד"ה שאינו. ועוד נראה דהא דאמר רב מוציא בגט היינו מדרבנן כו'. ע' מל"מ פי"ח ה"ב מאיסורי ביאה.

תוד"ה חלל. תימא כיון דלא יחלל קאי נמי אבעולה לראב"י א"כ אין זה חייבי עשה גרידא כו', ע' דורש לציון דרוש ט'.

דף ס:

ור' יוסי מדשבקיה לבר זוגיה מכלל דבמוכת עץ כר"מ ס"ל כו', ע תורת האדם להרמב"ן ענין הכהנים.

שם תניא רשב"י אומר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים כו'. ע' מל"מ פי"ז הט"ו מאיסורי ביאה ובדורש לציון דרוש ז' ובמשך חכמה פ' ואתחנן בפסוק לא תתחתן בם.

שם שם ההוא כהנא דאינסב גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"א.

דף סא.

קברי עכו"ם אינן מטמאין באהל כו' ע' משך חכמה לפ' וידא בפסוק ואנכי עפר ואפר.
שם ור"ש בן יוחי לא נפקד ממנו איש לעבירה. ע' משך חכמה לפ' מטות בפסוק ויקצוף משה ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.
שם רבינא אמר נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל כו' ממגע ומשא מי מעטינהו קרא, ע' בס' האשכול ובנחל אשכול ה' טומאת כהנים.
תוד"ה ואין בסה"ד. והא דכתיב והארץ נתן לבני אדם ודרשינן מיניה דיש קנין לנכרי היינו בני אדם הראשון ע"כ, עמש"כ בזה הראב"ן בסי' שי"ז אות ב'.
תוד"ה ממגע ומשא, וצריכים כהנים ליזהר מקברי נכרים ובפ' המקבל בעובדא דאליהו דהשיב לרבה בר אבהו כרשב"י כו' עיקר טעמיה שהיה סמך על רוב ארונות שיש בהן פותח טפח כו', ע' מה שהאריך בזה בברכי יוסף חא"ח סי' ל"ב סק"ד.

דף סא:

תניא ר' אליעזר אומר כהן לא ישא את הקטנה כו', וקשה איך פשיט להו להתוס' בקידושין ד"י ע"א בד"ה ומקבל את גיטה לענין נשואה קטנה לכהן ממשנה דתרומות ע"ש. הלא התם לר' אליעזר קיימינן ואיהו סבר דכהן לא ישא את הקטנה, וצ"ל דקושית התוס' היא דלוקמי בעבר ונשאה. דר"א קאמר רק דלא ישא לכתחילה.
שם והתניא זונה זונה כשמה ד"ר אליעזר ר"ע אומר זונה זו מופקרת כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"כ.
שם וחכ"א אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות, ע' רמב"ן ומג"א לסה"מ שרש חמישי ובראב"ן ס"ס נ"ח
שם ר' אלעזר אומר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה, ע' במגיד משנה ואור שמח פ"א ה"ד מה' אישות.
שם אי הכי ישראל נמי פיתויי קטנה אונס הוא כו'. עמש"כ בחידושי לעיל ל"ג ע"ב וע"ע בס' חזקה רבה חאה"ע סי, רי"ב ובס' מבית מאיר ח"ב ה"א סעיף ט"ז.
שם אין בתולה אלא נערה וכה"א והנערה טובת מראה מאד בתולה ע' בתוד"ה וכן ובמשך חכמה לפי חיי שרה בפסוק ותהי לו לאשה
שם א"ר עמרם אין הלכה כר"א. ע' רש"י כתובות ד"ל ע"א ד"ה בעולה לכה"ג ובת' הריב"ש סי' קצ"ד.

רש"י ד"ה ר"מ חייש למיעוטא. ה"נ חייש ר' אליעזר דילמא תמצא קטנה זו אילונית, ע' תוס' גיטין מ"ו ע"ב ד"ה המוציא בסה"ד ובנוב"י תנינא חאה"ע סי' ע"ח וע"ע בראבי"ה סי' קנ"א.

רש"י ד"ה אלא גיורת דנבעלה בנכריותה לנכרים כו', ע ח"ס אה"ע ח"א סי' י"ד.

תוד"ה וכן הוא. וה"ר שמואל חסיד משפי"רא הוכיח שהיתה בת י"ד מדתניא בספרי ששה זוגות כו' עי' ראב"ן סי' קי"ח.

תוד"ה לא יבטל אדם מפו"ר. או משום פלוגתא דב"ש וב"ה הדר תני לה ע"כ, ופלוגתתם נוגע נמי לענין מתה אשתו דאם אין לו אשה ובנים מותר לישא לאלתר כדתניא במו"ק כ"ג ע"א, ולפ"ז לב"ה אפילו אם יש לו שני זכרים מותר נמי לישא לאלתר דדין פו"ר לדידיה הוא זכר ונקבה, וע' תורת האדם להרמב"ן ענין האבילות סד"ה בשמחה כיצד.

תוד"ה נ"מ היכא דצריך למכור ס"ת בשביל בת בנים כיון דיש לו בנים לא ימכור כו', ע' אבני מלואים סי' א' סק"ד ובהעמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' קס"ה אות ד'.

דף סב.

היו לו בנים בהיותו עכו"ם ונתגייר ר' יוחנן אמר קיים פו"ר כו'. ע' טו"א לר"ה כ"ח ע"א ובמנחת חינוך מצוה א'.

שם איתיביה ר' יוחנן לר"ל בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל וגו' א"ל בהיותו נכרי אית ליה חייס נתגיירו לית להו חייס, וכן נקיט סתמא דהש"ס בב"ק ט"ו ע"א דנכרי יש לו יחס וע"ש פ"ח ע"א רש"י ד"ה גר אין לו חייס, ועפ"ז בלתי מובן פירש"י בב"ב ט"ו ע"ב ד"ה אליהוא שכ' וז"ל על כורחיך מדייחסיה קרא בשמו ושם אביו ושם משפחתו ישראל הוה ע"ש. ולפי הנ"ל הרי בגיותו יש לו חייס וצ"ע.

עוד איכא למידק אמאי הביא ר' יוחנן מקרא דבראדך בלאדן בן בלאדן ולא מבלק בן צפור ובלעם בן בעור, ואפשר נמי ממקראות המוקדמין דפ' וישלח שכם בן חמור בלע בן בעור יובב בן זרח וכהנה וצע"ק.

שם שאני התם דיחסינהו בשמייהו ובשמא דאבוהון כו', ע' בת' מהר"מ ב"ר ברוך סי' תתר"כ.

תוד"ה דכתיב. וי"ל דאי לאו דפירש מדעתו למה כעסו עליו אהרן ומרים כו', ע' שאילתות פ' ברכה סי' קס"ה ובהעמק שאלה שם אות ה'.

תוד"ה ר' יוחנן. אע"ג דלענין כמה דברים אמרו גר שנתגייר כקטן שנולד דמי כו'. ע' ראב"ן סי' נ"ח ובמשך חכמה לפ' תצא ד"ה בישראל ולא בגרים.

תוד"ה בני פריה ורביה נינהו. וא"ת דבפ' ד' מיתות משמע דב"נ לא מיפקדו אפריה ורביה כו', הנה קושית התוס' בלתי מובנת לע"ד אטו כונת ר' יוחנן היא מטעם מצות פו"ר בעכו"ם, הלא דעתו הוא משום דמתחשב עם המציאות שהיו לו בנים בגיותו, ומשו"ה הוא זוקפן בחשבונו על זמן שאחר הגירות וזהו מאי דאמרו בגמרא ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה דהא הוו ליה, ובדרך זה תתפרש ג"כ כוונתו בהא דאמרו בני פריה ורביה נינהו, בשביל המציאות שיש לו בנים ולא דמי להא דלאו בני נחלה נינהו דהתם ודאי הכוונה על דין נחלה דליכא בעכו"ם דבת ובן כהדדי ירתי וכן בכור כפשוט כדפירש"י, אבל גבי בני פו"ר נינהו הכוונה על מציאות הבנים שבאו על ידו והם לפנינו, אכן אינו נוגע לדין או למצוה, ורק לר"ל דסבר גר שנתגייר כקטן שנולד דמי איהו סבר דבנים צריכין להולד משום לתא דמצוה וב"נ לא מיפקדו על זה, אולם הכא בדר' יוחנן קיימינן והוא מתחשב רק עם מציאות הבנים דאיתנייהו קמן כנ"ל וצ"ע כעת.
תוד"ה הכל מודים בעבד שאין לו חייס. ואם נשתחרר לא קיים פו"ר כו', ע' אבני מלואים סי' א' סק"ב.

דף סב:

בני בנים הרי הם כבנים סבר אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא וכש"כ ברא לברתא אבל ברתא לברא לא כו', בב"ר פצ"ד סי' ו' דעת ר' יהודא ב"ר אלעאי דבנות בנים הרי הן כבנים ובני בנות אינן כבנים. וע' סוטה מ"ט ע"א ובמכות י"ב ע"א וביר‌ושלמי יבמות פ"ו ה"ו ובת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שכ"ג.
שם מנא הא מילתא דאמור רבנן בני בנים הרי הן כבנים אילימא משום דכתיב הבנות בנותי והבנים בני אלא מעתה הצאן צאני ה"נ כו', אמנם בפדר"א פל"ו יליף מהאי קרא דבני בנים הרי הן כבנים, הרי דלא חייש לקושית הש"ס דהכא. וע"ש בביאור הרד"ל אהא דלא יליף מקרא דאפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, והא דב"ב קמ"ג ע"ב אין ענין לכאן דהתם איירי אי קרו אינשי לבר ברא ברא, ולהכי פשיט ליה שפיר מהא דתניא המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים משום דבנדרים אזלינן אחרי לשון בני אדם, אבל אין זה ענין ללשון תורה ובמק"א הארכתי בזה, וע' בת' הרא"ש כלל פ"ב סי' ג' ובמהרי"ק סי' ל' ובגבורת ארי רפ"ק דיומא בד"ה ביתו זו אשתו.
רש"י ד"ה בני בנים חרי הן כבנים. וטעמא שהיה לו למת בן הא לא"ה לא קיימא דשבת בעינן כו', ע' בס' בני אהובה פט"ו ה"ד מה' אישות.

תוד"ה חייב אדם. אור"ת דפקידה זו אינו תשמיש כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרכ"ג ובנובי"ת חי"ד סי' קי"ז.
תוד"ה סמוך לפרקן. מ"מ להכי תקינו לו נישואין דלא הויא בעילתו בעילת זנות, וכ"כ התוס' נמי לקמן צ"ו ע"ב ובסנהדרין ע"ו ע"ב, וע"ש ברש"י ק"ד סוף ע"א וברמב"ם פכ"א הכ"ה מא"ב ובמה שהאריכו בזה בס' חזקה רבה חאה"ע סי' ה' ובס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן.

דף סג.

וא"ר אלעזר מאי דכתיב אעשה לו עזר כנגדו זכה עוזרתו לא זכה כנגדו, הנה בפרקי דר"א המימרא היא בשם ר' יהודא, ושם הגרסא אל תקרי כנגדו אלא לנגדו אם זכה תהיה לו עזר ואם לאו לנגדו להלחם ע"כ, ולא ידענא מדוע צריך לשבש לשון הכתוב ולאמר אל תקרי כו', ומה מקרא חסר אם הוא בגרסתו בלשון כנגדו, הרי ג"כ סובל דרשתם בזה וכמבואר הכא וצ"ע.
שם וא"ר אלעזר אין לך אומנות פחותה מן הקרקע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקמ"א.

דף סג:

ת"ד ובנוחו יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל כו'. ע' מהרש"א ובקונטרס בכור שור.
רש"י ד"ה בסילתא קוץ, ע' רש"י נדה ס"ו סוף ע"א.
תוד"ה שיתקיים הא אמר בפ"ק דסוטה דנשא וגירש ע"כ ועפ"ז צ"ל הא דפירש"י בחגיגה י"ד ע"ב שמת בחור, היינו בחור בשנים.

דף סד.

שנאמר להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך בזמן שזרעך אחריך שכינה שורה כו', ולעיל מ"ב ע"א דדרשינן מהאי קרא לדין הבחנה פירש"י נמי ולזרעך אחריך שאין השכינה שורה אלא על הודאים כו', וע' העמק שאלה לשאילתות פ' וירא ר"ס י"ב.
שם ת"ר נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה כו', עי' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קפ"ח.
שם אעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המנין. מכאן ראיה דגם לאברהם אבינו היתה המצוה

דישוב א"י כדכ' במשך חכמה לפ' לך בפסוק ויקח אברם וע"ע ברש"י פ' לך ט"ז ג' ובלבוש האורה שם.

תוד"ה יוציא. ובירושלמי משמע דאין כופין כו' אבל היכא דאמור רבנן יוציא ולא פירש כופין אומרים לו חייבוך רבנן להוציא ואם לא הוציא מותר לקרותו עבריינא אבל לכפותו בשוטים לא כו' ע"כ, אמנם אין כן דעת רש"י כר"ח. אלא כדעת התוס' כדמשמע מלשונו ר"פ המדיר, וכן ביאר בהדיא בגיטין ל"ג סוף ע"ב ברש"י ד"ה ואשקליה ושם פ"ח ריש ע"ב בד"ה כדין וע' בת' הריב"ש סי' קכ"ז ובת' ח"צ סי' א' ובנובי"ת האה"ע סי' צ'.

דף סד:

אמר רבה ליתנהו להני כללי מכדי מתניתין מאן תקין רבי והא בימי דוד אימעוט שני דכתיב ימי שנותנו כו' ודילמא איהי דלא זכיא כו' עי' בת' מהרי"ק סי' כ"א וסי' ע"ב.

שם א"ד אחא ב"ר יעקב שיתין סבי הוינא וכולהו איעקר מפרקיה דר"ה כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"נ.

שם מני רבי היא דתניא מלה הראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול דברי רבי רשב"ג אומר שלישי תמול רביעי לא תמול כו', ע' נוב"י תנינא חי"ד סי' קס"ה.

שם ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דברי רבי רשב"ג אומר כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"ע.

שם הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דר"ה מעין גורם כו', ע' בת' הריב"ש סי' רל"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' קל"ו.

שם ורב אשי אמר מזל גורם מאי ביניהו, ע' בת' הגאון מהרי"ל דיסקין סי' ל"ה.

שם נישואין ומלקות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג. ע' מיוחסות סי' קכ"א ובמה שהאריך בזה בס' חזקה רבה חאה"ע סי' פ"ו. רש"י ד"ה כיון דלא מיפקדא אפו"ר לא איכפת לה כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' ק"ג

דף סה.

היא קיימא לה ביורה כחץ הוא לא קיים ליה כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"ל ובמיוחסות סי' קל"ט קמ"א ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקמ"ז ובת' מהר"ח או"ז סי' ס"ט ובת' הרא"ש כלל מ"ג סי' א' ובת' הריב"ש סי' קכ"ז ובנובי"ת חאה"ע סי' צ"א וע"ע בס' שערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' סמ"ך.

שם רבא אמר נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאית ליה למיזייניהו, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ה ובת' הריב"ש סי' צ"א ובנובי"ת חאה"ע סי' ק"ב ובס' תשובות לשואל סי' י"ח וע"ע במהרי"ק סי' ק"ב.

תוד"ה נשאת ותימה לר"י אמאי יש לה כתובה מן השני הא כיון דאסר לה לשלישי א"כ סבר דבתרי זימני הוי חזקה כו', ע' בס' אור גדול סי' מ"א וסי' נ'.

בא"ד ומיהו תימה דהשתא לענין איסורא לא סמכינן ארוב נשים כו', ע' אבני מלואים ר"ס ט' ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' פ"ה.

תוד"ה תצא. י"ל דטענה דהשתא הוא דכחשי לא מהני להוציא אלא לענין שלא תחזיר מה שגבתה מראשון ומשני, ע' חזקה רבה שם סי' רע"ז.

תוד"ה שבינו לבינה היא נאמנת, תימה דבמאי מיירי אי בשהתה עשר שנים עמו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקס"ז ובת' הרא"ש כלל ה' סי' ז'.

דף סה:

היא מהימנה דאם איתא דלא אפלה נפשה בניפלי לא מחזקא, ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"ט ובהעמק שאלה לשאילתות פ' תולדות סי' י"ח אות ו'.

במשנה האיש מצווה על פו"ר אבל לא האשה כו' ע' בת' הגרע"א סי' ע"א ע"ב.

שם רב יוסף אמר מהכא כו' פרה ורבה ולא קאמר פרו ורבו, ולכאורה מדוע נאיד ר"י מילפותא דראב"ש דהוא תנא כמש"כ בחידושי בסמוך, די"ל דלדידיה בע"כ אתינן לתירוצא דר"ג בר יצחק וכבשה כתיב, ואפשר דאיהו ידע דראב"ש ס"ל י"א למסרת. ולכן יליף רב יוסף מהאי קרא דמצי קאי גם לכל הני תנאי דס"ל י"א למקרא. ואכתי איכא למידק קצת לפ"מ דמשמע במנחות ע"ט ריש ע"ב דראב"ש ס"ל כאבוה וע"ש תוד"ה ומי. וראב"ש ס"ל הכא י"א למסרת דאל"ה קשה וכבשוה תרתי משמע. ואילו ר"ש סבר בסנהדרין ד"ד ע"א י"א למקרא ע"ש וצע"ק ועמש"כ בחידושי לקמן בסמוך ע"ד התוס' ד"ה ולא קאמר וע"ע משך חכמה לפ' נח בפסוק פרו ורבו.

שם וא"ר אילעא משום ד"א ב"ר שמעון כשם שמצוה על אדם לאמר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לאמר דבר שאינו נשמע כו'. וקשה דבירושלמי סוטה פ"ח ה"ב ושם בתרומות ספ"ה ובחגיגה ספ"א הוזכר מאמר זה בשם אמוראים, והכא חזינן דכבר אמרה ראב"ש שהיה תנא כדכ' התוס' בחגיגה י"ג ע"א ד"ה ורגלי ע"ש וצ"ע.

שם אמרה ליה לא בעיא הך אתתא חוטרא לידא ומרא לקבורה אמר כי הא ודאי כפינן. ע' בת' הרשב"א סי' תרצ"ג וסי' אלף קצ"ב ובמיוחסות סי'. קל"א ובת' הרא"ש כלל מ"ג סי' ד.

רש"י ד"ה לאמר דבר הנשמע דכתיב הוכח תוכיח להוכיח מי שמקבל ממנו ע"כ, וזה מתאים עם דעת התוס' בשבת נ"ה ובע"ז ד"ד ובס"פ חזקת הבתים דכל מצות תוכחה הוא בספק אם יקבל התוכחה ממנו אבל אם ברור לו שלא יקבל אז אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ע"ש.

והנה בב"מ ל"א ע"א א"ל ההוא מדרבנן לרבא ואימא הוכח חדא זימנא תוכיח תרי זמני א"ל הוכיח אפילו מאה פעמים משמע תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מניין ת"ל הוכח תוכיח מ"מ. ולפי פירש"י דהכא מנלן למילף מהאי קרא תוכחה מתלמיד לרב או ק' פעמים ואפילו תרי זימני, דילמא כולא קרא דהוכח תוכיח אתא דוקא למי שמקבל ממנו, אבל אם ברור לו שלא יקבל ממנו אפילו פעם אחת לא, ואליבא דר"א בר"ש הוא מצוה שלא לאמר דבר שאינו נשמע ולר' אבא חובה וצ"ע כעת.

תוד"ה ולא קאמר פרו ורבו, אע"ג דלאדם הראשון קאמר פרו ורבו כו' ע"כ. וקשה הלא הא דקאמר לאדה"ר פרו ורבו הוא משום דדיבר לאדם ולחוה ביחד, כדכתיב זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם ויאמר להם פרו ורבו, משא"כ בפ' וישלח שם דיבר השי"ת רק עם יעקב בפרטיות, משו"ה א"ל פרה ורבה בלשון יחיד, כן עצם הראיה של רב יוסף דהביא מהאי קרא דפרה ורבה דרק האיש מצווה על פריה ורביה ולא האשה בלתי מובן דילמא התם קאמר בלשון יחיד משום דהדיבור היה בפרטיות ליעקב ולה"ק בלשון יחיד וצ"ע כעת.

בא"ד ההוא ברכה בעלמא ולא למצוה, ע' במהרש"א לסנהדרין ג"ט ע"ב ובשער התירוצים שם.

תוד"ה כי הא. פר"ח דכל הני דכופין מחמתה דוקא מנה ומאתים אית לה אבל תוספות לית לה כו, ע' מה שהאריך בזה בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' מ"ט.

דף סו.

במשנה ואלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה אע"פ שהוא חייב במזונותן כו'. ע' בס' אבן האזל פ"ט ה"ז מה' עבדים.

שם והרי ערל וכל הטמאים שאינן אוכלין ומאכילין התם פומייהו כאיב להו. עמש"כ הרשב"א בחידושיו לקמן ר"פ הערל ובמש"כ בס' חזקה רבה חאה"ע סי' פ"ו.

שם אמר רבינא קנין אוכל קאמר קנין אוכל מאכיל שאינו אוכל אינו מאכיל, ע' משך חכמה לפ' אמור בפסוק וכהן כי יקנה.
תוד"ה עבדי מלוג. דבתרומה אזלינן בתר קנין הגוף כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א ס"ס ג"ג ובס' שערי ישר שער ה' פ"ח.

דף סו:

רב יהודא אמר הדין עמה משום שבח בית אביה דידה הוי כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ח סי' ב' ושם כלל פ"ד סי' ג' ובת' הריב"ש סי' כ"א וסי' שס"ח ובתשב"ץ ח"א סי' יוד.
שם המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' פ"ה ובת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ט ובת' הריב"ש סי' ק"נ.
שם שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנא אמר רבא קנייה מיתנא כו', ע' חו"מ ומפרשים ס"ס קי"ז ובתורת האדם להרמב"ן ענין ההוצאה בד"ה ותניא מזרקים.
שם רבא לטעמיה דאמר רבא חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, ע' תוס' ב"ק ד"צ ריש ע"א ובכתובות נ"ט ע"ב ד"ה קונמות ובאבני מלואים סי' ע"ב.
תוד"ה לא יאכילנה. וכי היכי דילפינן לאסור בהנאה של כילוי ה"נ ילפינן לאסור זו בתרומה כו', ע' מה שהאריך בזה בס' מבית מאיר ח"נ סי' נ"ד.
תוד"ה ישראל ששכר פרה מכהן כו', אור"י היינו משום דבהמה האוכלת היא קנין כספו של כהן כו', ע' תוס' ע"ז ט"ו ע"א ד"ה ישראל ובשאגת אריה סי' פ"ג ובקו"א שם ובס' תשובות לשואל סי' ג':
תודה עבדי צ"ב. ומחיים לא איצטריך דפשיטא אלא לאחר מיתה קאמר כו' ע' בס' חזקה רבה חח"מ סי' ט'
תוד"ה הבעל. אבל היכא שאין יכולים לסלקה בשאר נכסים תקנו שהמקח בטל לאלתר. ע' תוס' ב"ב ד"נ ע"א ד"ה אילימא ובת' הרא"ש כלל פ"ד סי' ג'.

דף סז.

במשנה שהעובר פוסל ואינו מאכיל ד"ר יוסי אמרו לו כו' ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' ר"י סק"י ובקצוה"ח ר"ס ק"י.
שם איבעיא להו טעמא דר' יוסי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא א"ד ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל כו', ע' בחתימת הספר נוב"י תנינא.
שם אלא זו וס"ל, ע' בתוס' ב"ב ל"ה ע"א ד"ה ומאי שנא ושם ק"ה ע"ב ד"ה אלא.

רש"י ד"ה כולן זכרים. סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקיבות הו"ל זכרים הראוים לירש מיעוטא כו', ע' בת' הגרע"א סי' ס"ב.
תוד"ה אוכלין. ולאפוקי מדר' יוסי דר' יוסי חייש למיעוטא כו', ע' תוס' נדה מ"ד ע"א ד"ה א"ר ששת ובב"ב קמ"ב ע"א ד"ה בן ושם צ"ג ריש ע"ב בגמרא.

דף סז:

דש"י ד"ה אין חוששין למיעוטא. דבתר רובא אזלינן ורובא יולדות או נקיבות או מפילות כו', ע' נוב"י תנינא חי"ד סי' ר"ז ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ט"ו.
תוד"ה אין חוששין. וא"ת דהכא חייש ר' יוסי למיעוטא כו'. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג וע"ע בשעה"מ פ"ג הט"ז מה' יבום.

דף סח.

תוד"ה קניא ליה. לאו דוקא אלא כלומר זקוקה ליה כו' ויש ספרים דגרסי חזיא ליה כו', ע' תוס' קידושין י"ט ע"א ד"ה ומדאורייתא ובנובי"ת חאה"ע סי' קמ"ט.
תוד"ה רישא. וי"ל דהכא כיון דהשתא דאתי קמן הוי ודאי בן תשעה אע"פ שהיה ספק כשבא עליה לא מוקמינן לה אחזקה קמייתא, ע' מהרי"ט ח"א סי' י"א ובת' עונג יו"ט סי' פ"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' בחקתי סי' קט"ז אות ז' ובס' חזקה רבה חא"ח סי' נ"ט ובחאה"ע סי' נ"ז.

דף סח:

א"כ לכתוב קרא היא בקדשים לא תאכל מאי בתרומת הקדשים שמעת מינה תרתי, ע' סה"מ ל"ת קל"ז.
שם והיא הנותנת כהנת דקדיש גופה פסיל לה הא דלא קדיש גופה לא פסיל לה ע' משך חכמה לפ' בשלח בפסוק עד יעבור.
שם ומה גרושה שמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה וכי מזהירין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא, ע' ב"ש אה"ע סי' ו' סקט"ז ובת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ז וע"ע נובי"ת חאה"ע סי' ג' ובאבני מלואים סי' ו' סק"ב.
שם מנין לנכרי ועבד שבא על בת ישראל ועל כהנת ולויה שפסלוה שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה כו', ע' אבני מלואים סי' ז' ס"ק י"ג
תוד"ה נכרי ועבד דלאו. ופריך נכרי ועבד כו' וזרים נמי לא איקרי דאין בהם ממזרות כו', ע' משך חכמה לפ' נח בפסוק ואני הנני מקים קמא ושם לפ' קדושים ד"ה ירושלמי סוטה.

תוד"ה נכרי ועבד השני. וי"ל דא"כ לכתוב חד מינייהו דלית ליה צריכותא דר"ע כו', ע' דורש לציון דרוש ב'.

דף סט.

א"ק לא יחלל זרעו בעמיו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו נמי פוסל, ע' בת' חות יאיר סי' ר"נ במשנה האונס והמפתה והשוטה לא פוסלין ולא מאכילין, לין, ע' נובי"ת חי"ד סי' ר"ב.
תוד"ה כי תהיה וא"ת ולוקמי בסוטה שבא עליה בעלה בדרך דליכא אלא עשה דונטמאה וי"ל דזר אצלה מעיקרא בעינן כו', ע' דורש לציון דרוש ב'.
תוד"ה לא פוסלין ואפילו לר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה נראה דלא מיפסלה בתרומה דאין זה לאיש זר ע' בת' הגרע"א סי' קפ"ב

דף סט:

במשנה כהן שבא על בת ישראל לא תאבל בתרומה עיברה לא תאכל ילדה תאכל, ע' בת' הרשב"א סי' תר"י.
שם כיון דעיברה לא תאכל ליחוש שמא עיברה, ע' מהרש"א ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ע"ה.
שם מי לא תנן מפרישין אותן ג' חדשים שמא מעוברות הן אמר רבה בר ר"ה ליוחסין חששו לתרומה לא חששו, ע' בת' עונג יו"ט סי' ע' ובס' עולת ש שמואל ח"א ס"ס ע"ד.
שם איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי כו'. ע' בת' הגרע"א סי' פ"ה.
שם אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל ה"ד כו', ע' בתוספות רע"ק לעיל פ"ב אות י"ט ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ד.
שם מדאפקרא נפשה לגבי ארוס אפקרא נפשה לעלמא כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי ט"ז ושם כלל פ"ב סי' א' ובת' הריב"ש סי' שצ"ה ובת' הגרע"א סי' קכ"ח.

דף ע.

אבל דיימא מיניה אע"ג דדיימא מעלמא בתריה דידיה שדינן ליה כו' ע' בת' מהר"ח א"ז סי' נון ובח"ס אה"ע ח"א סי' יוד.
שם ומתניתין בדלא דיימא כלל, ע' בת' שיבת ציון ס"ס ס"ז.

שם וזרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זדעה מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ כו', ע' גבורת ארי ליומא רפ"ק בד"ה ביתו זו אשתו.
שם א"ל ר"ל לר"י כמאן כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אפילו תימא רבנן בעכו"ם ועבד מודי כו', ע"ל ט"ז ע"ב תוד"ה אמוראי ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ג'.
במשנה הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה כו' ע'. ראבי"ה סי' קס"ד.
שם ואיזהו פצוע דכא כל שנפצעו הביצים שלו כו', הרשב"א הקשה אמאי לא תני נמי איזהו דך ועמש"כ בזה בנוב"י קמא חאה"ע סי' וי"ו ובת' שאילת דוד חי"ד סי' יוד.
שם מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו. פי' וה"ה לקדשים כדכ' הרמב"ם בסה"מ ל"ת קל"ה.
רש"י ד"ה נשיהם של פצוע דכא וכרות שפכה לא יאכלו דשויה חללה בביאתן שהרי נבעלה לפסול לה, ע' בחידושי הרשב"א ובאבני מלואים סי' ו' סק"ג.
תוד"ה אבל. פי' דיימא מיניה שבא עליה בודאי כו', ע' בת' הגרע"א סי' ק"ז.

דף ע:

א"ק וכל זר זרות אמרתי לך ולא אנינות אימא ולא ערלות הא כתיב תושב ושכיר ומה ראית מסתבדא ערלות הו"ל לרבויי כו', ע' רמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שני.
תוד"ה אלא לאפנויי. ובהדיא דריש במכילתא הכי תושב זה גר תושב שכיר זה נכרי כו'. ומשמע דזהו המקור למש"כ הרמב"ם פ"ט ה"ז מה' ק"פ ואין מאכילין ממנו לנכרי אפילו גר תושב או שכיר שנאמר תושב ושכיר לא יאכל בו, וע"ש בראב"ד ובמפרשים וברש"י ורמב"ן פ' בא י"ב מ"ה ובמעין **ע"א**
תוד"ה דפסח גופיה. וי"ל דשאר קדשים גמרינן מפסח בהקישא דזאת התורה כו', ע' דורש לציון דרוש י"ב,

דף עא.

ור"ע האי תושב ושכיר מאי עביד ליה כו' לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול, ע' שאגת אריה סי' נ"ד.
שם בעי רב חמא בר עוקבא קטן ערל מהו לסוכו בשמן של תרומה כו' ברמב"ם פי"א ה"ז מה' תרומות פסק דבתוך ז' סכין אותו שהנולד כל שבעה אינו חשוב ערל. וע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ט וע"ע ראבי"ה סי' קצ"ד.
שם דאמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל שבעה כו', ע' בת' הרא"ש כלל כ"ו סי' ג'

תוד"ה והני מולין ואילה"ק מוכל ערל לא יאכל בו דההיא לא איצטריך אלא לישראל, ע' בת' משיב דבר ח"א סי' ח'.
בא"ד והיינו דוקא היכא שאין הלשון ידוע מייתי שפיר ראיה מלישנא דקרא כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' קמ"ד.

דף עא:

ר"פ אמר כגון דכאיב ליה עיניה לינוקא ואיתפח ביני וביני כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קמ"ו.
שם ומאי שנית לאקושי סוף מילה לתחילת מילה מה תחילת מילה מעכבת אף סוף מילה מעכבין בו כו', ע' ס' האשכול ח"ב סי' ל"ז.
רש"י ד"ה לא עדיף והא דתנא לודאה יום הבראתו כיום הולדו הא אתא לאשמעינן שצריך להמתין עד יום שמיני, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ג אות ג' וע"ע בס' האשכול ח"ב סי' ל"ו ובנחל אשכול שם.
תוד"ה ודילמא. תימה א"כ קרא ל"ל דבפ' בתרא דזבחים דייק ר"ש כו', ע' מה שתירץ במעין החכמה דף ד' ע"א
תוד"ה לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו. ומ"מ אברהם פרע מילתו כו', ע' ברש"י עה"ת פ' לך י"ז כ"ה.
בא"ד וי"ל דהלמ"מ הוא ויהושע אסמכיה אקרא ע' מנחת חינוך מצוה ב'.
תוד"ה מ"ט לא מהול. משמע דלא מהול כלל ובפרקי דר"א משמע שמלו כו', ע' נוב"י תנינא חא"ח סי' כ"ב ובמשך חכמה לפ' לך בפסוק ואתה את בריתי.
תוד"ה מ"ט השני. אבל בבשר תאוה היו מותרים שלא נאסרה להם מאחר שאין יכולין לאכול קדשים כו', עי' תוס' חולין י"ז ע"א ד"ה ר"ע סבר ובמה שהאריך בזה בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים לחולין שם.

דף עב.

כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית מ"ט אב"א משום דנזופים הוו ע' משך חכמה ר"פ דברים וע"ע בת' שיבת ציון סי' נ"ד.
שם ת"ש את בריתי הפר לרבות את המשוך הוא סבר מדקא נסב לה הש"ס קרא דאורייתא הוא ולא ה"א מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. וה"נ מסקינן משוך דרבנן ע"ש, ואין זה ענין להא דתנן באבות פ"ג מ"א דמיפר בריתו של אברהם אבינו הוא בכלל אין לו חלק לעוה"ב. והבין הרמב"ם בפ"ג ה"ח מה' מילה ובפ"ג ה"ו מה' תשובה דהוא המושך ע"ש.
די"ל דהתם מיירי באיסור המשיכה לכסות העטרה ונראה כערל כמי שעושה להכעיס

כדי להבזות המצות כדפי' רבינו יונה באבות שם והכא מיירי שנמשכה הערלה מעצמה, אז חיוב המילה רק מדרבנן. ולפירש"י בלא"ה ניחא דהכא פי' בהדיא שנמשכה אבל באבות שם ובסנהדרין צ"ט ע"א אהא דמפר ברית, מפרש שאינו רוצה לימול את בריתו ע"ש ועפ"ז א"צ למה שנדחק בזה הגאון נצי"ב ז"ל בביאורו הרחב דבר לפ' לך י"ז י"ג ע"ש וע"ע רמב"ן לסה"מ שרש שני ובמל"מ פ"י ה"ז מה' מלכים.

שם לימא כתנאי משוך ונולד כשהוא מהול וגר שנתגייר כשהוא מהול כו' אינן נימולין אלא ביום כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' יוד אות ח' ובת' דבר אברהם סי' כ"ב.

תוד"ה נזופין היו אור"י ממעשה מרגלים ולא כמו שפי' בקונטרס ממעשה העגל כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

תוד"ה ומדבר הם. והא דאמר בנגמר הדין עכן משוך בערלתו היה ומפיק ליה מקרא אסמכתא בעלמא היא כו' ע"כ. וקשה הלא ל"ד להא דאמרינן בסוגיין את בריתי הפר לרבות את המשוך ומסקינן דמדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא דהכא הוא ככל אסמכתות דבש"ס דסמיך אקרא, אבל התם לא מפיק מקרא רק מגז"ש כתיב הכא וגם עברו את בריתי וכתיב התם את בריתי הפר ע"ש, וגז"ש היא מסיני כדפירש"י בשבת קל"ב ע"א ובפסחים ס"ו ע"א ומשו"ה אין אדם דן גז"ש מעצמו כמש"כ רש"י ותוס' בסוכה ל"א ע"א, ומה שייך לאמר בגז"ש שנאמרה מסיני רק לאסמכתא על מעשה עכן שהיתה עתידה להיות בדור מאוחר. וסברת התוס' אפשר להאמר רק למ"ד בנדה י"ט ע"ב דגז"ש שהיא בדברי קבלה אדם דן מעצמו ע"ש ועפ"ז י"ל נמי שדנו גז"ש זו גם לאסמכתא, וע' מל"מ פ"י ה"ז מה' מלכים ועדיין צ"ע.

תוד"ה מבחוץ. וי"ל דכיון דראוי לקרוע הוי בר ביאה, ע' מל"מ פי"ז הי"ד מה' תרומות.

דף עב:

ואפילו למאן דלא דריש וא"ו וא"ו וה"י דריש, ע' בת' הרשב"א סי' תתע"ז.

רש"י ד"ה ראיתי. ר' אלעזר בן פדת לאו תנא היה ואמורא היה תלמידו של ר' יוחנן והוא ר' אלעזר סתם שבכל הש"ס, נ"ב כדלקמן צ"ו ע"ב ובב"ב קליה ע"ב ובכריתות כ"ז ע"א ובתמורה כ"ה ע"ב ועמש"כ בחידושי לברכות ד"ה ע"ב.

רש"י ד"ה שקידש שעירב אפר במים וכן פירש"י נמי בערכין ד"ג ע"א לקדש לערב מים חיים באפר חטאת ע"ש והוא ע"פ סוגיא דסוטה ט"ז ע"ב ותמורה י"ב ע"ב דמים אל כלי

דוקא ונתן עליו לערבן, ובזה סרה קושית התוס' על רש"י ביומא מ"ג ע"א ד"ה הכל כשרין לקדש כמש"כ בחדושי שם.
תוד"ה אין נימול. וי"ל דלראב"ש איצטריך כו', וכן תרצו התוס' בקידושין כ"ט סע"א וע, שאגת אריה סי' נ"ג ובת' עונג יו"ט סי' א'.

דף עג.

והזה הטהור על הטהור על הטמא טהור מכלל שהוא טמא לימד על טבו"י שכשר בפרה, ע' בביאורי העמק דבר והרחב דבר לפ' חקת י"ט ד'.
רש"י ד"ה הטהור. אלא מאי טהור טהור כל דהו ואשכחן טבו"י דמיקרי טהור דכתיב ורחץ במים וטהר, עמש"כ בחידושי לזבחים י"ז ע"א בתוד"ה טבו"י מנ"ל.
רש"י ד"ה והן נכסי כהן לקדש בהן את האשה וליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה כו' ע"כ וכן פירש"י נמי בחגיגה י"ח ע"ב ולא כפירש"י בב"מ נ"ג ע"א לקדש בהן את האשה, והרמב"ם הפריד בין שני הפירושים, דבה' בכורים פ"ד הי"ד כ' לקנות בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובפה"מ לבכורים פ"ב מ"א כ' לקדש בהן את האשה, וע' בירושלמי שם.
תוד"ה מה שא"כ. והא דדרשינן בספרי מאת מקדשו ממנו אסמכתא בעלמא היא כו', וכ"כ בראב"ן סי' נ"ג.

דף עג:

ואוכלן בטומאת עצמן לוקה מה שאין כן בתרומה, ופירש"י דבטומאת עצמן לא מצינו אזהרה אלא איסור עשה כו', וע' בס' זרעו של אברהם בחידושיו על סדר הש"ס מש"כ בסוגיין לתמוה בזה ע"ד הרמב"ם פ"ו ה"ו מה' תרומות.
שם ואיתקש בכורים למעשר מה מעשר אסור לאונן אף בכורים אסור לאונן, ע' בתוספות רע"ק לבכורים פ"ב אות י"ב ובס' פרי יהושע לפסחים ל"ו ע"ב.
שם דתניא ר"ש אומר לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא כו', ע' ראב"ן סי' י"ח.
שם ההוא דאמרי לך התם בשעריך תאכלנו הכא לא תיכול, ע' משך חכמה לפ' תבוא בד"ה ספרי ואכלו.
שם דא"ק לא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמא ע' רמב"ן ומג"א לסה"מ שרש שמיני.

שם ואוכלן בטומאת עצמן לוקה משא"כ בתרומה מילקא הוא דלא לקי הא איסורא איכא כו', ע' ברמב"ן לסה"מ עשה ב' השכוחה לפי דעתו מהרמב"ם ז"ל.
תוד"ה טומאת עצמן אילה"ק כיון שיש אזהרה לטומאת עצמן ל"ל אזהרה לאוכל בטוה"ג דנ"מ דהיכא שתחב לו חבירו בבית הבליעה כו' ע' שעה"מ פ"ו מה' ברכות.

דף עד.

למ"ד בא הכתוב ליתן לך עשה אחר ל"ת איידי דכתיב נותר כתיב נמי ממנו ולמ"ד ליתן לו בקר שני לשריפתו איידי דכתיב עד בקר כתיב נמי ממנו, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו.
שם ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' ר"א בהגה"ה.
שם ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך. כה"ג דרשינן בקידושין נ"ב ע"ב וזה יהיה לך מקדש הקדשים וגו' לך לכל צרכיך ואפילו לקדש בו אשה. וביאור הענין בכל דרשות אלו המפוזרות בש"ס עמש"כ בחידושי לחולין קי"ח ע"א
תוד"ה אונן מותר בפרה דלא גרע מטבו"י כו', הנה התוס' נקטו בזה טעם השני דרש"י, וע' בת' דבר אברהם סי' ז'.

דף עד:

ואימא בחזה ושוק אינה בחוזרת תרומה נמי אינה בהללה חללה לאו זרעו דאהרן היא ע' שעה"מ פ"ו ה"ה מה' עכו"ם
תוד"ה ושפחה מניין. אית ספרים דגרסי משוחררת בו ובפ"ק דכריתות נמי תנן וכן שפחה כו' ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' כ"ו ובמש"כ בחידושי לכריתות שם.
בסה"ד ונראה דשאינה משוחררת אתיא לה מאשה כדמשמע בכריתות ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ו אות י"ח.

דף עה.

רש"י ד"ה סריס חמה בידי שמים מחמת חולי כו', ע' ברש"י לעיל ד"כ ע"ב ד"ה סריס אדם ושם בתוד"ה פצוע דכא ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"א ושם בחלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' ג'.
תוד"ה שאין לו אלא ביצה אחת. תימה דהאמר מר כל שנפצעו ביציו ואפילו אחת מהן כו', ע' מה שהאריך בזה בס' אור גדול סי' ג'.

בא"ד ואור"ת דיש לחלק בין ניטלה הביצה לפציעה כו'. ע' בס' התרומה סי' קל"ג ובנובי"ק חאה"ע סי' ו'.
בא"ד הלכתא כוותיה כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה דהוה סמכא כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' י"ס.

דף עה:

הא שלח שמואל לקמיה דרב וא"ל צא וחזר על בניו מאין הם. ע' בת' הגרע"א סי' ק"ה שם פצוע בכולן דך בכולן כרות בכולן בין שנפצע הגיד בין שנפצעו ביצים בין שנפצעו חוטי ביצים כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' כ'.
שם ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא איסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אביי לאכשורי כו, הנה האי לאכשורי אי קאי על האיש להתירו לבא בקהל או על בניו דלא נימא צא וחזור על בניו מאין הם כדלעיל ע' בת' הרא"ש כלל ל"ג סי' ד'.
תוד"ה ניקב. ונראה דנקב מפולש בעינן דאין לאמר אפילו לא ניקב אלא עד חלל הגיד כו'. ע' בית שמואל סי' ה' סק"ט ובת' באר יצחק חאה"ע סי' ד'

דף עו.

ת"ר ניקב פסול מפני שהוא שותת נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסול שחוזר להכשרו זהו למעוטי מאי למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום, ע' נובי"ק חאה"ע סי' ו'.
שם וה"מ קטן אבל גדול איקפולי מיקפל, ע' שאילתות פ' תצא סי' קנ"ב ובהע"ש אות ט"ז.
שם א"ל רב ששת תניתוה פצוע דכא ישראל מותר בנתינה ואס"ד בקדושתיה קאי אקרי כאן לא תתחתן בם כו', מכאן הוא המקור דאיסור נתינה לבא בקהל הוא מהאי קרא כדפירש"י לעיל מ"ט ע"א ובר"פ הלוקין. וע' ברש"י ר"פ עשרה יוחסין ור"פ אלו נערות ובתוס' שם וברמב"ם ומג"מ ספי"ב מא"ב.
שם בהיותן נכרי לית להו חתנות נתגיירו אית להו חתנות. ע' תוס' מגילה י"ד סוף ע"ב ובטו"א שם ובמשך חכמה לפ' ואתחנן בפסוק לא תתחתן ובמש"כ בחידושי לזבחים קט"ז ע"ב וע"ע באבני מלואים סי' ד' סק"א.
תוד"ה ממולאי. ויש לפרש שהוא שם מקום כדאמרינן בב"ר ר"מ אזיל לממלא כו', ע' בת' חות יאיר סי' קנ"ב.

תוד"ה שלא ראה קרי מימיו ונתעברה מביאה ראשונה שמיעכה באצבעה כו', ע' בחידושי שער התירוצים לעיל ל"ד ובמש"כ בחידושי שם.

דף עו:

ה"ק שאול אי מפרץ אתי אי מזרח אתי כו' ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' כ"ג שם א"ל אבנר תנינא עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. והנה במאי דקאמר תנינא כוונתו על משנתנו דקתני עמוני ומואבי אסורין אבל נקבותיהם מותרות מיד. אולם הלכה זו כבר נשנית בבית דינו של שמואל הרמתי כדאמר איהו גופיה לקמן ע"ז ע"א אמנם איך שיהיה אם קבלה קדומה היא או משנתנו היא זו, בלתי מדוקדק לשון הש"ס לעיל ס"ט ע"א ובקידושין ע"ה ע"א דקאמר דאמר מר עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ורש"י בחולין ס"ב ע"ב לא נקט הקבלה ולא מקור משנתנו, רק ז"ל עמוני ולא עמונית הלכה רווחת בישראל דכתיב על דבר אשר לא קדמו אתכם ואין דרכה של אשה לקדם ע"ש, ואף דטעם זה אמר אבנר כדאמר בסוגיין אבל כבר נדחה באמרם אליו היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים אישתיק וצ"ע וע' בת' מקום שמואל ס"ס ע"א.
שם אלא מעתה ממזר ולא ממזרת ממזר כתיב מום זה ע' שאילתות פ' תצא ושם בהע"ש אות ד'.
תוד"ה מנימין. וכבר עלה סנחרב ובלבל כל העולם כו', ע' תוס' ר"י חסיד לברכות כ"ח ע"א וברי"ש ידים פ"ד מ"ד ובס' יראים סי' ר"ג ובגבורת ארי ליומא נ"ד ע"א במלואים.

דף עז.

כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ע' בת' חות יאיר סי' קצ"ב אות נ"ד.
רש"י ד"ה דהא שמואל ובית דינו קיים ומילתא דעבידא לגלויי הוא ולא משקר בה. ע' נוביי"ק חאה"ע סי' כ"ח.
תוד"ה אם קודם. אר"ת דהיינו דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר כגון יתרא שהיה צריך לאותה הוראה שהרי בת ישי נשא כו', ע' נוביי"ק חאה"ע סי' כ"ז ושם במ"ת חי"ד סי' ל'.
תוד"ה מכהן גדול. אבל קשה דמחזיר גרושתו ויבמה לשוק נילף שיפסלו בביאתן כו', ע' אבני מלואים סי' ו' סק"ג.
תוד"ה ר' יוחנן הא איכא למימר לר"י בת גר עמוני שנשא בת ישראל יוכיח שאיסורו שוה בכל ובתו כשרה, ע' בס' חזקה רבה חאה"ע ס"ס רנ"ז ובת' דבר אברהם ס"ס כ"ו.

דף עז:

ת"ר בנים ולא בנות דברי ר"ש כו' א"ר יוחנן אי לאו דא"ר יהודא הכתוב תלאן בלידה לא מצא ידיו ורגליו בביהמ"ד כו', ע' דורש לציון דרוש י"ג.
תודה מחלל. ותירץ דשמא חללה הבאה מחייבי עשה ליכא לאו אלא עשה לכהן הבא עליה, ע' מל"מ פי"ז הט"ו מאיסורי ביאה.

דף עח.

דילמא דאי עבר ונסיב דאי לא כתב קרא ויל"ד קצת הלא לעיל דיי ע"א אמרינן דאפילו התנא לא איירי במציאות של דאי עבר ונסיב. וגם בעבירה אחרת נמי לא קתני מציאות של דאי עבר כמו בפסחים ק"ה ע"א. וגם על מילתא דלא שכיחא לא קתני דאי, כדאמרינן במנחות ס"פ התכלת, ואיך עלה על דעת המקשן דבתורה הכתובה מהשי"ת יהיה כתוב קרא על מציאות עבירה דאי עבר ונסיב וצ"ע כעת.
שם דאי לאיסורא כתב דאי להיתירא לא כתב, ע' בת' שיבת ציון סי' פ"ח
שם נכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"מ ובת' הרא"ש כלל מ"ח סי' ט' ובנובי"ת חי"ד סי' קל"ה.
תוד"ה מצרי שני במה יטהר. וא"ת ישא שתוקי כו', ע' ח"ס אה"ע ה"א סי' י"ד.
בא"ד וא"ת וישא נתינה והולד כשר לר' יוחנן כו'. ע' אבני מלואים סי' ד' סק"א
תוד"ה רובו ומקפיד עליו חוצץ. לא כמו שפי' בקונטרס פ"ק דסוכה דהיינו דוקא בשערו אבל בגופו חוצץ כו', ע' נוב"י תנינא חי"ד סי' קל"ה ובמש"כ בחידושי לזבחים ס"פ דם חטאת וע"ע ראבי"ה סי' קפ"ו ובאשכול ח"א סי' ס"א ובנחל אשכול שם.

דף עח:

לא קשיא הא כמ"ד דון מינה ומינה הא כמ"ד דון מינה ואוקי באתרא, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ח' וע"ע בת' חו"י סי' ר"ג ובשושנת העמקים להפמ"ג כלל יוד ובח"ס חי"ד ס"ס עט"ז ובארצות החיים סי' יוד ס"א.
שם א"ר חנא בר אדא נתינים דוד גזר עליהם כו', עמש"כ עה"ג וע"ע ברמב"ם ומג"מ ספי"ב מאיסורי ביאה.
שם אל שאול שלא נספד כהלכה. והא דשלח יד בעצמו נקרא בזה אונס כדאמרו במד"ר פ' נה פל"ד סי' י"ג אקרא דואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש אך להביא את החונק עצמו יכול כשאול ת"ל אך. וע' בתורת האדם להרמב"ן ענין ההספד ד"ה בפרקי ר"א.

שם מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתט"ו,

דף עט.

ויחמול המלך על מפיבשת בן יהונתן בן שאול שלא העבירו וכי משוא פנים יש בדבר כו', המפרשים הקשו מדוע לא פריך הכי על יעקב אבינו שהעמיד לפני עשו החביבים עליו אחרונים. ועמש"כ בזה בס' לפלגות ראובן חלק ששי בחידושיו לגיטין כ"ט ע"ב בהג"ה. שם והא כתיב לא יומתו אבות על בנים כו', ע' רמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שני ובנחל אשכול ח"ב סי' ל"ו.

דף עט:

במשנה אר"ע אני אפרש סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו מפני שהיתה לו שעת הכושר כו' ר"א אומר לא כי אלא סריס חמה חולץ וחולצין לאשתו מפני שי"ל רפואה כו'. ע' מה שהאריך בזה בס' אור גדול סי' ג' וע"ע בחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח זצ"ל סי' י"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' י"ז ובהעמק שאלה לשאילתות פ' תצא סי' קנ"ב אות חי.
שם העיד ר' יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלים סריס אדם ויבמו את אשתו לקיים דברי ר"ע כו' ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ג.
שם א"ל אביי וליתי איסור פצוע ונידחי עשה דיבום מי לא תנן ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה כו' ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ח ובת' אחיעזר חאה"ע סי' א'.
שם ה"ד סריס חמה א"ר יצחק ב"י אר"י כל שלא ראה שעה אחת בכשרותו. ע' בת' הריב"ש סי' תע"ד.
רשיי ד"ה סריס חמה ממעי אמו ע' ברש"י לעיל ע"ה סע"א ובת' הריב"ש סי' קכ"ז וסי' תי"ט.

דף פ.

לחד אבר חיישינן לכוליה גופא לא חיישינן, ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' א'.
שם בן עשרים שנה ולא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרי והיא הסריס לא חולץ ולא מייבם כו', ע' בת הרשב"א סי' תתצ"ח.
שם אתמר אכל חלב מבן י"ב ויום אחד עד בן י"ח ונולדו בו סימני סריס ולאחר מכאן הביא שתי שערות רב אמר נעשה סריס למפרע ושמואל אמר קטן היה באותה שעה, ע'

מה שהאריך בזה בנובי"ק חאה"ע סי' ו' וע"ע בחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל פ"ב ה"ט מה' אישות.
שם אין הסריס נידון כבן סו"מ לפי שאין בן סו"מ נידון אלא בחתימת זקן התחתון כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' י"ד.
תוד"ה ולאחר מכאן הביא שערות. רביתא נקט דאע"פ שהביא שערות לא אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע שהיה קטן כו', ע' בס' אור גדול סי' ז' אות י"ב.
תוד"ה נעשה סריס למפרע. ולקי על חלב שאכל דלא חשיב הת"ס אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא שערות קידם י"ח דהשתא מיהא איגלאי למפרע שהיה גדול בשעת התראה, והק' בשיש שמעתא א' פ"ג לשיטת הרמב"ם דספק מותר מן התירה א"כ היכי משכ"ל למלקות כיון דעכשיו ספק הוא ומותר לאכול חלב מן התורה וזכאי ורשאי באכילתו א"כ נהי דאח"כ איגלאי מילתא שהיה גדול למפרע כיון דבדין לא אכל חלב למה ילקה ע"ש.
ולעד"נ דלפ"מ דמסקו התוס' וז"ל ולא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידיע איזהו אביו עכ"ל, וא"כ אין מקום לקושית הש"ש דהא התוס' מחלקים הכא על אתר דלא נקרא התראת ספק רק ספק קבוע דספיקו לא יתברר לעולם כמו בהכה זה וחזר והכה זה משא"כ ספק דבסוגיין דהוא רק ספק לשעתו העומד להתברר התראתו אינה נקראת התראת ספק דהספק הוא רק להמתרה בשעתו, ולכן אחר הבירור איגלאי למפרע שהיה גדול בשעת התראה. וזהו מאי דדייקו מדברי רב גופיה שאמר נעשה סריס למפרע היינו הבירור המאוחר מהפך את הספק המוקדם לודאי דנימא שהיה גדול בשעת ההתראה ולהכי לקי על אכילתו לדעתיה דרב. ולפ"ז לא פגע ולא נגע ספק דבסוגיין לכל ספיקא דאורייתא דספיקם לא עתיד להתברר לעולם. דרק בספק אמתי וקבוע כזה הלכה תורה בספרים לקולא משא"כ בספק דהכא דבשעת הבירור נהפך לודאי מראשיתו שפיר י"ל עכ"פ לרב דבו החמירה תורה גם בזמן הספק לב"י לחשבו להתראת ספק.
כן לא אדע איך להרכיב הא דבסוגין עם דעת הרמב"ם, דהכא כל הנידון הוא אליבא דמ"ד התוס' ל"ט התראה והרמב"ם פסק בפט"ז ה"ד מה' סנהדרין דהת"ס שמיה התראה ועוד דהרמב"ם ף בספ"ט מטומאת מת שהקיל בספיקא מן התורה שם גופה כתב דדבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה וע"ש בכ"מ, והשתא הכא דאירי באיסור חלב דזדונו כרת. בזה גם הרמב"ם מודה דספיקו אסור מה"ת ולהכי לקי עלה וע"ע בת'

חמדת שלמה חאה"ע סי' י"ג ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קנ"ו ובס' שערי ישר ש שער הספקות.
תוד"ה אילונית לשמואל ניחא כיון דימי קטנות נמשכים עד י"ח א"כ אין כאן נערות כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ו' ושם מ"ת סי' מ"ג.
תוד"ה והא תניא. והיינו אפילו גמרו דאינו יוצא מתורת נפל כו' ואסור לטלטלו, ע' בת' הגרע"א סי' צ"ח.

דף פ:

אלא הא דעבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדה"י ואישתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' מ"ה וע"ע בת' הריב"ש סי' תמ"ו ובת' מהרי"ק סי' ק"ג.
שם קתני סריס דומיא דאילונית מה אילונית בידי שמים אף סריס ביד"ש וסתמא כר"ע, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ג.
תוד"ה כיון ואור"י דמשמע ליה לגמרא דפליג בתרתי כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י ז"ל סי' כ"ט.
תוד"ה כי פליגי.. לא שיצטרך סימן אחד בהדי האי אלא בהאי לחודיה חשוב סריס כו', וע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ב'.

דף פא.

במשנה אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רצ"ד ובנב"י מ"ת חאה"ע סי' א'.
שם ואין מאכילה בזמן חזה ושוק ואפילו בתרומה דרבנן דילמא אתי לאוכלה בתרומה דאורייתא. ע' ח"ס חא"ח סי' קי"ט.
שם א"ל ר' יוחנן לר"ל מי סברת תרומה בזה"ז דרבנן א"ל אין כו' ע' בת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' א' ובדו"ח להגרע"א מערכה ט' וע"ע באור זרוע ח"א סי' רי"ג.
שם א"ל אין שאני שונה עיגול בעיגולים עולה א"ל והלא אני שונה חתיכה בחתיכות עולה כו', ע' תוספתא תרומות ספ"ח וירושלמי ערלה פ"ב ה"א ובמפרשים שם.
תוד"ה מאי היא. וא"ת לר"ל כיון דתרומה בזה"ז דרבנן אלמא בטלה קדושת הארץ א"כ כה"כ נמי דרבנן כו'. נובי"ת חי"ד סי' מ"ג.
בא"ד וי"ל דכלאי הכרם חדא דרבנן כו' אבל עיגול תרתי דרבנן. כה"ג מח קי התוס'. במגילה י"ט ע"ב ד"ה ור' יהודא וע' מה שהאריך בזה בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ו.

דף פא:

תוד"ה כולן ידלקו. וא"ת ומ"ש דלא פליג הכא וכן אכל הני דמס' ערלה כו', ע' ברמב"ן ור"ן וריטב"א לע"ז מ"ט ובבעה"מ מלחמות וראב"ד פ"ב דפסחים ובר"ש ותוי"ט ערלה פ"ג מ"ו ובשעה"מ פ"ז הי"ב מה' ע"ז.

תוד"ה ור' יהודא. פי' בקונטרס משום דקסבר מב"מ לא בטל ואין נראה דדוקא בדבר המתערב אית ליה לר' יהודא דמב"מ ל"ב כו', וכ"כ התוס' במנחות כ"ב ע"ב ד"ה ור' יהודא, וע' נובי"ת ח"ד ס"ס נ"ג ובס' חזקה רבה חי"ד סי' פ"ז ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י סי' ל"ו.

דף פב.

ואנא דאמרי כר' יוסי דתניא בסדר עולם אשר ירשו אבותיך כו', ע' אור זרוע ח"א סי' רי"ג.

כל בדאורייתא ל"ש איסור לאו ול"ש איסור כרת, ע' ראבי"ה סי' קע"ג וע"ע לקמן קייט ע"א ובמש"כ בחידושי שם וע"ע מל"מ פ"א הי"ז מה' יו"ט ובנובייק חא"ח סי' כ"א ובתורת האדם להרמב"ן בסוף הענין מי שמתו מוטל לפניו.

רש"י ד"ה והא רבה הוא דאמר בפ' בתרא כל בדאורייתא ל"ש איסור לאו ל"ש איסור כרת כו', ע' תרומת הדשן סי. ר"נ ובמהרי"ק ס"ס ע"ב ובתשב"ץ ח"א סי' א'.

תוד"ה בטומאת משקין. וקסבר רב שישי בריה דרב אידי דרבנן ל"פ אדר' יהודא דאמר מב"מ לא בטיל אלא בדרבנן כו', ע' ח"ס חי"ד סי' פ"ה.

תוד"ה משום. למאי דקטעי רב אשי קשה עיגול בעיגולים אמאי עולה דאפילו בדרבנן שמעינן דדשיל"מ לא בטל כו'. ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' יוד.

תוד"ה שתי קופות. דליכא למימר כולי האי אוקי חולין אחזקייהו כו'. ע' בת' עין יצחק חא"ח ס"ס א' וסי' י"ט ובס' חזקה רבה חי"ד סי' מ"ו

דף פב:

רש"י ד"ה שלישית אין להם. כלומר לא בעי למהדר ומירתא דירושה עומדת היא כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קפ"ז ובס' התרומה ה' ארץ ישראל.

תוד"ה ירושה. דהכא קאי ר' יוחנן כר' יוסי דירושה ראשונה ושנייה יש להם כו', ע' בראב"ד וכ"מ ספ"א דתרומות.

בא"ד והשיב ר"י דלמעשרות ודאי לא קדשה הארץ לעתיד אבל קדושת ירושלים והבית קדשה שקדושת מחיצות קיימא כל שעה כו', וכ"כ התוס' בזבחים ס"א ע"א ושם ע"ג ע"א סד"ה ר"מ אומר, וע' בדו"ח להגרע"א מערכה ט'.
תוד"ה דלא נישקול. משמע בהדיא דשאובין דרבנן בעי רבייה. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובת' הריב"ש סי' קכ"ה.
תוד"ה תנן ולא אסרינן ליה לכתחילה מספק נשים המסוללות זב"ז כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' א'

דף פג.

אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה ושמואל אמר בקושי ובקידוש כו', ע' בת' חות יאיר סי' צ"ד ובס' המפריע דפוס לובלין דף מ"ח.
תוד"ה ר' יוסי אומר. אם בזריעת תבואה דהוי כלאים דאורייתא התיר א"כ הא דאמר בהקומץ זוטא כו', ע' בס' עולת שמואל ה"א סי' ע"ו.

דף פג:

ור' יהודא אמר לך חזר על בניו מאין הם, כה"ג לעיל ע"ה ריש ע"ב וע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' י"א.
שם אנדרוגינוס חייבין עליו משני מקומות כו' ע' מה שהאריך בזה הכ"מ פ"ז הט"ז מה' תרומות.
תוד"ה אין אדם אוסר דשא"ש. ומטעם זה מפרש ר"ת דנקט בהגוזל נתייאש הימנה ולא גדרה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ה.

דף פד.

במשנה שנייה לזה ולזה אסורה לזה ולזה אין לה ז כתובה כו', ע' בת' הרא"ש כלל נ"ג סי' ה'.
תוד"ה והא כוליה פרקין. דבחללה נמי איכא עשה דקדושים יהיו. ע' משה"ק בהגהות הב"ח ומה שתירץ בת' אחיעזר סי' ד'.

דף פד:

לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין כו', ע' אבני מלואים סי' ז' סק ג.

שם לא יקחו לא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש. ע' דורש לציון דרוש ב' ובמעין החכמה דף נ"ז ע"א.
שם כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת כו', ע' בגליון הש"ס ובטו"א לחגיגה שם ובתוס' ב"מ ד"ל ע"ב ד"ה הא אין עשה ובשעה"מ ספי"ז מאיסורי ביאה ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"נ ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רי"ד ובנובי"ת חאה"ע ס"ס כ"ג ובמנחת חינוך מצוה א' ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' י"ג.
שם והא מהכא נפקא כו' איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב כו', ע"ל ד"ה ע"א רש"י ד"ה שאין ובב"ק ל"ב ע"א ושם תוד"ה איהו ובתשב"ץ ח"א ר"ס ג' ובסמ"ג ל"ת צ"ז ובמעין החכמה דף י"א ע"ב.
שם אי מההיא ה"א לאו השוה בכל אבל לאו שאינו שוה בכל לא כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' ע' ושם כ"ת חא"ח סי' קי"ח.

דף פה.

והרי טומאה דלאו שאין שוה בכל כו' לא דגמרינן מלא יקחו כו', ע' שאגת אריה סי' פ"ב.
שם א"ד קיחה איצטריכא ליה ליגמר מטומאה קמ"ל, ע' דורש לציון דרוש ט'.
שם בעא מיניה ר"א מר' יוחנן אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן מזונות או אין להן מזונות כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רל"ב ובהגה"ה שם ובת' הרשב"א סי' תרצ"ב ובראב"ן סי' קט"ו,
שם שניות מדברי סופרים אין לה כתובה כו' וכופין אותו להוציא. ע' בת' הריב"ש סי' שמ"ח.

דף פה:

רבי אומר הללו דברי תורה וד"ת אין צריכין חיזוק והללו דברי סופרים וד"ס צריכין חיזוק. ע' בעתים לבינה על ס' העתים סי' צ"א ובת' חו"י סי' מ"ו.
שם מאי איכא בין רבי לרשב"א א"ר חסדא ממזרת ונתינה לישראל איכא בינייהו כו'. ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ג.
שם אלא אמר מד בר רב אשי סוטה ודאי איכא בינייהו, ע' תוס' קידושין ס"ח ע"א ד"ה הכל מודים ובת' שיבת ציון סי' ע"ה.
תוד"ה מתיא בסה"ד, ועוד לא מרגלא ליה משום דאיכא השתא תרי לאוי, ע' אבני מלואים סי' י"א סק"ב.

דף פו.

כי את מעשר ב"י אשר ירימו לה' תרומה מה תרומה אסירה לזרים אף מעשר ראשון אסור לזרים כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' קרח סי' קל"ב אות ט'.
שם והתניא ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם לימד על נשואה בת ישראל שנותנת רשות לתרום ע' תרומת הדשן סי' קפ"ח.
רש"י ד"ה מה תרומה טובלת שכל זמן שלא הופרשה חייבין מיתה על אכילתו של טבל דהא מיתה כתיב ביה ע' בס' מבית מאיר ח"ג סי' נ"א.
תוד"ה מה תרומה ופי' ריב"ן משום דדרשינן בפ' הנשרפין ולא יחללו את קדשי ב"י אשר ירימו בעתידים לתרום הכתוב מדבר ויליף חילול חילול מתרומה ע' מה שהאריך בזה בת' מהרי"ט ח"א סי' כ"א.
תוד"ה אי מהתם. וא"ת מנ"ל דטבל מעשר עני במיתה הא לא אתקש לתרומה וי"ל דשמא אין בו מיתה. ע' שאגת אריה סי' צ"ו ובס' מבית מאיר ח"ג סי' נ"ג.
בא"ד א"נ כיון שאין חלוק משאר טבל לענין אזהרה ה"ה לענין מיתה, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ח'.

דף פו:

ואידך כל היכא דבעי דלא בעי חומה ואי אכיל ליה בטומאת הגוף לא לקי, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' קרח אות ג'.
שם ומנלן דלא סליקו בימי עזרא דכתיב ואקבצם אל הנהר כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי'
שם א"ר חסדא בתחילה לא היו מעמידים שוטרים אלא מן הלוים שנאמר ושוטרים הלוים לפניכם עכשיו אין מעמידים שוטרים אלא מישראל שנאמר ושוטרים הרבים בראשיכם, עמש"כ בזה הגאון נצייב ז"ל בביאורו עה"ת הרחב דבר ס"פ בא ובס' משך חכמה ר"פ קרח.
תוד"ה מי שיכול. ואי אפשר לאוכלו בבית הקברות וי"ל דאע"ג דאסור לזרים גזה"כ הוא ואכלתם איתו בכל מקום, ע' משך חכמה פ' במדבר בפסוק והיו לי הלוים.

דף פז.

רש"י ד"ה או בית בעלה. לכך יצא מקרא הזה לומר לך כיון שיצתה כו'. וכן פירש"י נמי בכתובות מ"ט ע"א, וע' בתוס' דהכא ודהתם ד"ה האיך ובט"ז יו"ד סי' רל"ד ס"ק י"ד.

דף פז:

מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו שלא ברשות ב"ד אלא בעדים כו', ע' תוס' ב"ב ל"ב ע"א ד"ה אנן מסקינן ובת' הגרע"א סי' ק"ל.
שם אלמא עד אחד נאמן, ותנן נמי הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קל"ד ובעתים לבינה על ס' העתים סי' ע' בהשמטות.
שם ותנן נמי עד אחד אומר אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור טעמא דאמר לא אכלתי הא אישתיק מהימן, ע' קידושין ס"ו ע"ב ובת' הרשב"א סי' קי"ח וסי' תקמ"ה ובמש"כ בחידושי לכריתות רפ"ג וע"ע בראב"ן סי' ס"ד וסי' צ"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' פ"ז.
רש"י ד"ה תצא מזה ומזה. והא דלא דייקא קנסי לה, ע' אבני מלואים סי' ל"ז ס"ק כ"א ובשבות יעקב ח"ב סי' קט"ז ובת' מהרש"ם ח"א סי' ט'
רש"י ד"ה נפסלה מן הכהונה משים זונה. ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"א רשיי דיה שלא ע"פ ב"ד. אלא בעדים חייבת קרבן דשוגגת היא ואין זה אונס להפטר מן הקרבן דאיבעי ליה לאמתוני, ע' נובי"ת חי"ד סי צ"ו ובס' חזקה רבה חי"ד סי' רי"ש.
תוד"ה מכלל דרישא לפי שיש דברים שאין נאמן להם וצריכים לישאל לב"ד להתירה לינשא על פיו כו', ע' נובי"ק חאה"ע ס"ס ל"ג:
תוד"ה ר"מ מחייב וממשכנים אותו אם אומר שלא להביא ול"ד לשאר חייבי חטאות דניחא להו בכפרה ולא בעי משכוני ע"כ, וכתבו עה"ג ובהגהות הב"ח דסתרו לדבריהם דהכא בכריתות י"ב ע"א דשם כתבו דבב"ק מיירי שאמר דלא ניחא ליה בכפרה ע"ש, ולע"ד קשה האם סתרו שם רק לדבריהם דהכא ודב"ב מ"ח ע"א. הלא בב"ק שם בגמרא גופה הוא כנגד דברי התוס' דכריתות, דבגמרא קאמר דחטאת מחמר חמירי עילויה ולא בעי משכוני, וכן בכמה סוגיות בש"ס מבואר בהדיא, דמשום ניחותא דכפרה לא בעי למשכניה. כמו בבכורות ס"פ הלוקח בהמה ובמנחות נ"ב ע"א ובקידושין ד"נ ע"א ובגיטין נ"ד ע"א, ומלבד זה עצם דברי התוס' בכריתות שם שגבו מבינתי הדלה כדהארכתי בחידושי שם.

דף פח.

אלא סברא הוא מידי דהוה אחתיכה ספק של חלב ספק של שומן ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן כו', ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ז. שם מידי דהוה אטבל הקדש וקונמות האי טבל ה"ד אי דידיה משום דבידו לתקנו כו', ע' בת' הרשב"א סי'

תתל"ז ובראב"ן סי' ס"ד ובטו"א לר"ה כ"א ע"א ושם כ"ב ע"ב. שם אי קדושת הגוף אי דידיה משום דבידו לאיתשולי עליה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קמ"ה קמ"ו ובקצוה"ח סי' רנ"ה סק"ג שם מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילה כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"ב ושם תתקע"א ובת' מהרי"ק ס"ס ל"ב. שם סוף סוף תרי ותרי נינהו והבא עליה באשם תלוי קאי כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תתקע"ב. רש"י ד"ה ואמר ברי לי. דאל"ה אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו, ע' בת' הרשב"א סי' שע"ו.

רש"י ד"ה הקלת עליה בתחילה להתירה לינשא מפני שהיא חוששת שמא תתקלקל ולא מינסבה עד דבדקה שפיר, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ב ובמיוחסות סי' קס"ב.

תוד"ה דשתיקה כהודאה דמיא, פי' כיון דשתיק נראה לו אמת ויודע קצת שיש רגלים לדבר כו'. ע' בת' אגודת אזוב חי"ד דפוס ווילנא דף יוד ע"א.

תוד"ה ברי לי דשומן דמהימן, י"מ דגמרינן מנדה כו'. ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ב ובנובי"ק הי"ד סי' נ"ט ובחאה"ע סי' צ"ג.

תוד"ה מידי דהוה. וא"ת והיכי ילפינן אשה מטבי' והקדש כו'. ע דורש לציון דרוש ו'.

תוד"ה מתיך חומר. נראה לר"י דלית לן למימר אנן סהדי דדייקא ומינסבא ונאמן עד אחד בכך מה"ת אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן כו'. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג וע"ע נובי"ק חאה"ע סי' פיה ושם מ"ת חח"מ סי' ח'.

תוד"ה אתא גברא. הא תרי כמאה דמו וי"ל דלגבי דבר הנראה אה וידוע לכל לא היה אומר רב אבל בשני עדים לא תצא ע' ש"ך חו"מ מ סי מ"ו ס"ק ס"ו ובמש"כ בחידושי לערכין י"ט ע"ב שוב מצאתי שהאריכו בזה הנוב"י חאה"ע סי' ס"ה ובח"ס אה"ע ח"ב סי' קמ"ב וע' בחידושי חיות לב"ק ע"ד ע"ב.

דף פח:

כגון שניסת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי כו'. ע' בפתח השער לת' חמדת שלמה.

שם מנין שאם לא רצו דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ז ושם חלק ששי סי' י"ג ובת' הריב"ש סי' שמ"ח ובדורש לציון דרוש ט' ובפני יהושע לכתובות כ"ב ע"ב.

שם מאי לא תצא דקאמר רב לא תצא מהיתירה הראשון כו'. ע' בת' הריב"ש סי' שע"ט.

שם אמר שמואל ל"ש אלא שלא מכחשתו אבל מכחשתו לא תצא כו', בלח"מ תמה מדוע השמיטו הפוסקים דבר זה וע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' י"ג.
שם דתניא ר' נחמיה אומר כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דיעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד כו', ע' מיוחסות סי' קי"ט ובמהדי"ק סי' קע"א.
שם אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי ע' מגיד משנה פי-"ב הכ"א מה' גירושין ובחידושי הגר"ח הלוי שם.
שם גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ז סקכ"א.
רש"י היכי דמי. דהא ודאי באיסור מפורסם ואפילו באיסור ספק לא איצטריך קרא דודאי כפינן ליה, ע' בחידושי עולת שמואל למס' כתובות י"ב ע"ב
רש"י ד"ה אלא לאו כה"ג. דנשאת תחילה לאחד מעדיה ואח"כ באו עדים שהיה חי באותה שעה כו', ע' אור שמח פי"ב ה"ז מה' גירושין.
רש"י ד"ה וקתני דפנו וקשיא לרב ע' בת' הגרע"א סי' ק"ל.
בא"ד ובעד אחד לא מצי לאוקמי דא"כ ל"ל קרא הא ודאי אין אחד במקום שנים, ע' בת' עונג יו"ט סי' קל"א
תוד"ה והבא עליה. וארי' דמה שאשה דייקא ומינסבא מרעא ליה לחזקה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' כ"ט ובתומים קונטרס כללי מגו סי' ט"ז, ובס' חזקה רבה ח"ד סי ל'.

דף פט.

רישא דעבדה איסורא קנסוה. פי' דהקנס הוא לחוש שיאמרו גירש ראשון. כדביאר הגרע"א בתשובה סי' פ"ו
שם אין לה כתובה מ"ט תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה ע' אור זרוע ח"א סי' שנ"ו
רש"י ד"ה סיפא. ודקשיא לך שמא יאמרו גירש זה וקידש זה כו' לא אתי למימר הכי אלא אמרי מדנפקא בלא גט קידושי טעות הוה כגון ע"מ שאני כהן ונמצא ישראל ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ב.
תוד"ה אמרי קידושי טעות הא אמרינן לקמן דאין תנאי בנשואין, ע' בת' שיבת ציון סי' ע"א.
תוד"ה אין תורמין. א"נ היכא שהיתה לו שעת הכושר גזרו דלכתחילה לא יתרום כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קי"ד.

דף פט:

מן הנקוב על שאין נקוב תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוצא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר ע' בת הרשב"א סי' תרנ"ט.
שם וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת א"ל ואת לא תסברא כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ו ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' רס"ח
שם דא"ר יצחק מניין שהפקר ב"ד הפקר שנאמר כל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה ר' אלעזר אמר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל וכי מה ענין ראשים אצל אבית אלא לומר לך מה אבות מנחילין בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו, וכ' בישׁ"ש בסוגיין דר"א עדיפא דאי מדר' יצחק לא ידעינן אלא דמצו לאפקורי. ומדר"א שמעינן דגם להחליט לאחרים יוכלו, וכבר הקדימו בזה הרשב"א ז"ל בחידושיו לגיטין ל"ו וקאמר דר א עדיפא גם בזה. דמשעת אמירת הב"ד ממון ראובן יהא לשמעון זכה שמעון מיד דומיא דנחלת אבות משא"כ לר' יצחק עדיין צריך שמעון לזכות מן ההפקר, ועמש"כ בחידושי לגיטין שם וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף ר"ו ובמיוחסות סי' רנ"ו ובת' הרא"ש ריש כלל ל"ה ובת' עין יצחק חא"ח סי' כ"ב ובת' עונג יו"ט סי' כ"ט.
שם והא הכא דמדאורייתא אביה מיטמא לה ומדרבנן מיטמא לה בעל משום דהויא לה מת מצוה כו', ע' משך חכמה ר"פ אמור וע"ע בלח"מ ומל"מ פ"ב מה' אבל.
שם ה"נ כיון דלא ירתי לה קריא ולא ענו לה, ע' בתורת האדם להרמב"ן ריש ענין הכהנים ובח"ס אה"ע סי' קכ"א.
תוד"ה משתגדיל. א"נ כיון שהקידושין בגדלות וארוסה אוכלת בתרומה ד"ת מהניא הכא חופה שהיתה בקטנות כו'. ע' עמק יהושע סי' ט'
תוד"ה שהפקר ב"ד הפקר. אבל מן הטמא על הטהור ליכא למימר דאפקיה מרשותיה בשעת הפרשה כיון דבתר הכי נמי שלו הוא ועליו לתקנו, ע' אבני מלואים סי' כ"ח סקל"ג.

דף צ.

ואוכלת בגינו בתרומה דרבנן, ע"ל קי"ג ע"א רש"י ד"ה ועל קטנה ובתוס' גיטין נ"ה ריש ע"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קט"ז ובת' פרי יצחק ח"א סי' י"ב.

שם והא הכא דמדאורייתא תשלומי מעליא הוי דאי מקדש בהו כהן אשה תפסו לה קידושי ואמור רבנן אין תשלומיו תשלומין וקשרינן אשת איש לעלמא כו'. הא דלא מתרץ כל דמקדש אד אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ה.

שם דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצה כו' ואמרי רבנן לא הורצה וקא הדר מעייל חולין לעזרה, ע' עמק יהושע סי' א'.

שם סוף סוף קמתעקרא אכילת בשר וכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם כי', ע' רש"י פסחים נ"ט ע"א ד"ה בשאר ובמש"כ בחידושי לעיל ד"מ ע"א.

שם א"ל שב ואל תעשה שאני כו', הנה הכא החליטו דרק בשב ואל תעשה יכולים לעקור אבל לא בקום ועשה. אולם דעת הירושלמי בגיטין פ"ד ה"ב דחכמים יכולין לעקור אף בקום ועשה, וע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ג וע"ע שאג"א סי' י"ג.

תוד"ה ועל הבשר. אבל להתיר בשר באכילה לא מהני ריצוי ציץ, ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' ט"ו

דף צ:

א"ל בעאי לאותבך ערל הזאה ואיזמל כו' ע' שאג"א סי' ד' וסי' נ"ח.

שם כגון אליהו בהר הכרמל כו' מיגדר מילתא שאני. ע' משך חכמה פ' אחרי בד"ה הנה בפר שהקריב אליהו ושם פ' ראה בפסוק השמר לך פן תעלה עולותיך וע"ע בת' מהרי"ק סי' ק"פ.

שם שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתק"מ ובת' אבקת רוכל ס"ס קע"ט וע"ע בת' מהרי"ק סי' ט' ובת' הריב"ש סי' רל"ט וסי' רנ"א.

שם לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ע' בת' הרשב"א סי' תקנ"א ושם ח"ד סי' שי"א וסי' שט"ו.

תוד"ה כולהו. וא"ת סדין בציצית היכי הוי שב ואל תעשה כו', ע' שאג"א סי' ל"ב ובהעמק שאלה לשאילתות פ' שלח סי' קכ"ו אות ז' ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ט"ו.

בא"ד וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף כו' ע"כ, והק' הטו"א לחגיגה ד"ב ע"ב הלא לא הוי בעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה דהלאו דכלאים מיעקר מיד בשעת עיטוף והעשה אינו מקיים עד לאחר שנתעטף. ומזה הוכיח דהעיטוף עצמו אתחלתא דמ"ע היא ומן המצוה עצמה יחשב ע"ש, ואף דבעצם סברתו כבר הקדימוהו הר"ן והנמו"י לב"מ ד"ל. דהתם ג"כ לאו דטומאה קדים. ועשה דהשבת אבידה לא קיים

עד דמהדר למריה ע"ש, אבל בע"כ התוס' בחגיגה שם ובב"ב י"ג ע"א לא ס"ל הכי, דהא כתבו דמשעת הראה עובר בלאו ועשה ליכא עד גמר ביאה ע"ש, והשתא אם נחשוב התחלת המצוה למצוה עצמה, הרי גם ההראה מצוה, דזולתה לא משכחת גמר ביאה, ולדברי הטו"א יהיו התוס' סותרים זא"ז, וכן הרשב"א בחידושיו לעיל ד"ו ע"ב גבי בישול פתילה ומיתת ב"ד לא ס"ל הכי כמש"כ בחידושי שם וצ"ע. וע"ע נובי"ת חאה"ע סי' קמ"א ובס' המאיר לעולם סי' א'.

בסה"ד. ומלשון להתעטף מוכיחות נמי בה"ג דקיי"ל דציצית חובת גברא הוא, עמש"כ עה"ג וע"ע תוס' שבת כ"ז ע"ב ד"ה מסתברא ושם ל"ב ע"ב ד"ה בעון ובפסחים קי"ג ע"ב ד"ה ואין לו ובראב"ן סי' מ"ם ובמש"כ בחידושי למנחות ד"מ ע"א בתוד"ה סדין ודמ"א ע"א בתוד"ה ענשיתו ובערכין ד"ב ע"ב בתוד"ה הכל חייבין ובד"ה היודע להתעטף השני.

דף צא.

מהו דתימא לדידה דעבדא איסורא קנסוה רבנן לזרעה לא קנסו רבנן קמ"ל. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקכ"ט.

שם א"ר הינא אמר רב הכי הלכתא א"ל ר"נ גנבי גנובי למה לך אי סבירא לך כר"ש אימא הלכה כר"ש כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' קנ"ב ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ'.

שם לעולם ר"ש היא ותריץ הכי רש"א עשו ב"ד בהוראתן ככוונה איש באשה ובעיא גט ע"פ עדים כשלא בכוונת איש באשה ולא בעיא גט. ע' בת' הגרע"א סי' ק"ל.

תוד"ה ע"פ ב"ד. וא"ת היכי מדקדק מזה דע"פ עדים מותרת לחזור לרבנן כו'. ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג

בא"ד ואר"י דאין ראיה מדר"ש לרבנן דלר"ש ל"ל קנסא דגט בשום מקום אבל רבנן דקנסו להצריכה גט כו'. ע' בס' בני אהובה פכ"ד ה"כ מה' אישות.

דף צא:

ע"פ עדים כשגגת איש באשה ומתיא קרבן, ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' א'.

שם כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה כו' ואמאי נימא מאי הו"ל למיעבד איבעי לה לאקרויי לגיטא ע' בס' התרומה סי' קכ"א.

שם ר"פ סבר למיעבד עובדא במאי הוה ליה למיעבד כו' א"ל ואשינויי ליקו וליסמיך. ע' מהרי"ק שרש פ"ד ובנובי"ת חאה"ע סי' קל"א

תוד"ה רבינא. והאי דנקט הכא כזדון איש באשה סימנא בעלמא הוא ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג.

דף צב.

כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן, ע' בתוס' לעיל כ"ד סע"ב ובת' הרא"ש כלל ל"ב סי' י"א.
שם דתני בי מדרשא הורו ב"ד ששקעה חמה ולבסוף זרחה אין זו הוראה אלא טעות. ע' נובי"ת חי"ד סי' צ"ו ובחוט המשולש חלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג.
שם אמר רבא תדע דטעות הוא דאילו הודו ב"ד בחלב ודם להיתירא והדר חזו טעמא לאיסורא כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קל"ב.
שם מאי קלקלה ר' אלעזר אומר זינתה ר' יוחנן אמר אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט כו' ע' הוריות ד"ב ע"א רש"י ד"ה והלכה וקלקלה ובחידושי באר שבע שם.
במשנה את זו דרש ר' אלעזר בן מתיא ואשה גרושה מאישה ולא מאיש שאינו אישה, בתי הרשב"א ח"ד סי' ד"ש גריס את זו דרש ר' אלעזר בן עזריה כו
רש"י ד"ה תדע דהוראה. דהא בכל התורה עד אחד לא מהימן והכא מהימן כו'. ע' נובי"ק חאה"ע ס"ס ל"ג ושם מ"ת סי' קמ"ז
תוד"ה ואמרו לה. דאפילו אשת איש לא מיתסרא מדאורייתא ע"י טעות. ע' בת' הגרע"א סי' ר"ו ובת' אחיעזר חאה"ע סי' א'

דף צב:

אמר רב מנין שאין קידושין תופסין ביבמה כו' ושמואל אמר בעניותנו צריכה גט, ע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ד ובאבני מלואים סי מ"ם סק"ו.
שם מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאתא אי דלא תפסי בה קידושין הוא דאתא. ע"ל י"ג ע"ב תוד"ה לכדרב יהודא ובת' הרשב"א סי' תת"ב וסי' אלף קס"ה ובנובי"ק חאה"ע סי' צ"ג ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ה אות י"ג.
שם איתגורי איתגר א"כ מצינו חוטא נשכר כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ע.
שם א"ל ר' יוחנן רבי לא משנתנו היא זו כו', בס' התרומה סי' צ"ד נראה שלפניו היתה כן הגרסא גם במכות כ"א ע"ב דר' יוחנן א"ל לר' ינאי רבי לא משנתנו היא זו, ומשום דר' יוחנן היה תלמידו דר' ינאי כדאשכחן בב"ב קנ"ד ע"ב וע"ע בב"מ פ"ה ע"ב ור' יוחנן אצל מי אצל ר' ינאי בדו"ח להגרע"א מערכה ט"ו.
שם לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת א"ל אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרנניתא תותיה, ע' שאגת אריה סי' צ"ג.

שם מתניתין ר"ע היא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין. ע' בת' אחיעזר חאה"ע סי' א' ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' רט"ו.
תוד"ה נותן לה. וכן הורה ד"ת הלכה למעשה באשה שלא ידעה שהיה לה יבם ונתקדשה והתירה למקדש אחר חליצת היבם כו', ע' בת' הריב"ש סי' תפ"ב ובתרומת הדשן סי' רכ"ב ובבית שמואל ד"ס קנ"ט ובת' עין יצחק סוף חא"ח סי' כ"ח אות כ"א.
בא"ד ואור"ת דקמ"ל שכופין אותו ליתן גט כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ג'.

דף צג.

דאר"נ בר יצחק רב הונא כרב ורב כר' ינאי כו' ע' אור זרוע לב"מ סי' רס"ו.
שם ור' חייא כרבי כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קפ"א.
שם ורבי כר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל כו', אפ"ל דרבי בזה לטעמיה בב"ב קכ"ד ע"א לענין חלק בכורה בחפירה והיה שובלי שלופפי והוו תמרי דהוה שבחא דממילא וקרינן בהו אש ימצא לו משום דמאן דס"ל אדם מקנה דשלב"ל הוא משום דעביד דאתו כדאמרינן ר"פ המפקיד, משא"כ רבנן דפליג עליה דרבי משום דאינהו ס"ל אין אדם מקנה דשלב"ל. ולהכי קראו לשינוי גמר הפרי אימת. כדאמרינן בב"ב שם.
שם וראב"י כר"ע דאמר אדם מקנה דשלב"ל, ע' בת' ח"צ סי' יוד,
שם דאר"ה אמר רב האומר לחבירו שדה זו שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ד' ובעמק יהושע סי' ז'.
שם דר' ינאי הו"ל אריסא דהוה מייתי ליה כנתא דפירי כל מעלי שבתא כו', ע' בת' הרשב"א סי' קכ"ז.
שם למען תלמד ליראה את ה"א כל הימים אלו שבתות וימים טובים. ע' משך חכמה לפ' ראה בפסוק למען תלמד,
תוד"ה קנויה לך דאפילו בדבר שבא לעולם אי אמר קנה בחזקה או בחליפין לאחר ל' יום ולא אמר מעכשיו לא קנה כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סל מ"ג
ד דאי לא אמר מעכשיו ונקרע בתוך כך או אבד לא קנה כיון דבשעת קנייה אין כאן שטר כו', ע' עמק יהושע סי' ט'.
בא"ד דאפילו נתאכלו המעות חשוב כל שעה כאילו הם בעין שהמעות נשארו אצל המקנה כו', ע' ב"י חו"מ ס"ס קצ"ז ובנובי"ת חח"מ סי' מ"ז.

דף צג:

רבי דתניא לא תסגיר עבד אל אדוניו כו' לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו ע' בתוס' בסוגיין לעיל ע"א ד"ה קנויה לך מעכשיו ובקידושין ס"ג ריש ע"א ובאבני מלואים סי' ל"ה סוף סקי"ג ובעונג יו"ט סי' ל"ח.

שם דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כו', ע' מל"מ פ"ד ה"ז מה' אישות ובאבני מלואים ר"ס מ"ג.

שם יתר על כן אראב"י אפילו אם אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה מחוברים כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק"ב סי' יוד.

שם טעמא דעד אחד משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר וה"נ לא משקר א"ד טעמא דעד אחד משום דאיהי דייקא ומינסבא כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ט וסי' אלף רנ"ב ובת' ושב הכהן סי' כ"ו.

שם כי תבעי לך למישרי יבמה לעלמא מ"ט דעד אחד משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ה"נ לא משקר א"ד טעמא דעד אחר משום דאיהי דייקא ומינסבא והא לא דייקא ומינסבא דמיסנא הוא דסניא לה ע' נובי"ק חאה"ע סי' מ"ב.

תוד"ה אלא לאו בסה"ד. דשרי לתרום בע"ש שלא מן המוקף כדי שלא יצטרך לטרוח ולתרום בשבת דכל זה עונג שבת. עמש"כ עה"ג וע"ע תוס' ב"מ ל"ח ע"א ד"ה שמא ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קפ"ג

תור"ה עד אחד ולהכי יש לסמוך אדיוקא זוטא כי הכא כו' א"ד עיקר טעמא דעד אחד משום דדייקא והואיל וכן בעינן דיוקא רבה כו' ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ל"ג

תוד"ה מאי חזית. אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן ואיכא לאוקמא בחזקת איסור ליבם אור"י היכא דיבם אומר ברי כו', ע' בת' הגרע"א סי' ק"ל ובס' חזקה רבה חא"ח סי' מ"א.

תוד"ה כי תיבעי. שלא האמינוה רבנן אלא במיתת בעלה לאפוקה מחזקת איסור אשת איש ע"י דיוק שלה משום עגונה אבל לאפוקה מחזקת איסור ליבם לא רצו להאמינה כו'. ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' קצ"ד.

דף צד.

אין האיש נאמן לאמר מת אחי שאייבם את אשתו ולא מתה אשתי שאשא את אחותה כו' ע' אור שמח פי"ב הי"ב מה' גרושין.

שם בשלמא גבי אשה משום עיגונא אקילו בה רבנן אלא גבי איש מאי איכא למימר, ע' בת' הריב"ש סי' קפ"א ובנובי"ק חאה"ע סי' כ"ז.

שם רבא אמר עד אחד נאמן ביבמה לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כש"כ, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קמ"ו ובת' באר יצחק שם סי' ה' וע"ע ח"ס אה"ע ח"א סי' צ"ו.
שם ואלא איהי מ"ט לא מהימנא דכיון דסניא ליה לא דייקא ומינסבא ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ה.
שם ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה. ע' בת' הריב"ש סי' שמ"ח.
תוד"ה כי תיבעי. שגדולה שנאת השונאת מאהבת האוהבת כו', ע' במעשה בצלצל על ת', ריקאנטי סי' ר"מ.

דף צד:

אלא נישואין מי איכא למימר תנאה הו"ל בנישואין, עי' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ו.
שם אי ר"ע ליתני נמי חמותו דהא שמעינן ליה לר"ע דאמר חמותו לאחר מיתה לאו בשריפה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קכ"א ובס' אור גדול סוף סי' ט"ו ובתוספות רע"ק לעיל פ"א מ"א אות ד'.
שם בשלמא לאביי דאמר משמעות דורשין איכא בינייהו כו' אלא לרבא דאמר חמותו לאחר מיתה א"ב כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קמ"ח.
שם לא דמי אשתו דבמזיד אסירא מדאורייתא בשוגג גזרו בה רבנן אחות אשה דבמזיד לא אסירא מדאורייתא בשוגג לא גזרו בה רבנן, ע' אבני מלואים סי' ל"א סקי"ב.
תוד"ה ואע"ג. אבל בעד אחד על מיתת אשתו אין יכול לישא אחותה כו'. ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח סי' י"ג.
תוד"ה מאיסורא מי מיעטה רחמנא. כלומר מלאו וכרת לא מיעטה אלא משריפה, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ל"ח.

דף צה.

מ"ט דר' יהודא דכתיב באש ישרפו אותו ואתהן וכי כל הבית כולו בשריפה כו', ע' נוב"י תנינא חאה"ע סי' קמ"ח.
שם ההוא דעבד איסורא בחמתיה אתייה ר"י נגדיה א"ל אי לאו דאמר שמואל אין הלכה כר' יהודא אסירתא עלך איסורא דעלם. ע' בס' עצי ארזים סי' אה"ע ח"א סי' מ"ם.
שם שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"ב.

תוד"ה אילימא. ותימה לרבינו יצחק דמנלן כשאומר איני רוצה להשקותה דשוב אין יכול להשקותה ואר"י כו', ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק והיה אם לא תמצא חן ובאור שמח פכ"ד הכ"ה מה' אישות ובאבני מלואים ר"ס י"א.

דף צה:

וממאי דכי אמר שמואל הלכה כר' יוסי אדר"י נפחא קאמר דילמא אדר' אמי קאמר כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס ר"ו. ע"א
רש"י ד"ה ואמר רב הונא. דאמרי אינשי הראשון תנאה הו"ל בקידושין ולא נתקיים ומותרת היתה לשני כו'. ע' בת' חוט המשולש בחלק התשובות של הגאון ר' חיים זצ"ל סי' י"ג.

דף צו.

תוד"ה ודילמא וי"ל דלא מסתבר ליה למימר דפליגי בדרב המנונא משום דאמר בסוטה י"ח ע"ב דלית הלכה כוותיה ע"כ. ע"ש תוד"ה אמרי במערבא ובת' כנסת יחזקאל סי' ס"ז.

דף צו:

אזל ר' אלעזר אמר לשמעתא בי מדרשא ולא אמרה משמיה דר' יוחנן שמע ר' יוחנן איקפד כו', ע' מה שהאריך בזה בהקדמת פנים מאירות ח"א ובמש"כ בס' אהבת ציון להגאון בעל נוב"י דרוש ט'.
תוד"ה נשא ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמר בהנשרפין כו' ע"כ, וקשה הלא שם מוקמינן דזהו רק סמוך לפרקן אבל לא קטן וכן פירש"י בסנהדרין ק"ד סוף ע"א וע' ברמב"ם פכ"א הכ"ה מא"ב, וע"ע בת' הרשב"א סי' תת"ג ושם בחלק רביעי סי' ר"ז שכ' באריכות דביאת זנות נמי הוי ואיסור גמור הוא וקרוב הדבר שיבוא לאיסור דאורייתא ובשו"ע אה"ע סי' א' ס"ג קבע להלכה דהיא ביאת זנות וע"ש בביאור הגר"א סק"ו ובס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ה'.

דף צז.

במשנה נושאין על האנוסה ועל המפותה כו', ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' ש"ה.
שם נושא אדם אנוסת אביו ומפותה אביו אנוסת בנו ומפותת בנו. ע' בת' הריב"ש סי' ו'.
שם מה"מ דת"ר בכולן נאמר שכיבה וכאן נאמר קיחה לומר רך דרך ליקוחין אסרה תורה ע' אבני מלואים סי' מ"ד סק"ד.

תוד"ה וכל דהוה מצי למיפרך מברייתא דקתני דמותר כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אחרי ר"ס צ"ה.
תוד"ה עריות. ואור"י דסברא היא כיון דכתיב שאר בקרא וע"י הנישואין באה השארות, ע' בת' הגרע"א ע"א סי' קכ"א ובמש"כ בחדושי ריש מכילתין בתוד"ה בתו.

דף צז:

אח הוא וברי הוא אחתיה אנא דהאי דדרינא אכתפאי משכחת לה בעכו"ם הבא על בתו. הנה במדרש ריש משלי מבואר דזו היתה אחת מן החידות ששאלה מלכת שבא משלמה המלך. ושם הלשון בדרך זה אשה אומרת לבנה אביך אבי זקנך בעלי אתה בני ואני אחותך אמר לה ודאי בנותיו של לוט היו.
שם בני יודן אמתא אשתחרור שרא להו רב אחא בר יעקב למנסב נשי דהדדי כו' ע' תוס' סנהדרין נ"ח ע"א ובראב"ן סי' ל"ו.
רש"י ד"ה דאע"ג. דמידע ידעי דייבום מן האב היא ונכרי אין לו אב ודוקא לעלמא אבל לדידהו מודי רב אחא דאפילו כרת דאשת אח איכא כיון דלידתו בקדושה הרי כאן אחוה מן האם כו', ע' בחידושי עולת שמואל לכתובות דף י"א ע"א.

דף צח.

אמר רבא הא דאמור רבנן אין אב למצרי כו' אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דכתיב בשר חמורים בשרם כו', ע' תבואת שור סי' ט"ז ס"ק ל"ג ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ק"י.
רש"י ד"ה נשא אחותו מן האם. דילמא אתי למנסב אחותו שנולדה אחריו כו'. ע' ש"ך יו"ד סי' רס"ט סק"ו ובנוב"י קמא חאה"ע ס"ס כ"ג.
תוד"ה על עסקי נינוה וי"ל שזה היה אותו יום וחשיב הכל נבואה אחת. ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף צח:

תוד"ה קלש תימא דמ"מ מאי משני אכתי איכא כרת דלא מיעטה הכתוב אלא משריפה כו'. ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' כ"ו ובת' הגרע"א סי' קכ"א

דף צט.

מאי קמ"ל כולה ר"מ היא ועבדא מטלטלי ומטלטלי משתעבדי לכתובה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קי"ח ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ט וסי' רכ"ד ושם סי' רס"ו וסי' תתקס"ו ובת' הרא"ש כלל ע"ט סי' י"ב ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער שני סי' ע"ב. רש"י ד"ה וכתב לו כל נכסיו ומת הרי אמו תובעת כתובתה מן הנכסים ע"כ. הנה רש"י לא ביאר אם כתב בתורת מתנת שכ"מ או במתנת בריא, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ט. תוד"ה כתב. אבל מיתמי אפילו ר"מ מודה דלא משתעבדי כו' ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ג. תוד"ה ספק אמדינן בירושלמי זאת אומרת מותר לאדם לישא אשת בן אחיו פי' אע"פ שיכול לבא לידי בטול מצות יבמין אם ימות ותפול לפני האחין אפ"ה מותר ע"כ. הנה בבבלי גיטין פ"ג ע"א קאמר על כגון זה גורם לעקור דבר מה"ת, וע' עמק יהושע סי' ב'.

דף צט:

כ במשנה ומוכרין את התרומה והדמים שלהם. ע' בחדושי הריטב"א ובשעה"מ פ"ט מה' מעשר ובס' שערי ישר שער ה' פ"ז.
שם ת"ר עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות ואלו הן חש"ו כו' וכולן משגרין להם לבתיהם כו', ע' קצוה"ח סי' רמ"ג סק"ד ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קנ"ח.
וד"ה ואין מוציאין. וא"י דאין זה קושיא דשאני הכא אם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן כו'. ע' בת' שיבת ציון סי' פ"ו ובברכי יוסף חא"ח סי' ל"ב סק"ד.
תוד"ה ואם עבד. הקשה ה"ר אלחנן למ"ד לקמן אין חולקין תרומה לאשה משום גרושה ה"נ גבי עבד ניחוש שמא ישאל תרומה לאחר שנשתחרר העבד. ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף ק.

ואמאי לישא שפחה אינו יכול ב"ח א"י אמר רבא אימא כופין אותן ומשחררין זא"ז, ע' טו"א חגיגה ד"ב ע"ב ובאבני מלואים אה"ע סי' א' סק"נ.
שם דתניא ר"א אומר לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים והנה השאג"א בסי' כ"ט הקשה הרי כשמתעסק בבשר חטאת ליתן למעלה אע"ג דרואה אני כאילו הן עצים הא עובר על לאו דכלאים שלא במקום מצוה במה שהוא לבוש אז בגדי כהונה ע"ש, ולע"ד בלתי מובן קושיתו הלא אחרי דר"א יליף מקרא דלריח ניחוח אי אתה מעלה. א"כ בהאי קרא גופה מונח ההיתר דלשום עצים מותר להעלות, וגם מצוה

איכא נמי מפני תקנת עולה כדפירש"י הכא ולפ"ז מאן ספון מאן חשוב להטיל בזה איסור במקום שהתורה התירה מפני תקנת הקרבן. וע"ע מש"כ בארוכה בחידושי ל לערכין ד"ג ע"ב

דף ק:

אמר שמואל עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי כו' שמשתקין אותו מדין כהונה כו', ע' בת' הרמ"א סי' ס"ט ובת' הריב"ש סי' רל"א.
שם א"ק והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו כו', ע' משך חכמה לפ' נח בפסוק ואני הנני מקים ושם פ' וירא בפסוק ויקרא שם בשם ה'.
שם אלא מעתה גבי אברהם דכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך התם מאי קמזהר ליה רחמנא הכי קאמר ליה לא תנסב נכרית ושפחה דלא ליזיל זרעך בתרה. הנה לעיל ס"ד ע"א דריש להאי קרא לענין פו"ר, ובדף מ"ב ע"א דריש ליה לדין הבחנה. וע"ש תוד"ה לזרעך ובמש"כ בחידושי שם.
שם זרעו מיוחס אחריו דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ע' טו"א לחגיגה ד"ג ע"א.
שם בשלמא הן אינן מטמאין לו לחומרא דכל חד וחד דילמא לאו בריה הוא כו', ע' בת' הרשב"א סי' כ"ז.
שם ממאנת מי קא ילדה והא תני רב ביבי כו', ע' חידושי הרשב"א ובמש"כ בתשובותיו סי' אלף קצ"ט ובת' חו"י סי' ל"א.
רש"י ד"ה אלא לאו בזנות. ששניהם באו עליה בזנות כו', ע' מהרש"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קס"ה.

דף קא.

ת"ר הכה זה וחזר והכה זה כו' ר' יהודה אומר בבת אחת חייב בזא"ז פטור כו', ע' נוב"י תנינא חאה"ע סי' ע"ז.
שם דאס"ד סנהדרין בעינן ל"ל למעוטי סומין מדתני רב יוסף נפקא כו', ע' נמו"י לסנהדרין ל"ה ובקצוה"ח סי' ז' סק"ב ובנתיבות שם.
תוד"ה הכה זה. לא דמי דהכא יודע הוא דעובר על לאו ומיתה דמכה אביו בבירור אבל התם אינו יודע אי זו מין הרבה על חבירו אם עובר כו'. ע' בת' שיבת ציון סי' פ"ח.
תוד"ה מצות חליצה הא קמ"ל דבעינן ג' שיודעין להקרות כעין דיינים אבל בשאר דברים א"צ שיהיו בקיאין בהן כו', ע' בביאור הרחב דבר לפ' תצא כ"ה ז'.

דף קא:

בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ואידך בישראל אחרינא כתיב. ע' משך חכמה לפ' תצא בד"ה בישראל ולא בגרים.
שם ודברו אליו מלמד שמשיאין לו עצה ההוגנת לו כו', ע' בת' הריב"ש סי' ש"ב.
שם מכדי הא סתמא והא סתמא מה לי חד סתם מה לי תרי סתם מה לי תלתא. ע' בת' הרשב"א סי' תמ"ה.
שם אמר רבא צריכי דייני למיקבע דוכתא כו' ע' תרומת הדשן סי' רכ"א וסי' רכ"ו.
רש"י ד"ה לפרסומי מילתא. דחלוצה היא ולא לינסבא לכהן א"נ דלית אינשי וליקפצו עלה ע' ח"ס אה"ע ז. סי' ס"ו.
רש"י דה לזירזא דקני. והלכו לישב שם לשם חליצה זו ע"כ, הנה משמע דרש"י הבין דענין זירזא דקני יש שייכות עם הא דאמר רבא צריכי דייני למיקבע דוכתא, אולם בס' התרומה סי' קל"ג מפרש דהוא עפ"מ דתניא בספרי ועלתה יבמתו השערה מצוה בב"ד שיהא בגובהה של עיר ושיכירו הדיינין שהחולצת היא אשת המת אחיו של זה החולץ וכדאמרינן לעיל ל"ט ע"ב ואשתמודעינהו דאחוה דמיתנא מאבא הוא ע"ש.
תוד"ה אי הכי. וי"ל דחליצה ומיאון דמי להדדי שתצא ע"י מעשה שלהם כו', ע' בת' שיבת ציון סי' ס"ח ובח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ד וסי' ס"ה.
תוד"ה ש"מ, פסק ר"ת דסומא באחת מעיניו כשר לחליצה כיון דלא ממעטינן מלעיני וסגי באחד כו', ע' קצוה"ח סי' ז' סק"ב ובנתיבות שם ובנובי"ת חאה"ע סי' קנ"א ובחוט המשולש חלק התשובות של הגרא"י סי' י"ד.

דף קב.

גר דן את חבירו דבר תורה כו', ע' משך חכמה לפ' יתרו בפסוק ואתה תחזה ובפ' אמור בפסוק משפט אחד.
שם אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר קמ"ל דאי אייתי שתי שערות אין אי לא לא מ"ט אשה כאיש ע"ש. והשתא איכא למידק טובא כדפריך הש"ס ריש ביצה בכדי מאן סתמיה למתניתין רבי כו' ע"ש, וה"נ כיון דאיהו גופיה כתב בבא יתירה דאי חולצת או מתיבמת לאפוקי מדר' יוסי, א"כ איך הורה הכא הלכה למעשה כר' יוסי וצ"ע כעת.
נהגו העם בסנדל כו', וכ"ה הגרסא במנחות ל"ב ע"א אבל אין כן הגרסא בראב"ן סי' יו"ד וע' בת' מהרי"ק סי' נ"ד וסי' קע"א.

שם והתנן חלצה במנעל חליצתה כשרה דיעבד אין לכתחילה לא כו', ע' שערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' צ"ג.
שם והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא כו', ע' תרומת הדשן סי' רצ"ו.
רש"י ד"ה גר דן את חבירו דיני נפשות כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' קפ"ב ובהעמק שאלה לשאילתות פ' בראשית סי' ב' אות ז'.
רש"י ד"ה בישראל משמע שיהא ישראל מכל צדדין. ע' לענין חליצה ובס' התרומה סי' קל"ג.
רש"י ד"ה אי הכי. ועד כאן לא מיבעיא ליה אלא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי אבל שלפינהו לתרווייהו שפיר דמי, ע' בס' אור גדול סי' מ"ם.
רש"י ד"ה מרופט. דכיון דרכיך כו' אבל סנדל שהוא קשה כו', ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' מצורע סי' פ"ח אות י"ב.
תוד"ה ה"ה. תימה תיקשה ליה סיפא דקתני בסנדל שיש בו עקב כשר משמע הא לכתחילה לא כו' ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' בהעלותך סי' קכ"ד אות י"א.
תוד"ה ואע"ג. כיצד היא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' צ"ד

דף קב:

והא תניא בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד, ע' בתוס' לקמן ק"ד ריש ע"ב ובגיטין כ"ב ע"ב ובחולין י"ב ע"ב ובס' התרומה סי' קי"ח ובמש"כ בחידושי לחולין שם.
שם סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ואנעלך תחש כו', בראב"ן סי' קט"ז מסיק עלה ודוקא סנדל דלאו אורחיה למיתפר בכיתן דלא בטל למיהוי כוליה עור אבל מנעל דאורחיה למיתפר בכיתן בטל כל הפשתן והוי כאילו כוליה עור והפשתן כמאן דליתיה וכ"כ נמי בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' צ"ג
שם דאי לא תימא הכי קשיא יוה"כ איוה"כ דתניא לא יטייל אדם בקורדקיסין בתוך ביתו אבל מטייל הוא באנפילין בתוך ביתו כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' קס"ח אות ב'.
רש"י ד"ה התפור בפשתן. ל"א התפור בפשתן שתפרן במשיחה כעין שלנו ע"כ, הנה מלשון זה משמע דשיטת רש"י הוא דחוט התפירה לא מיבטל ולהכי אין חולצין בו, וע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' כ"ה.

תוד"ה ואנעלך תחש מכאן אור"ת שצריך שיהיה מנעל מעור בהמה טהורה ואין נראה כו', ע' נוב"י תנינא חאה"ע סי' קנ"ב קנ"ג ובח"ס חא"ח סי' ל"ט ובמש"כ בחידושי לערכין ד"כ ע"ב.

דף קג.

קב הקיטע מני ר"מ היא כו' באנפיליא של בגד אתאן לרבנן בנן כו', ע' נובי"ת האה"ע סי' קנ"ב.
שם האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' צ"ד.
שם מעל ולא מעל דמעל ע' בת' הגרע"א סי' צ"ח.
תוד"ה בין עומד. וא"ת ומהיכא ס"ד לפסול יושב וי"ל משום דאמר לקמן דהויא כגמר דין ע' נובי"ק חאה"ע סי' צ"ד.
בא"ד ומיהו עיכובא ליכא מדלא כתיב ויעמוד ויאמר כו' ע' בת' חו"י סי' כ"ב
תוד"ה והא קא. ואדרבה היא שדלתו בדברים להכריעו להביאו עליה כדי להתיש כחו להציל ישראל כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קס"ז ובס' אור גדול סי' א' דף י"ד ע"ב.

דף קג:

בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן כו', ע' דורש לציון סוף דרוש ב'.
שם סנדל של עץ כו' במחופה עור ודברי הכל. פי' דכיון דמחופה עור מיהדק הוא ולא משתמיט כמש"כ הרשב"א בתשובה סי' תר"ז.
שם איסור מטומאה לא גמרינן. ע' ראבי"ה סי' ר"ו וע"ע תוס' חולין ס"ד ע"א ד"ה שאם ריקמה ובמה שהארכתי בחידושי שם, שוב י"ל ס' חזקה רבה ומצאתי שם בחא"ח סי' נ"ז שהאריך בזה.
שם אמר רבא הלכתא אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל שמוחלט ואחד סנדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה, ע' עמק יהושע סי' ו',
רש"י ד"ה מאי לאו מוחלטת ואפ"ה אמרת שדי מעוטא בתר רובא כו' ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מצורע סי' פ"ח אות ט"ז.
רש"י ד"ה חליצתה כשרה. ואי משום איסור הנאה חליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו ע' בר"ן נדרים ט"ו סוף ע"ב ובחדושי הרשב"א לסוכה ל"א ע"ב ובאבני מילואים סי' כ"ח סק"ס,

תוד"ה ת"ל שקולים הם ויבואו שניהם, ע' תוס' ב"ק ד"מ ע"ב ד"ה ויש, זבחים ד"ד ע"ב ד"ה שקולים מנחות כ"ה ע"ב ד"ה ת"ל כריתות כ"ג ע"ב ד"ה אשר ערכין ד"ב ע"ב ד"ה עכו"ם ושם ד"ג ע"א ד"ה והצרוע ובשטמ"ק בשם הרא"ש שם דכ"ד ע"א.
תוד"ה סנדל. וי"ל דהתם בע"ז של ישראל דלא סגי לה בביטול כו', ע' תוס' סוכה ל"א סע"ב ובחולין פ"ט ע"א ובמש"כ בחידושי שם ולערכין ד"כ ע"ב וע"ע בס' חזקה רבה חא"ח סי' ע"ב ע"ג.

דף קד.

במשנה חלצה בלילה חליצתה כשרה ור"א פוסל בשמאל חליצתה פסולה ור"א מכשיר,
עי' נובי"ת חאה"ע סי' קנ"ו ובת' הגרסי' קכ"ב ובח"ס אה"ע ח"ב סי'
שם לימא בהא קמיפלגי דמ"ס מקשינן ריבים לנגעים ומ"ס לא מקשינן ריבים לנגעים כו', ע' תומים סי' ה' סק"ג ובנתיבות סי' ז' סק"ב.
רש"י ד"ה חליצתה כשרה דקרייה לא מעכבא דכתיב ככה יעשה כו' הנה בת' שיבת ציון סי' צ"ח הוכיח מדברי רש"י אלו דקריאה דלכתחילה היא מן התורה מדאיצטריך קרא להכשיר בדיעבד ע"ש. ולע"ד בלתי מובן האם לזה צריך הוכחה הלא קריאה דלכתחילה כתיב בקרא ובודאי דלולא מיעוטא דככה יעשה ה"א דגם בדיעבד מעכב, והן אמת דרש"י מסיק דקרייה דיבורא בעלמא הוא, ואפשר דאיהו לטעמיה בשבת קנ"ג סוף ע"ב גבי מנהיג בקול דדיבורא לא נחשבת בדין התורה למעשה ע"ש, אולם עכ"פ קשה מנא ליה לרש"י להכריע הכא, הלא לר' יוחנן דס"ל בב"מ ד"צ ע"ב עקימת שפתיו הויא מעשה אף ללקות עליו מנא ליה לר' יוחנן למעט עכובא דקרייה וצ"ע כעת.
תוד"ה מ"ס חליצה כתחילת דין דמיא. לכך פסולה ובירושלמי בפ' אחד ד"מ גרסינן כו', ע' תומים סי' ה' סק"ד ובח"ס אה"ע חיב סי' נ"ד.
תוד"ה אי מוק. הוה מצי למיפרך אימור דאמרי רבנן בדיעבד לכתחילה מי אמור כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' צ"ד.

דף קד:

במשנה א"ל ר"א ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב א"ל ר"ע משם ראיה ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש, ע' גבורת ארי ליומא ד"ה ע"א.
שם קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה עי' בתוס' לקמן ק"ה ריש ע"ב ובטעם המלך פ"ח סוף הלכה א' מה' אישות.

שם ומתניתין כר"ז דאר"ז כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כו', ע' שאגת אריה סי' ז' ובס' המאיר לעולם סי' ו'.
שם מידי דהוה אאימורים דכי ליתנהו לא מעכבי וכי איתנהו מעכבי, כה"ג פסחים ע"ז ע"ב וע' טו"א לר"ה ד"ז ע"א.
רש"י ד"ה כל דבר שהוא מעשה מעכב וקרייה דיבורא בעלמא הוא. ע' שאגת אריה סי' י"ד.
תוד"ה והא. דחש"ו שכתבו גט וגדול עומד על גבם דכשר ומיהו לענין חליצה שוטה לא חליץ אע"ג דב"ד עומדים ע"ג כדאמר בתוספתא כו'. הנה בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ה הביא מהך דהכא דסומא גרע מקטן ע"ש נלע"ד טפי הי"ל להביא מהא דר"פ מי שהחשיך יאמר שוטה וקטן לשוטה ע"ש דאילו מהכא אפ"ל דדוקא גבי חליצה איכא גביה גריעותא כדמסקו התוס' לפי שיש בחליצה ריבוי דברים ואין בו דעת כלל לעשות לדעת ב"ד משא"כ בשבת שם דאין ריבוי דברים לעשות על דעתו דבן דעת ובכ"ז גרע כח השוטה מכח הקטן עד דמסרינן ליה למיעבד איסורא. כן אפשר לחלק ביניהם דקטן בא לו הדעת ממילא לכשיגדיל משא"כ בשוטה דלאו סמיא בידן שישתפה כדמחלקינן בגיטין ד"ע ע"ב בין שוטה לישן וע"ע תוס' סנהדרין מ"ז ע"א ד"ה אימא כישן ובת' ח"צ סי' א' ובת' עונג יו"ט סי' ב'.

דף קה.

אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת וכי יש כתב שאינו אמת ל"ק כאן בגז"ד שיש עמו שבועה כאן בגז"ד שאין עמו שבועה. אולם בירושלמי סנהדרין פ"א ה"א מבואר דאין הקב"ה עושה בעולמו דבר עד שנמלך בב"ד של מעלה וחותם יחידי ואחרי חתימתו נקרא רשום בכתב אמת כי חותמו של הקב"ה אמת.
ורש"י ד"ה מי כתיב וירקה רוק. וה"נ אי אפשר בלא צחצוחי רוק. הנה מלשון זה של רש"י משמע דדם לחוד אינה במציאות דבע"כ תערובות רוק מיהא איתא וכשר בכך אמנם בס' התרומה סי' קל"ג אף שהביא לדברי רש"י אלו ובכ"ז מחלק בין דם לחוד ובין תערובות דם ע"ש.

דף קה:

א"ד יהודא אמר רב זו דברי ר"מ דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים אומרים כו', ע' בס' אור גדול סי' ז' וע"ע בת' הרשב"א סי' תקצ"ג.

שם המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כו', ע' ראבי"ה סי' צ"ב ובטו"א לר"ה כ"ו ע"ב.
שם א"ל ר' ישמעאל כך אמר אבא איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה א"ל תא לא צריכת כבר הורה זקן א"ל ר' ישמעאל ב"ר יוסי מי שצריך לו עם קדוש כו'.
הנה מזה משמע ברור דרבי החזיק בזה למעשה כהוראת ר' יוסי, והנה בנדה נ"ב ע"א תנן תנוקת שהביאה שתי שערות או חולצת או מתיבמת וחייבת בכל מצות האמורות בתורה ופריך הש"ס שם וכיון דתנן וחייבת בכל מצות האמורות בתורה או חולצת או מתיבמת ל"ל ומשני לאפוקי מדר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה.
שם בינו לבינה מי ידענא א"ר יהודה א"ש ועדים רואין אותו מבחוץ. וכ' הנ"י דחליצה הוי דבר שבערוה ולהכי לא מהני אפילו כששניהם מודים. וע' בחמדת שלמה חאה"ע סי' ט"ו וע"ע בחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל פ"ד הט"ז מה' יבום
תוד"ה קטנה דהא דמקיש ר"מ אשה לאיש היינו מדרבנן אבל לר' יוסי חולצת לכתחילה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קנ"ז.
תוד"ה אבא יודן בירושלמי ואבדן לישנא קלילא ע"כ, וכה"נ בס' העתים סי' כ"ו.
תוד"ה מי שצריך. ובהוריות תניא בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שהצבור צריכין להם מפסיעין על ראשי העם כו', ע' ט"ז יו"ד סי' רמ"ד סק"ז וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' כ"ב.
תוד"ה רבא אמר. ואר"ת דרבא איירי הכא אליבא דר' יוסי כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' בחקותי סי' קט"ז אות ג'.

דף קו.

ת"ר חליצה מוטעת כשרה כו' ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' י"א מה שהביא בשם תשובת הרא"ש,
שם א"ל ר' יוחנן אני שונה בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא כו' חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד ואת אמרת חליצתה כשרה, ע' בת' עונג יו"ט סי' ב' וסי' נ"ז,
שם חלוץ לה ובכך אתה כונסה לבתר דחליץ לה א"ל השתא מינך איפסלא לה חלוץ לה חליצה מעלייתא כי היכי דתישתרי לעלמא ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"ו וסי' אלף רנ"ב ובמיוחסות סי' קל"א ובת' מהר"ח אור זרוע סי' קכ"ו ובאבני מלואים ר"ס כ"ט ובס'

חזקה רבה חח"מ סי' צ"ט וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' צ"ג צ"ד ובאור זרוע ח"ג סי' רצ ח ובעונג יו"ט סי' יוד.
שם טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אלמא א"ל משטה אני בך כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תצ"ח וסי' תש"ו וסי' תתק"צ ובת' הריב"ש סי' תע"ו.
שם חליצה מעושית פסולה גט מעושה כשר ה"ד אי דאמר רוצה אני אפילו חליצה נמי כו', ע' בת' ח"צ סי' א' ובת' הריב"ש סי' תפ"ב ובעונג יו"ט סי' מ"ם בהג"ה.
רש"י ד"ה בתי עמודי והתייבמי לו, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ו.
תוד"ה אין לו אלא שכרו היינו דוקא כגון הכא כו' אבל היכא שלוקחין דבר גדול התם אין יכול לאמר לו משטה אני בך כו' ע' תומים סי' פ"א סק"ו.
תוד"ה ורבא ונראה לר"י כגרסת ספרים ישנים דגרסינן בדרב סחורה לא חיישינן ובדרבא חיישינן כו' ע"כ וכ"ה גרסת הרא"ש בסוגיין וע' ברשב"ם ותוס' ב"ב קל"ח ע"ב ובת' פמ"א ח"ב סי' ב' ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' נ"ב ובטו"א לר"ה סוף פ"ב.

דף קו:

במשנה מצות חליצה בא הוא ויבמתו לב"ד והן משיאין לו עצה הוגנת לו כו', ע' בת' שיבת ציון סי' צ"ח.
שם והיא אומרת מאן יבמי כו' והוא אומר לא חפצתי לקחתה ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ט ושם ח"ד סי' ל"ו ובמיוחסות סי' קכ"ג.
שם וירקה בפניו רוק הנראה לדיינים, ע' חוט המשולש חלק התשובות להגרא"י סי' י"ד.
שם הא קמ"ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' תצא סי' קנ"ד אות ד'.
שם רבא אמר אפסוקי מילתא היא כו'. ומשמע דכה"נ גרסת רש"י ותוס' אבל עה"ג הביא נמי מאן דגרסי אסוקי מילתא ע"ש, וכן גריס נמי בשאגת אריה סי' ז'.
שם אמר רבא אכלה תומא ורקתה אכלה גרגישתא זרקתה לא עשתה ולא כלום כו'. בס' התרומה סי' קל"ג מסתפק לאמר דכמ"כ גם דברים אחרים הגורמים רוק כמו רימונים נמי פסלי ע"ש.
רש"י ד"ה משרטט. וקיי"ל שלש תיבות של מקרא כותבין בלא שירטוט ד' אין כותבין כו'. ע' תוס' גיטין ד"ו ע"ב ד"ה א"ר יצחק ובמפרשי הרמב"ם אהא דסתר א"ע במש"כ ספ"ד מה' יבום ממש"כ ספ"ז מה' ס"ת ובס' המכריע דפוס לובלין דף ט"ו ע"ב.

דף קז.

במשנה בש"א אין ממאנין אלא ארוסות ובה"א ארוסות ונשואות כו', ע' בת' הרשב"א סי' תת"ג ובסי' אלף קפ"א ובס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ג'.

שם מ"ט דב"ש לפי שאין תנאי בנישואין כו', בזה הארכתי למאד בקונטרס מיוחד.

שם נכנסה לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר לפי שאין תנאי בחופה, ע' אבני מלואים סי' ל"ח סקי"ג.

שם לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ז ובתוס' גיטין פ"א ריש ע"ב.

תוד"ה א"ד יהודא אמר שמואל. וריב"ן הגיה כאן א"ר יהודא אמר רב כו', וכ"כ התוס' נמי בכתובות ע"ג ע"א ד"ה לא תימא וע' נוביי"ק חאה"ע סי' ס"ה.

בא"ד ועוד דאפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה קאמר הכא דאין תנאי בחופה, ע' בס' בני אהובה פ"ז הכ"ג מה' אישות.

בא"ד דאין רגילות שיהא נישואין מתבטלין מחמת תנאי שהיה בקידושין כו', ע' בת' שיבת ציון סי' פ"ח.

דף קז:

עולא אמר ממאנת אף לזיקתו מ"ט נישואי קמאי קעקרא ע' במגיד משנה פי"א הי"ז מה' גירושין.

תוד"ה הלכה כאותו הזוג פר"ח דוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא דמכשירים דיעבד משמע ע' בת' הרשב"א סי' אלף ק"ח ובנוביי"ת חאה"ע סי' קי"ד.

דף קח.

א"ר יהודא א"ש הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. ע' ברמב"ם ראב"ד ומפרשים פ"ד ה"ז מה' אישות ובאור זרוע ח"א סי' תרע"ז.

שם אי אשתו היא תיבעי גט לר"א נמי אי לאו אשתו היא מיאון נמי לא תיבעי אלא בכדי תיפוק, ע' בס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן.

במשנה הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רט"ו.

דף קח:

טעמא דנתארמלה או נתגרשה הא מיאנה מותרת לחזור לו אלמא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטה דידיה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קצ"ז
תוד"ה אלמא. ואמאי לא אמרינן אתי מיאונה ומפקע קידושי שני והוי כמו שזינתה אחר גירושין כו', ע' מהרש"א ובש"ק לירושלמי דפרקין ה"ה.

דף קט.

מספקא ליה אי מיתה מפלת אי נישואין הראשונים מפילים, ע' תרומת הדשן סי' רכ"ג וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף קצ"ח ובדורש לציון דרוש י"ב.
שם אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה כו', הא דלא קתני ונבעלה כשהיא גדולה דהא הכי קיי"ל לקמן ע"ב דקידושי קטנה מתלא תליא עד דבעיל עמש"כ בזה בחוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' יו"ד.
שם היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, עמש"כ בחידושי לעיל כ"א ע"ב.
במשנה ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה. ע"ל ד"ח ע"א ובת' הרשב"א סי' שנ"ח.
שם בחליצה כאבא שאול דתניא אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי כו' ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ו ובת' הרא"ש ריש כלל נ"ב.
רש"י ד"ה ר"ג אומר אין זיקתה אוסרת את זו דר"ג סובר אין זיקה כו', ע' דורש לציון דרוש ו'.

דף קט:

איבעית אימא תוקע עצמו לדבר הלכה בדיינא דאתא דינא לקמיה וגמר הלכה ומדמי מילתא למילתא ואית ליה רבה ולא אזיל משאיל כו', ע' בת' הרשב"א סי' תצ"א.
שם בעא מיניה ר' אלעזר מרב מ"ט דר"ג משום דקסבר קידושי קטנה מיתלא תלו וכי גדלה גדלי בהדה כו', ע' מה שהאריך בסוגיא זו בנובי"ת חאה"ע סי' נ"ב נ"ג נ"ד וע"ע בעמק יהושע סי' ט'
שם קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר א"צ גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני כו'. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' י"ט.
רש"י ד"ה מטתו בית המקדש ששם לשכת הגזית ע"כ. רש"י סתר הכא ממה שפירש בסנהדרין ד"ז ריש ע"ב, ועי' בתוס' דהכא.

תוד"ה רעה. וגם יהושע קבל רחב הזונה ע"כ, וקשה מה ענין רחב הזונה לשאר גרים הרי יהושע נשאה נמי לאשה כשנתגיירה, וכבר טרחו התוס' במגילה י"ד ע"ב להבין הלא היתה מז' אומות דכתיב בהו לא תחיה כל נשמה ואפילו בגיירותן לית להו חתנות, עד דמשום חומר הקושיא כתבו התוס' בסוטה ל"ה ע"ב דשמא על פי הדבור היה ע"ש, ואע"ג דהתוס' כתבו בלשון ושמא מ"מ יש סמך גדול לסברא זו, עפ"מ דקורא הדורות מראש ראה ויוכח אמת דמיהושע ורחב ביחד עתידין לצאת שמונה נביאים והם כהנים כדאמר במגילה שם. ולהכי נגזר על נשואיהן, וממילא בע"כ גיירה. ולפ"ז אין מקום להשוותה לשום גיורת בעולם וצ"ע כעת.
בא"ד יודע היה הלל בהן שסופם להיות גרים גמורים כו', וכ"כ התוס' נמי לעיל כ"ד ע"ב ד"ה לא בימי וע' בת' הגרע"א סי' מ"א.

דף קי.

אי דבעל מ"ט דשמואל כו' ע' אבני מלואים ר"ס ל"ט.
שם הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה כו', ע' מיוחסות סי' קכ"ה ובת' הרשב"א סי' אלף קפ"ה ובת' הרא"ש כלל י"ג סי' יוד ושם ריש כלל ע"ח ובמהרי"ק סי' כ"ט ובריב"ש סי' שצ"ט ובנובי"ת חאה"ע סי' ע"ב.
שם שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ז.
שם חרשת מעיקרא כי היכי דעל הכי נפק פקחת ואח"כ נתחדשה לא דמעכבא בה קרייה, ע' בת' עונג יו"ט סי' ב'.
רש"י ד"ה כונס. שכשם שנכנסה ברמיזה כך תצא ברמיזה ולא צריכה חליצה, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' פ"ד.
תוד"ה לפיכך מספקא לר"י אי טעמא דאפקעינהו משום דכל מקדש כו' ע"כ, הנה מפרש"י הכא משמע בהדיא דהוא משום דכל דמקדש כו', וכה"נ בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ה וע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' רס"ח.

דף קי:

דיתבי וקמקוו אקוותא מקהילים תלמידים כו' ע"כ, ומלשון זה הוא הא דתנן ספ"ד דנגעים וד' יהושע קיהה, וע"ש בר"ש ובתוס' נדה י"ט ע"א ד"ה אמר ובסנהדרין פ"ז ע"ב ד"ה ר' יהושע, ועפ"ז יהיה פירוש המשנה דר' יהושע אסף אסיפת חכמים לשאלה חמורה זו, והא דאמרינן עלה בכתובות ע"ה ע"ב מאי קיהה, הכוונה איך החליטה האסיפה, אמר רבה קיהה וטיהר, כגירסת התוס' שם. דאם כוונת מאי קיהה לפירוש התיבה, הי"ל

לפרש אסיפה וכדומה, ומדהשיב על הענין דטיהר. ש"מ דגם השאלה היתה על החלטת הענין. ועמש"כ בחידושי לנגעים שם.
שם ואמינא להו אנא אפילו נפלה ליה מאחיו חרש נמי מספקא ליה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קצ"ו
שם חרשת קנויה ומשוירת קטנה קנויה ואינה קנויה כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"ד.

דף קיא.

אלא אי אמרת ר' נחמיה הא אמר ביאה פסולה פטרה אלא ש"מ רבנן היא ש"מ, ע' אור שמח קונטרס זיקה אות כ"ז.

דף קיא:

במשנה היבמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר שלשים יום מבקשין הימנו שיחלוץ לה. ומוקמינן בגמרא משום דעד תלתין יומין מוקים אינש אנפשיה, וכ' בת' נחלת דוד סי' כ"ו בשם רבו הגאון החסיד מהר"ח זצ"ל מוואלאזין, דחזקה זו נחשבת בין היותר תקיפות בש"ס, עד שהיא בגדר אנן סהדי ע"ש. ועפ"ז מובן הא דאמרינן במו"ק כ"ג ע"א, במעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן כו' ואעפ"כ לא בא עליה אלא לזמן מרובה מאי לזמן מרובה אר"פ לאחר שלשים יום, דלכאורה מנ"ל לר"ם להגביל משך הזמן דלאחר שלשים יום דדוקא זהו זמן מרובה. דילמא הרבה יותר ויותר, אולם לפי המבואר הכא ניחא כנ"ל, וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ע וסי' תתקמ"ז.
שם הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה כו', ע' בת' הריב"ש סי' ק"ד וסי' שס"א ובת' מהרי"ק סי' ק"ב.
שם ואימא ה"נ א"ק כי ישבו אחים יחדיו אפילו בן יום אחד. ע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ד ושם מ"ת סי' ק"מ.
שם טענת בתולים כל שלשים יום דברי ר"מ ר' יוסי אומר נסתרה לאלתר לא נסתרה אף לאחר כמה שנים. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכ"ט ובת' הרא"ש כלל ל"ז סי' ב' ובת' מהרי"ק סי' ק"ה ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ג.

דף קיב.

הנהו שניהם מודים דאתו לקמיה דרבא כו' צריכה גט וחליצה, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ס"א.

שם איבעיא להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו כו' רב אמר יבם אינו כבעל ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל כו', ע' בת' הריב"ש סי' של"א ובס' חזקה רבה חי"ד ס"ס קס"ז ובמחנה אפרים ה' שבועות סי' ב'.
רש"י ד"ה שניהם מודים. שלא נבעלה ומעיקרא אמר בעלתי. ע' חוט המשולש חלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' יוד.
רש"י ד"ה השמים ביני לבינך גלוי וידוע לפניו שאינך נזקק לי כדרך בני אדם כו'. ע' ברש"י ור"ן לנדרים ד"צ ע"ב ובת' מהר"ם ב"ר בדוך סי' תקס"ז ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב הנ"ל שער שני סי' סמ"ך.

דף קיב:

במשנה נשתטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציאה עולמית. ע' מיוחסות סי' צ"ט ובראבי"ה ס"ס קנ"א ובעונג יו"ט סי' ב'.
שם שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו, ע' מיוחסות סי' קל"ח ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תמ"ג ובדורש לציון דרוש י"ב.
שם ומ"ש בשוטה ושוטה דלא תקינו להו רבנן נשואין כו', ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ב' ובת' הרא"ש כלל מ"ב סי' א'.
שם קטן דאתי לכלל נישואין לא תקינו רבנן נישואין, והנה עפ"ז ניחא הא דפירש"י בסנהדרין ק"ד ע"א אהא דדרשו העיר רבתי עם שהיו משיאין קטנה לגדול וגדולה לקטן דלא קטן וקטנה ממש אלא שעומדין על פרקן כו' ע"ש, משום דקטן ממש לא תקינו ליה רבנן נישואין, ואפשר דשיטת רש"י היא כדעת הרשב"א בתשובותיו סי' תת"ג ובחלק רביעי סי' ר"ז דביאת קטן היא בעילת זנות ולא כמש"כ התוס' לעיל ס"ב ע"ב וצ"ו ע"ב ובסנהדרין ע"ו ע"ב דליכא איסורא, ובשו"ע אה"ע סי' א' ס"ג נקטו כשיטת הרשב"א וע"ש בביאור הגר"א סק"ו ובמק"א הארכתי בזה וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף ר"ג ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקל"ט ובת' משיב דבר ח"א סי' י"ט וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ק'.
רש"י ד"ה שהשיאה אביה בקטנותה וקיבל קידושיה והוו קידושין גמורים שיוצאה בגט ואפילו משגדלה ופקע כח אב מקבלת היא את גיטה ע"כ. וקשה מי אלים קידושי אביה אף אחרי שגדלה מסתם קידושי אשה ואפ"ה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה כדתנן במשנתנו. הלא דאין צריכין דעתה להתגרש, וא"כ כל עדותו של ר' יוחנן בן גודגדא על

החרשת שהשיאה אביה דיוצאה בגט נפל בבירא אחרי דכל אשה מתקדשת מדעתה ומתגרשת בע"כ וצ"ע, וע"ל קי"ג ע"א רש"י ד"ה על החרשת ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה דאין אדם. מיהו היכא שנשאת לו כבר תקינו רבנן שאינה מתגרשת כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ג'.

דף קיג.

דתניא ר' יצחק אומר משום ר"א תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהוא ספק. ע' בת' הרשב"א סי' של"ה.
שם וא"ד אר"ח בר אשי א"ש אשת חרש חייבין עליה אשם תלוי כו', ע' פני יהושע לגיטין כ"ח ע"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ה.
שם בעי רב אשי מ"ט דר"א מיפשט פשיטא ליה דחרש דעתא קלישתא הוא ומיהו מספקא ליה אי דעתא צילותא כו'. ע' בת' עונג יו"ט סי' קמ"ה וסי' קנ"ג וע"ע בח"ס אה"ע ח"ב סי' ב' ובס' מבית מאיר ח"ב ס"א.
רש"י ד"ה על החרשת שהשיאה אביה בקטנותה שיוצאה בגט ואפילו משתגדיל ואין אביה מקבל גיטה מקבלתו היא ויוצאה כו' ע"כ, וקשה איך יעלה על הדעת שאביה יהא מקבל גיטה משתגדיל. הרי לא זכתה לו תורה בה רק זכות הקידושין כדילפינן בסוטה כ"ג ע"ב מקרא דאת בתי נתתי לאיש. אבל לא לקבל גיטה, ומכש"כ לפ"מ דרש"י גופיה פי' במשנתנו דמשגדלה פקע כח האב, ועמש"כ בחידושי שם וברש"י גיטין נ"ה ע"א ד"ה שהשיאה אביה וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה ועל קטנה. אע"פ שאין נישואיה נישואין גמורים אכלה בתרומה דרבנן, ע' בת' פרי יצחק ח"א סי' י"ב.
תוד"ה ואילו חרשת. וא"ת מנלן אי משום דנקט קטנה דילמא כש"כ חרשת כו', ע' בת' שיבת ציון סי' ד'
תוד"ה שמא יאכיל. ובקונטרס פי' בהנזקין דלא גזרינן אטו קטן שישא גדולה משום דלית ליה נישואין כו' ואין נראה כו' ע' נוב"ק חאה"ע ס"ס ס"א ובדורש לציון דרוש י"ב.

דף קיג:

ואי אמרת עתים חלים ועתים שוטה קדושי מצי מקדש גרושי לא מצי מגרש מאי תיקו ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"א ובת' עין יצחק חא"ח סי' א' ושם ח"ב אה"ע סי' ז'
שם דבר תורה שוטה מתגרשת מידי דהוה אפקחת בעל כרחה ומה טעם אמרו אינה מגורשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר. ע' בת' פמ"א ח"א סי' ד'.

שם מי לא א"ר יוחנן בן גודגודא לא בעינן דעתא ה"נ לא בעינן דעתא ע' בת' הרא"ש כלל מ"ו סי' ב'.
תוד"ה יצתה זו. אור"ת דהיינו דוקא באין לה אב כו', ע' תוס' גיטין ס"ד ע"ב ד"ה וכל שאינה ובפני יהושע שם ובת' שיבת ציון סי' פ"ו.
בא"ד תלתא מילי איכא בינייהו עבר וגירש כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' פ"ג.
בא"ד אין זה תימא ב"ב בי יש סוגיות ומימרות הפוכות מש"ס שלנו. וכ"כ התוס' בכתובות ק"ב ע"א סד"ה אליבא וע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ח'.

דף קיד.

אלמא קסבר קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו. הנה לפמש"כ התוס' בנזיר כ"ח ע"ב ובתו"י ליומא פ"ב ע"א דחינוך לא שייך אלא באב ולא באחרים, וכ"מ ברש"י ריש חגיגה וברמב"ם בכ"מ ומהם ס"ה מא"ס. א"כ עצה זו דליטיילו טלי וטלייא כדי להביא המפתחות היתה רק לב"ד או לאנשים אחרים. אבל לא לאבותיהם של התינוקות. וע' מה שהאריכו בזה הרשב"א ושאר ראשונים בסוגיין ובמש"כ בחידושי לשבת קכ"א ע"א וע"ע בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שי"ל זה מקרוב מחברת מקיצי נרדמים ש שער ראשון סי' תע"ו ושם שער שני סי' פ"ח.
שם ספוקי מספקא ליה קאי הכא מדחי קאי הכא מדחי, כה"ג מו"ק ט"ו ע"ב וע' ברש"י יומא מ"ז סוף ע"א ד"ה דילמא.
שם ת"ש אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים כו', ע' ת' הרשב"א סי' קכ"ח ובאור שמח ריש ה' חמץ וע"ע במל"מ ס"ה מאכלות אסורות ובח"ס חא"ח סי' פ"ג ובת' פרי יצחק ח"א סי' י"א ובס' חזקה רבה חא"ח סי' י"ג ובס' מבית מאיר ח"ב סכ"ז.
תוד"ה וקסבר. וי"ל דאיצטריך טעמא דהכא דמפרק כלאחר יד הוא משום ר' יהודא דסבר יש דישה שלא בגידולי קרקע כו', ובלשון זה ממש כתבו התוס' בכתובות ד"ס ע"א, וקשה אמאי איצטריכו להתוס' כל האריכות הלא במקור הדבר בשבת צ"ה ע"א דחולב חייב משום מפרק. הסכימו התוס' לפירש"י דחיובא דמפרק הוא משום דש ובריתא אתיא כר' יהודא דאמר יש דישה שלא בגידולי קרקע ועמש"כ בחידושי שם וצ"ע, וע' בת' הגרע"א סי' ה' וע"ע ראבי"ה סי' רכ"ג ובריב"ש סי' קכ"א.

דף קיד:

ואי אשמעינן טומאת כהנים שאני משום דריבה בהן מצות יתירות אבל הני אימא לא צריכא, ע' נובי"ת חא"ח סי' א'.

שם ת"ש שני אחין אחד פקח ואחד חרש כו' תיתב גביה קטן אוכל נבילות הוא כו', הנה מכאן משמע דחרש דמיא בזה לקטן, וע' בת' שיבת ציון סי' ד'.
במשנה האשה שהלכה היא ובעלה למדה"י שלום בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי תנשא כו', ע' בת' הרא"ש ריש כלל מ"ד.
שם איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם מהו כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"ב סי' א' תוד"ה זימנין. והיא יראה לעמוד עד שימות לפי שזורקין חצים ואבני בלסטראות במלחמה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' צ"א.
תוד"ה מי אמרינן. כיון שידוע לעולם שהיא מלחמה יריאה לומר מת על מטתו כו', ע' תומים קונטרס כללי מגו סי' מ"א

דף קטו.

סבר דב חייא בר אבין למימר היינו עישינו עלינו בית כו' אמר רבא מי דמי כו', ע' בת' הרמב"ן הנדפסת בסוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ו.
שם איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו כו' ע' בת' הרשב"א ח"ו סי' קי"ב ובת' מהרי"ק ס"ס ל"ב ובת' ושב הכהן סי' כ"ו ובהעמק עמק שאלה לשאילתות פ' תבא ר"ס קנ"ט ובחוט המשולש חלק התשובות להגרא"י סי' ב'.
שם ותסברא משאל"ס נינהו ומשאל"ס אשתו אסורה כו', ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג.
שם אלא ה"ד דאמרו אסקינהו קמן וחזנהו לאלתר, ע' בת' הריב"ש סי' שע"ז
רש"י ד"ה פסחא דידא מאיש אחר הבא להצילו, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ס"ז.
רש"י ד"ה מים שאין להם סוף מפרש בפרק בתרא כל שעומד ואין רואה מארבע רוחותיו, בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' מ"ב תמה ע"ד רש"י שכ' מפרש לקמן ובגמרא אינו מפורש וע"ש מה שהאריך בזה.
רש"י ד"ה אשתו אסורה. שמא צף מתחת המים ויצא ע' בת' נחלת דוד סי' י"ח וע"ע בת' הגרע"א סי' ק"ט ובחוט המשולש חלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' ו'.
תוד"ה טעמא דעד אחד נאמן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר כו', ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' צ"א ובת' הגרע"א סי' ק"ז ובת' מהרי"ק סי' קע"א.
תוד"ה אמר. י"ל דשום אונס היה וכן יש בירושלמי ירמיה עיבר בחו"ל וכן יחזקאל וברוך בן נריה כו' ע"כ, וכן מובא בתוס' סנהדרין י"א סוף ע"ב והוא בירושלמי שם פ"א ה"ב ע"ש ואפ"ה לא תקשה מהא דתניא בפדר"א פ"ח דיחזקאל רצה לעבר את השנה בבבל א"ל הקב"ה יחזקאל אין לך רשות לעבר את השנה בחו"ל הרי ישראל אחיכם והם יעברו

את השנה שנאמר בני אדם בית ישראל יושבים על אדמתם שלהן הוא ל לעבר את השנה ע"ש. די"ל דכשאמר לו השי"ת כן, הרי בודאי היה לבני א"י האפשרות לעבר השנה, והא דאמר בירושלמי דיחזקאל עיבר השנה בחו"ל, בזמן אחר היה כשלא יכלו חכמי ישראל לעבר בא"י, כדמוכח בירושלמי שם שהיה אונס. משו"ה הוכרח ל לעבר בחו"ל.
תוד"ה והא מים השתא ס"ד שראו הנשים שטבעו אבל לא ראוהו שהעלם המים ולכך אמרו בדדמי, ע' נובי"ק חאה"ע סי' ל' ובת' הגרע"א סי' ק"ז.

דף קטו:

מי דמי התם קאמרי סימנים הכא שומשמי מאי סימנא אית להו, ע' כתובות פ"ה ע"ב ובתשובת הרמב"ן שהובא סוף ס' דעים להראב"ד סי' רכ"ו ובקצוה"ח סי' רנ"ט סק"ב ובעולת שמואל לכתובות כ"ב ע"ב.
שם מצא כלי וכתוב עליו קו"ף קרבן כו' שבשעת הסכנה כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קס"א.
שם אי נמי לפנחיא שבקיה ע' רש"י ב"ק ק"ג ע"א ד"ה ופנחיא בעלמא ובת' הרא"ש כלל פ"ו סי' א'.
שם מי חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"ט ובת' הרא"ש כלל נ"א סי' א' ב' ובת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' א' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ג ובחוט המשולש חלק התשובות להגרא"י סי' א'.
שם דההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא וכתיב בצד קלוניא מתא כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"ח וסי' אלף רכ"ב ובח"ס אה"ע ח"ב סי' י"ב.
שם ושלח ליה תיבדק נהרדעא כולה ורבא אמר אם איתא יבדק כל העולם מיבעי ליה.
ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' מ"ה ובביאורי הגר"א לאה"ע סי' י"ז ס"ק ע"ב.
שם והא חבי בר גנאי וננאי בר חבי במחוזא שכיחי טובא, ע' תומים סי' מ"ט סק"ו.
תוד"ה וקאמרי סימנים קמא אבל ע"י טביעת עין אין להאמינם דאמרי בדדמי כו', ע' בת' שיבת ציון ס"ס ע"ט.
תוד"ה וקאמרי סימנים וכן מפרש ר"ת לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג' ימים שכשנשחתה צורת פניו מיירי כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' מ"ם.

דף קטז.

ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתיב ביה הכי בסורא מתא כו', ע' בס' התרומה סי' לכ"ט.
שם ולא הוה ענן בר חייא אירינא לבר מענן בר חייא מחגרא כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ג ובת' הריב"ש סי' קי"ז וסי' תק"ח

שם היכי דמי קטטה בינו לבינה כו', ע' מה שהאריך בזה בת' הגרע"א סי' ק"ל
שם ולהימנה מדרב המנונא דא"ר המנונא אשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת כו', ע' בת' הרא"ש ריש כלל מ"ד.
שם באומרת גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאילנא ואמרו להד"ם ע' בת' עונג יו"ט סי' קכ"ג.
שם מ"ט דקטטה רב חנינא אמר משום דמשקרא ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"ז ובמיוחסות סי' קל"ג ובנובי"ק חאה"ע סי' מ"ב ובמה שהאריכו מפרשי הרמב"ם רפי"ג מה' גירושין.
תוד"ה למאי ניחוש. והא דאמרינן בפ' ג"פ אותיות נקנית במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה כו', ע' בס' הזכות סי' ל"ד ובס' אבן האזל פ"ו ה"י מה' מכירה.
תוד"ה הכא חיישינן וה"ר מנחם פי' דהתם אם איתא דאזלו בגמלי פרחא היה להן לטעון כן כו', ע' בת' ח"צ סי' ל"א.
תוד"ה וליהמנה. וי"ל דכשתובעת כתובה אינה נאמנת אלא דוקא לענין נישואין, ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ב.

דף קטז:

עד אחד בקטטה מהו מ"ט דעד אחד מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר כו', ע' בת' שיבת ציון סי' ל"ח
תוד"ה איכא בינייהו. וא"ת ואמאי לא תשקר והלא היא משקרת שאמרה גירשתני בפני פלוני ופלוני ושיילנא להו ואמרו להד"ם כו' ע' נובי"ק חאה"ע סי' מ"ב.
תוד"ה באותה שעה. וי"ל דאין זה מנו שאם תאמינה לאמר מת היתה אומרת כמה פעמים בדדמי כו', ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' ל"ד.
תוד"ה שאין. וי"ל דלא שמעו בו שמת בעד אחד אלא ע"י קול בעלמא כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ה'.

דף קיז.

במשנה אמרו להם ב"ש והלא מספר כתובה נלמוד שהוא כותב לה שאם תנשאי לאחד תטלי מה שכתוב ליכי כו', ע' ראב"ן סי' ק"ז ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ג.
שם באת לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני להנשא מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה תנו לי כתיבתי אף להנשא אין מתירין אותה. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רנ"ה ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' סמ"ך.

שם איבעיא להו התירוני להנשא ותנו לי כתובתי מהו כו' ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ר"א ובת' הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ב ובנובי"ת חאה"ע סי' צ"א.
במשנה הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"א.
שם א"ד אחא בר עויא בעי במערבא חמותה הבאה לאחר מכן מהו כו', הרי"ף והרמב"ם השמיטו לבעיא זו וע' בת' הגרע"א סי' פ"ו.
רש"י ד"ה שאין האחין. דרחמנא אמר ע"פ שני עדים כו' ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ל"ג.
תוד"ה וחזרו. וי"ל דב"ה לא חזרו בהם מטעם מדרש כתובה אלא מטעם ק"ו כו', ע' בת' שיבת ציון סי' פ"א.
תוד"ה חוץ מחמותה וא"ת והלא כשמעידה על יבמה שמת שמא ייבמה בעלה ותהא צרתה לאלתר וי"ל כו'. ע' מל"מ פי"ב הט"ז מגירושין

דף קיז:

ב"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים כו', ע' בת' הרשב"א סי' תשמ"ח וסי' תתל"ז ובת' הריב"ש סי' קנ"ה ובנובי"ק חאה"ע סי' מ"ו וע"ע בת' מהרי"ק סי' פ"ז.
שם אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי, ע' תרומת הדשן סי' שנ"ג.
במשנה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג רמ"א הואיל ומכחישות זא"ז הרי אלו לא ינשאו ר"י ור"ש אומרים הואיל זו וזו מודות שאין קיים ינשאו, ע' בת' הרא"ש כלל נ"א סי' ד'
רש"י ד"ה אמרה מת בעלי. כי היכי דלבתר שעתא כשישוב בעלי ובעלה תדחה לחרפות ולא תיתי לטרדן כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ב.
רש"י ד"ה בפסולי עדות. ואע"ג דשנים שאמרו לא מת נשים היו הרי עד ראשון בטל אצלן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקס"ח וסי' תקע"ב.
תוד"ה לאו משום. מ"מ נתיר לחמותה כשנשאת הכלה דהשתא לא תיתי ותצטער שהרי לא תחזור להיות כלתה כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' מ"ב.
תוד"ה הא לא נשאת. משמע דמילתא דעולא איירי בדיעבד אבל לכתחילה מודה דלא תנשא כו', ע' בתוס' כתובות כ"ב ע"ב ובסוטה ל"א ע"ב ובת' אבקת רוכל סי' ק"פ קפ"א וע"ע בת' הרשב"א סי' תתל"ז.
בא"ד ה"מ התם דמדאורייתא עד אחד מהימן בסוטה כדנפק"ל התם מועד אין בה אבל הכא גבי אשה דלא מהימן אלא מדרבנן לא חשיב כשנים כו', ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' רי"ש.

דף קיח.

וליפלוג ר"מ ברישא א"ר אלעזר במחלוקת שנויה ור' יהודא ור"ש היא כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' מ"ו.
שם וצריכא דאי איתמר הך קמייתא בהא קאמר ר"ט משום דצערא דגופא כו', ע' ברש"י דלעיל קי"ז סוף ע"א ובנובי"ת חאה"ע סי' ס"ד.
רש"י ד"ה לא מת לאו הכחשה היא דרבנן הימנוה לקמא ע' בתוד"ה דכל לא מת ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' י"ג.
תוד"ה סד"א. וי"ל דאפילו מודה ונתנה אמתלא לדבריה אינה נאמנת ול"ד כו'. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' נ"ו וע"ע בת' הגרע"א סי' פ"ה.
תוד"ה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. מספקא לר"י אי דוקא בתרומה דרבנן א"נ בתרומה דאורייתא כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קל"א.

דף קיח:

על מה נחלקו על שבעל ר"ט אומר מניח כתובה ביניהן ומסתלק ר"ע אומר עד שישלם לכל אחת ואחת כו' לא נחלקו אלא שגזל מחמשה שאמר ר"ט מניח גזלה ביניהם ומסתלק ורע"א עד שישלם גזלה לכאו"א והנה עפ"ז הקשה בב"ש סי' מ"ט סק"ב כיון דבגמרא מדמה אלו השני דינין להדדי א"כ אמאי לא ישבעו הנשים לנטילת כתובתן כמו הנגזלים דכל אחד נשבע ונוטל כמבואר בחו"מ סי' שס"ה, ותירץ הקרבן נתנאל בסוגיין דגבי נשים שהוא טוען שמא, הוא מחוייב שבועה דאורייתא דהא מודה באחת מהן ואינו יכול לישבע משלם משא"כ לענין גזל השבועה לנגזלים כדתנן אלו נשבעין ונוטלין הנגזל משו"ה כל אחד נשבע ע"ש ולעד"נ דשבועה זו אין לה שום שייכות עם דין המשנה דנגזל נשבע דזהו רק בנגזל אחד אבל בגזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל כמו דתקנו רבנן קנס להגזלן שישלם לכל אחד:
ואחד כמ"כ תקנו שבועה לכאו"א מהנגזלים, כיון דלכו"ע מדין התורה פטור בחדא תשלומין, וכמ"כ תקנו רבנן קנס להמקדש אחת מחמש נשים בביאה ואינו יודע לאיזו מהן קידש שישלם הכתובה לכל אחת ואחת, א"כ שפיר הקשה הב"ש מדוע גבי גזלה תקנו עם הקנס שבועה לכ"א מהנגזלים וגבי הנשים לא תקנו שום שבועה רק כל אחת נוטלת כתובתה.
לכן נלע"ד דגבי גזלה מצאו מקום להטיל שבועה על כל אחד מהנגזלים שמא ע"י חומר השבועה יפרוש מטענתו, ולמי שמגיע הגזלה הרי ישבע באמת והגזלן יצא ידי חובתו

דבר תורה, ואם ישבעו כולם יטלו מטעם הקנס דרמו רבנן על הגזלן לשלם לכולם, אבל עכ"פ יש מקום לאמר דחומר השבועה יגרום להתובעים שאינו שלהם ובידעם בעצמם בשקרם שיסתלקו מתביעתם משא"כ בקידושין דהשבועה לא תגרום שום ביטול לתביעת כתובתן דבע"כ כל אחת תתחזק בשקרא שאמרה דלפי טענתה אכתי קשורה להשיג ממנו גט פטורין.

עוי"ל דגבי קידושין ראוי לקנוס יותר שישלם הכתובה לכל אחת אף בלא שבועה דהו"ל לדייק יותר לידע את מי הוא מקדש בביאה. בשביל ההתחייבות לה כחוק בעל לאשתו בכל הדברים ושיהיה נאסר בקרובותיה משא"כ בגזל דהקנס אינו משום דהו"ל למידק למי יגזול רק על כלל הגזילה, ומשו"ה יספיק הא דקנסינן ליה לשלם לכל אחד עכ"פ בשבועה כנלע"ד, ועמש"כ בחידושי לב"מ ל"ז ע"א.

במשנה ניתן לי בן במדה"י ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רנ"ב.

שם ואין האיש נאמן לאמר מת אחי שייבם אשתו כו' ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' קס"ד.

שם המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקל"ט ובחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל ריש ה' גירושין וע"ע נובי"ק חאה"ע סי' מ"ב ובתרומת הדשן סי' קפ"ח.

שם דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ע' בת' חות יאיר סי' רכ"א ובתרומת הדשן סי' דל"ז ובס' אגודת אזוב מדברי חאה"ע סי' ט"ו.

תוד"ה א"ל, וי"ל דדייק מדקתני חולצת דמשמע שכן הדין, ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל ס"ס ג' ובחלק התשובות של הגאון ר' הלל ז"ל סי' א'.

דף קיט.

אלא לא תנשא אמאי הלך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות עברות ויולדות כו', ע' קצוה"ח סי' ר"פ סק"ב.

שם מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו, ע' מל"מ פ"א הי"ז מה' יו"ט ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"א ובמש"כ בחידושי לבכורות ד"כ ע"ב, וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"א ובת' מהרי"ק סי' ע"ב ובנובי"ק חא"ח סי' כ"א ובמ"ת חאה"ע ס"ס ס"ו ובתרומת הדשן סי' רכ"ג ובטו"א לר"ה י"ח ע"א.

שם אלא אמר רבא רישא חזקה לייבום ורובא לשוק כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ג.

תוד"ה יצתה מלאה אע"ג דאיכא חזקה דמסייע לרובא דנקבות ומפילות חוששת דאיתרע ליה חזקה שיצתה מלאה. ע' נובי"ת חי"ד סי' ר"ז.
תוד"ה ר"מ. אבל דתלי במעשה לא אזלינן בתר רובא וי"ל דהכא כרבא דל"ל ההוא שינויא כו', ע' פלתי סי' א' סק"ז ובת' שיבת ציון סי' כ"ט.
תוד"ה מחוורתא. דאי אמרת אוקי בהמה בחזקת שלא ילדה אדרבה העמיד הולד בחזקת שאין קדוש בבכורה שהיה חולין במעי אמו כו' ע' בת' שיבת ציון סי' מ"ט ובאבני מלואים סי' ד' ס"ק י"ז ובת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ד ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ו'.

דף קיט:

ואייתי מיעוטא דמפילות סמוך לחזקה והו"ל פלגא ופלגא, ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' ד'
שם ומיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ. ע' תוס' גיטין ד"ב סוף ע"ב ובראבי"ה סי' קנ"א ובמהרי"ק סי' ק"ע קע"א.
שם שמא יהא ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה, ע' שאגת אריה סי' צ"ג וע"ע בת' הריב"ש סי' תק"ט.
שם דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי קשרו חלוצה לכהן. ולכאורה אתיא כרב אשי בקידושין פ"א ע"א דחייש לאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא ולא כמר זוטרא שם. ומצאתי בת' באר יצחק חי"ד סי' ג' שהאריך לחלק בזה. וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' מ"א.
במשנה שתי יבמות זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' כ"ז.
רש"י ד"ה רישא חזקה. ולשוק נמי לא כר"מ דחייש למיעוטא, הנה בזה חזינן דעת רש"י דלרבנן תנשא לשוק מטעם רובא אף דאיכא תרי חזקי נגדה. וע' חוט המשולש חלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' ח'.

דף קכ.

ת"ש ר"א אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם כו', ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' יוד וסי' י"ח.
שם וליחוש דילמא בגיטא אתאי כו'. ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ב.
במשנה אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"א ובת' הרא"ש כלל נ"א סי' ו' ובתרומת הדשן סי' רל"ט

שם אין מעידין אלא עד שתצא נפשו ואפילו ראוהו מגוייד כו' ע' בת' הריב"ש סי' שע"ט
שם אין מעידין אלא עד ג' ימים כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' ל"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' תבוא סי' קנ"ט אות א'.
שם אמר רבא דכו"ע סימנין דאורייתא כו', ע' תוס' חולין צ"ו ע"א ד"ה פלניא ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בס' חזקה רבה חאה"ע סי קמ"ט.
שם ואיכא דאמרי אמר רבא דכו"ע סימנין דרבנן. ע' ברי"ף ומה שהאריך בדבריו בהעמק שאלה לשאילתות פ' קדושים ס"ס צ"ט.
שם והכא בשומא סימן מובהק קא מיפלגי כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שע"א תוד"ה אין מעידין. כיון שנשאר גופו שלם וגם יכול להיות שהוא בתוך ג' ימים כגון שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג"י דוקא ותשובת ר"ת כתובה בספר הישר. ע' נובי"ת
חאה"ע סי' נ"א ושם סי' ס"ב ובח"ס אה"ע ח"א סי' נ"א וע"ע בתרומת הדשן סי' ר"מ.
תוד"ה אמר רבא דכו"ע סימנין דרבנן וא"ת ברייתא דמצא קשור בכיס כמאן תוקמא, ע' מה שתירץ בת' באר יצחק חאה"ע סי' ו'

דף קכ:

ואי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"א ובת' הגרע"א סי' ק"ז.
שם ואב"א כליו בחוורי וסומקי, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ס"א ובת' עין יצחק אה"ע ח"ב ס"ס ב'.
שם מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא. ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' ט"ז.
שם רבא אמר בסכין מלובנת ודברי הכל, ע' ח"ס חי"ד סי' נ"ב.
שם שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו. ע' בס' התרומה סי' ק"ל.
תוד"ה כליו השני. וי"ל דלא חיישינן לשאלה אלא בדבר איסור אבל בממון לא חיישינן לשאלה, וכ"כ הרא"ש בתשובותיו כלל ק"ה סי' ט'
בא"ד וי"ל דפשיטא ליה ודאי אפילו אי חיישינן לשאלה מה"ת אבל מדרבנן לא חיישינן לשאלה להחזיר אבידה. ע' בת' עונג יו"ט סי' קל"ד ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ג
בסה"ד מיהו למסקנא אתי שפיר דלא חיישינן לשאלה אפילו באיסור, ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ל"ב וע"ע נובי"ק חאה"ע סי' נ"א.

תוד"ה למימרא. ותנן נמי אין מעידין על הגוסס כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' ו'
תוד"ה אלא מעתה. דס"ד טעמא דחייב לגלות לפי שמת לאלתר כו' ולית ליה השתא הא דאמרינן בפ' אלו נערות כו' ע' בביאור הרחב דבר לפ' משפטים ס"ס כ"ב.

דף קכא.

ההוא גברא דאטבע בדגלת כו' ואנסבוה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי, ע' בת' ריקאנטי סי' רמ"ב ובנובי"ק חאה"ע סי' כ"ח ובת' הגרע"א סי' ק"ז.
שם וחכ"א מים שיש להם סוף אשתו מותרת ושאין להם סוף אשתו אסורה כו', אולם אין זה ענין לדין אנינות ואבילות כמש"כ הראב"ן בסי' ק"ח וע"ש מה שהאריך בזה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ש"כ ת"ג תתקע"א ובת' הריב"ש סי' שע"ט ובת' הגרע"א סי' ק"ח ק"ט.
שם א"ל רב לשמואל תא נשמתיה א"ל נשלח ליה ברישא כו', ע' מהרי"ק סי' צ"ג.
שם ומר מ"ט עביד הכי מיטעא טעינא כו', אמנם אי לא הוה אמר דטעה אז הוו שמתוהו כדכ' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"ד וע"ש סי' שט"ו וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' צ"ז.
שם מחילה של דגים לא שכיחא, ע' בת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' א'.
שם דף של ספינה נזדמן לי כו' גל טרדני לחבירו וחבירו לחבירו עד שהקיאני ליבשה כו', בת' נחלת דוד סי' י"ח האריך מהך דהכא לענין תחת הקרח שאין שם לא דף ולא גלים אם בכה"ג הותרה וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' תבוא סי' קנ"ט אות א'.
שם ר' יהודא בן בתירא אומר אף לחפירה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו חיישינן שמא חבר הוא ות"ק אגב איצטא מזקי ליה, ונראה דאפ"ה אפ"ל דסוגיא דברכות ל"ג ע"א אתיא אפילו לריב"ב. דאיהו לא קאמר רק דחבר יוכל להנצל אפילו מאיצטא דנחשים ועקרבים. אבל סתם אדם מודה ריב"ב לת"ק דאגב איצטא מזקי ליה, וגבי יוסף הצדיק אע"ג דהשליכוהו בבור שהיו בו נחשים ועקרבים כדאמרינן בשבת כ"ב ע"א, ובכ"ז ניצל מהם, התם נס היה ואין מזכירין מעשה נסים כדאמרינן בסמוך.
תוד"ה ולא היא. ואע"ג דרובייהו צורבא מרבנן אי סליק קלא אית ליה מ"מ לא חיישינן לאותו רוב ולא תנשא לכתחילה כו', ע' בת' שיבת ציון סי' פ' ובת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' א'.

דף קכא:

נפל לתוך כבשן האש מעידין עליו, ע' ב"ש וח"מ סי' י"ז סעיף ל' ובס' אגודת אזוב מדברי חאה"ע דף מ"ז ע"א.
שם א"ר יוסף בא לב"ד ואמר איש פלוני מת השיאו את אשתו זהו נתכוין להתיר כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ע"ו ובת' הרא"ש כלל י"ח סי' ט.
שם אלא מתני, דקתני ובנכרי אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכ"ל במסיח לפי תומו. ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' רס"ט.
שם ש"מ הא דאמור רבנן מים שאל"ס אשתו אסורה ה"מ לכתחילה אבל אי נסיב לא מפקינן לה מיניה, במיוחסות סי' קכ"ח מסיק עלה ומ"מ מי שמתירה לבעלה בר נדוי הוא כו', וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"כ.
שם ולא היא ל"ש גברא רבה ל"ש לאו גברא רבה דיעבד אין לכתחילה לא. ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' ב' וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"ב ובאור שמח פי"ג ה"כ מה' גירושין.
שם ההוא נכרי דהוה קא"ל לישראל כו' שמעה דביתהו ואתאי לקמיה דאביי שהיתא תלתא ריגלי כו', ע' מה שהאריך בזה בת' מקום שמואל סי' י"ט.
רש"י ד"ה אגב איצצא. אבל גוב אריות רחב הוא ואין עומד עליהן ופעמים שאינן רעבים ואין אוכלין אותו. ע' בת' הריב"ש סי' ש"פ.
רש"י ד"ה שלום. שעדיין יכולה לחיות וכן בשנייה אבל שלישית שאינה יכולה לחיות כו', וכן פירש"י בב"ק ד"ג ע"א בד"ה שלישית, וע' בת' נחלת דוד סי' י"ח וע"ע בנובי"ת חאה"ע סי' נ"ח ושם סי' ס"א ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' ו' וע"ע בח"ס חא"ה סי' קצ"ט.

דף קכב.

נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזיקה הן כו' לא אמר כלום לא נתכוין אלא להשביח מקחו, ע' בת' הרשב"א סי' קי"ח ושם חלק ששי סי' ל"ד ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ס"ה וע"ע או"ז ח"א סי' שכ"ז.
שם מעשה בקולר של בני אדם כו' ושוב מעשה בששים ב"א כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ל"ו וע"ע בת' מהרי"ט ח"א סי' י"ג.
במשנה ומשיאין על פי בת קול, ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ה' ובהעמק שאלה לשאילתות פ' תבוא סי' קנ"ט אות ד'.

במשנה מקובלני מר"ג הזקן שמשיאין את האשה ע"פ עד אחד כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"א ובמש"כ בחידושי לעדיות פ"ח מ"ה. שם וסבר ר"ע ע"פ אשה לא והתניא רשב"א אומר משום ר"ע אשה נאמנת להביא גטה מק"ו כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ה'.

במשנה אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער ע"ר התמרים כו' מת וקברתיו והשיאו את אשתו כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ט ובת' מהרי"ק סי' קכ"א.

רש"י ד"ה לא אמר כלום. שזה משקר ולהשביח מקחו נתכוין כו'. ע' ש"ך יו"ד סי' קכ"ז סק"כ ובת' עין יצחק חא"ח סי' י"ח וע"ע בת' פמ"א ח"א סי' כ"ט.

רש"י ד"ה בשעת הסכנה שאדם מסוכן כו' וה"נ כשעת הסכנה דמיא שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה, ע' בת' הרא"ש כלל נ"א סי' ב'

תוד"ה של עזיקה. פי' בקונטרס מפרדס מעזק ומשומר ושביעית הוא וקשה לי אי קודם הביעור לעולם מותר כו'. ע' בת' אבקת רוכל סי' כ"ב כ"ה.

תוד"ה דחזו. בירושלמי פליגי אמוראי בנמצא כתוב בשטר מת פלוני או נהרג אם משיאין את אשתו ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' קי"ח ובח"ס אה"ע ח"א סי' מ"ד ובס' אגודת אזוב מדברי חאה"ע דף מ"ז ע"א.

דף קכב:

פונדקית נכרית היתה ומסיחה לפי תומה היתה כו', ע' מיוחסות סי' קכ"ח ובת' הרשב"א חלק ששי סי' קי"ב.

שם וזה קבר שקברתיו בו כו', ע' בת' רועי ישראל ח"ב סי' ג'.

שם כיון דחזיתינהו בכיא אמרו לה איה חברנו אמרה להם מת וקברתיו, ע' בת' הריב"ש סי' שע"ז ובנובי"ק חאה"ע סי' מ"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' מ"ו.

שם יפה כוונת לשמי שכך קורין אותי בעירי כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קע"ה.

שם מ"ס כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומ"ס כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי, ע' בת' חות יאיר סי' קנ"ט וע"ע בת' הר"אש כלל מ"ו סי' א' ובת' הגרע"א סי' פ"ז וסי' צ"ד ובאבני מלואים סי' י"א סק"ה ובת' ר"ב אשכנזי סי' ד'.